

Jaana Laine

LASTENSUOJELUN MONIAMMATILLISET RYHMÄT

Lapsen edun käsitteellistäminen asiantuntijakeskustelussa

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Sosiaalityön pro gradu -tutkielma
Elokuu 2020

TIIVISTELMÄ

Laine Jaana: Lastensuojelun moniammatilliset ryhmät – Lapsen edun käsitteellistäminen asiantuntijakeskustelussa

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Sosiaalityön tutkinto-ohjelma

Ohjaaja: Pösö Tarja

Elokuu 2020

Selvitän tutkimukseni avulla, miten lastensuojelun moniammatillisten ryhmien asiantuntijat puhuvat lapsen edusta ja luovat käsitteelle merkityksen vuorovaikutuksessa. Tutkielmani keskeisinä käsitteinä ovat lapsen etu ja moniammatillisuus. Lapsen edun käsitteen jäsentämisessä huomioin lastensuojelulain (417/2007) yhteiskunnallista normiajattelua ja arvomaailmaa peilaavana lähtökohtana. Lisäksi tarkastelen moniammatillisuuden merkitystä lapsen edun käsitteen muotoutumiselle lastensuojelun toimikentän ollessa työskentelyn kiinnepisteenä. Aineistoni koostuu lastensuojelun moniammatillisten asiantuntijaryhmien kokoustallenteista (n=4). Kokousten aikana pohditaan vaativien asiakastapausten lastensuojeluprosessia ja palveluntarvetta. Lastensuojelun moniammatillisen asiantuntijaryhmän tehtävänä on toimia lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tukena päätöksenteossa. Lähestyn tutkimuskysymyksiäni sosiaalisen konstruktionismien teoreettis-metodologisesta viitekehyksestä tulkiten aineistoani pääasiassa diskurssianalyysin mukaisesti.

Tutkimukseni tuloksissa tunnistan keskustelun lapsen edusta olevan arkista ja kuvailevaa. Lapsen edun käsitettä ei tapaamisten aikana käytetä, vaikka lapsen edun teemasisällöstä puhutaan. Keskustelua käydään kyselevän diskurssin mukaisesti, kun asiantuntijat esittävät tarkentavia kysymyksiä lapsen tilanteesta ja tuovat tällä tavalla esiin myös omia näkökulmiaan. Diskurssin rinnalle muotoutuu asiantuntijaroolia pakeneva diskurssi, jolloin näkemykset ilmaistaan lainatun puheen muodossa asiantuntijan kertoessa, että äiti sanoo näin tai isä on asiassa tätä mieltä. Asiantuntijaroolissa esitetyt kannanotot, ammattisanasto ja moniammatillisen tiedon hyödyntäminen on vähäistä, mikä jättää asiantuntijadiskurssin odotettua ohuemmaksi. Tämä lastensuojelun moniammatillinen asiantuntijaryhmä ei sanoita yhteistä näkemystä lapsen edun mukaisesta päätöksenteosta tapaamisten aikana. Lapsen edun käsite ei ole keskeinen keskustelua ohjaava periaate lastensuojelun moniammatillisen asiantuntijaryhmän toiminnassa. Käsitteelle ei aktiivisesti tuoteta merkitystä tapaamisella. Lapsen edun käsitteen sisältö on kuitenkin läsnä, mikä osoittaa, että aihepiiri on olennainen palvelutarvetta arvioitaessa.

Tulosteni pohjalta jään kaipaamaan vastauksia siihen, millä tavalla moniammatillista osaamista edustavat asiantuntijat priorisoivat ja määrittelevät lapsen edun mukaisia teemoja silloin, kun näkemyksen muotoutuminen edellyttää eettistä pohdintaa ja toimintavaihtoehtojen priorisointia. Lastensuojelun toimikentän ja moniammatillisten toimintamallien kehittämiseen on jatkossa syytä kiinnittää huomiota työn sisällöllisestä näkökulmasta. Ryhmän olemassaolo ei vielä tee siitä toimivaa ja asianmukaista.

Avainsanat:

Lapsen etu, moniammatillinen, yhteistyö, lastensuojelu, sosiaalityö

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla.

ABSTRACT

Laine Jaana: Multi-professional teams in child welfare – Conceptualising child’s best interest in professional interaction

Master’s thesis

Tampere University

Master’s Programme in Social Work

Supervisor: Pösö Tarja

August 2020

In my master’s thesis my aim is to study how professionals in child welfare multi-professional teams define the best interest of the child in interaction with each other. The key concepts of the thesis are the best interest of the child and multi-professional collaboration. I use the Child Welfare Act (417/2007) in defining the best interest of the child, as it reflects the Finnish society’s norm thinking and value basis in the matter. Furthermore, I reflect on the purpose of multi-professional collaboration in defining the best interest of the child. My material is gathered from child welfare multi-professional team meetings (n=4). During the meetings the professionals discuss challenging cases in need of child protection and services. The purpose of the multi-professional team is to support the social worker, in his or her decision making in the child’s matter. My research question is how the best interest of the child is defined in professional interaction, and how shared information about the best interest of the child is produced during the meeting. I approach my matter through the theory methodological reference frame of social constructivism analysing my material with discourse analysis.

In my findings I recognise discussion about the best interest of the child being ordinary and describing. The definition *best interest of the child* is not used during the meetings, even though the subject is discussed. The discussion is held in a manner of questions as the professionals ask about the child’s situation simultaneously providing their own views in the matter. A discourse where the professional flees their professional role emerges. Several statements are formed in a manner of borrowing lines as “mum says this” and the “dads thought are”. Interaction where professional roles, statements or professional vocabulary is used are rare, making the professional discourse thinner than expected. This group of child welfare professionals do not voice a joint view of the decision to be made in the best interest of the child. Discussion about the best interest of the child does not aim towards joint decision making. The professionals do not actively produce a definition during the meetings. The content of the child’s best interest is however present during the meetings, which shows that the subject is relevant for service evaluation.

As a result of my findings I remain longing for answers about how professionals prioritise and define the best interest of the child when there is a need of ethical evaluation of possible services. It is important to develop multi-professional collaboration within child welfare focusing on the content of the meetings. The existence of the group does not yet make it appropriate.

Keywords:

Best interest of the child, multi-professional, collaboration, child welfare, social work

The originality of this thesis has been checked using the Turnitin OriginalityCheck service.

Sisällysluettelo

1 Johdanto	6
2 Tutkielman käsitteet.....	8
2.1 Lapsen etu	8
2.1.1 Lasten oikeuksien sopimus ja lastensuojelulaki	10
2.1.2 Lapsen edun arvioiminen lastensuojelun toimikentällä.....	13
2.2 Moniammatillinen asiantuntijatyö	18
2.1.1 Moniammatillisuus ja yhteistyö.....	18
2.1.2 Lastensuojelun moniammatilliset ryhmät.....	23
3 Tutkimusasetelma ja metodologiset lähtökohdat	26
3.1 Tutkimuskysymykset	26
3.2 Aineisto	27
3.3 Lähestymistapana sosiaalinen konstruktioismi.....	30
3.3 Diskurssianalyysi ja aineiston analysointi	32
4 Lapsen edun käsitteellistäminen	37
4.1 Tasapainoinen kehitys ja jatkuvat ihmissuhteet.....	39
4.2 Iän ja kehitystason mukainen huolenpito ja ymmärtämys.....	41
4.3 Taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus	44
4.4 Turvallinen kasvu ympäristö ja koskemattomuus	45
4.5 Itsenäistyminen ja kasvaminen vastuullisuuteen	48
4.6 Osallistuminen ja vaikuttaminen omilla asioissa.....	50
5 Asiantuntijakeskustelun diskurssit	52
5.1 Kyselevä diskurssi	53
5.2 Asiantuntijaroolia pakeneva diskurssi	55
5.3 Asiantuntijadiskurssi.....	58
6 Tulokset.....	63
7 Johtopäätökset.....	67
Lähteet.....	69

Taulukot

Taulukko 1. Lapsen edun teemojen esiintyvyys LMA-ryhmän keskustelussa.....	37
Taulukko 2. Tasapainoinen kehitys ja jatkuvat ihmissuhteet LMA -ryhmän keskustelussa.....	39
Taulukko 3. Iän ja kehitystason mukainen huolenpito ja ymmärtämys LMA-ryhmän keskustelussa	41
Taulukko 4. Taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus LMA -ryhmän keskustelussa.....	44
Taulukko 5. Turvallinen kasvuympäristö ja oikeus ruumiilliseen ja henkiseen koskemattomuuteen LMA -ryhmän keskustelussa.....	46
Taulukko 6. Itsenäistyminen ja kasvaminen vastuullisuuteen LMA -ryhmän keskustelussa.....	48
Taulukko 7. Mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa omissa asioissa LMA -ryhmän keskustelussa....	51

1 Johdanto

Tämän pro gradu -tutkielman aiheena on tarkastella lapsen edun käsitteen muodostumista ja merkitystä lastensuojelun moniammatillisiin asiantuntijaryhmiin osallistuvien keskustelussa. Lastensuojelussa moniammatillisen ryhmän työskentely on ollut lakisääteistä lastensuojelulain uudistuksen tultua voimaan vuonna 2008 (LSL 417/2007). Moniammatillisen ryhmän toiminnan avulla halutaan varmistaa, että lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä saa riittävän avun ja tiedon päätöksenteon tueksi. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) uudistuksen myötä ammattilaisten välisiä rajapintoja on tarkasteltu, minkä myötä etenkin moniammatillisen työskentelyn selkeyttäminen on noussut keskeiseksi osaksi lapsi- ja perhepalveluiden toimikentän kehittämistyötä. Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) kärkihankkeena on vuodesta 2016 alkaen toiminut lapsiperhepalveluiden muutosohjelma LAPE, jonka tavoitteena on kehittää palvelukokonaisuuksia, matalan kynnyksen palveluita ja lastensuojelun monialaisuutta. LAPE-hankkeen on määrä jatkaa hallitusohjelman mukaisesti vuoteen 2022 asti (THL 2020). LAPE-hankkeeseen on kuulunut moniammatillisen työskentelyn vahvistaminen ja kehittäminen. Sosiaali- ja terveysministeriön laatimassa lastensuojelun laatusuosituksessa lokakuussa 2019 korostetaan entisestään lastensuojelun moniammatillisen työskentelytavan toteuttamisen tärkeyttä. Laatusuosituksessa korostetaan ihmissuhdeperusteista, lapsilähtöistä ja lapsen oikeuksista huolehtivaa työtapaa. Suojelutehtävän toteutumisen perustana on yhteistyön kehittyminen ja luottamussuhteen luominen sekä ammattikuntien, että asiakkaan ja työntekijän välille. Moniammatillisen yhteistyön kehittäminen on tärkeä osa toimivan palvelukokonaisuuden toteuttamista. (Malja, Puustinen-Korhonen, Petrelius & Eriksson 2019, 9.)

Moniammatillisuuden vahvistaminen on ollut kehittämiskohteena useilla osa-alueilla, minkä myötä on tärkeää paikantaa tämän tutkimuksen konteksti. Osana LAPE -hanketta on muun muassa kehitetty lastensuojelun toimintaa systeemisen toimintamallin mukaiseksi (Aaltio & Isokuorti 2019, 2). Systeeminen työote merkitsee moniammatillista työskentelyä lapsen asiaan osallistuvien tahojen välillä. Systeemisessä työskentelytavassa kuullaan eri asianosaisten näkemyksiä lapsen tilanteesta ja mahdollisista ratkaisuista ja lisäksi jaetaan vastuuta ja selkiytetään roolijakoa eri alan ammattilaisten välillä (Malja ym. 2019, 20). Tutkielmani aiheena olevat lastensuojelun moniammatilliset ryhmät eroavat systeemisen toimintamallin tueksi laadituista ryhmistä. Tutkielmani aineistona olevan lastensuojelun moniammatillisen ryhmän toiminta on jo aiemmin olemassa ollut lastensuojelulain velvoittamaa toimintaa, jota toteuttamalla kunta varmistaa, että lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on riittävä tuki päätöksentekoon lapsen asiassa (LSL 417/2007 14 §). Käytän jatkossa lastensuojelun moniammatillisesta asiantuntijaryhmästä lyhennettä

LMA. Sosiaalityöntekijällä on mahdollisuus viedä asiakasasia LMA -ryhmän käsittelyyn konsultoidakseen eri alan asiantuntijoita vaativassa ja monimutkaisessa asiakastapauksessa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on selvittänyt lastensuojelun moniammatillisten asiantuntijaryhmien toimintaa. Raportit ovat pääsääntöisesti keskittyneet osallistuvien asiantuntijoiden ja ennen kaikkea sosiaalityöntekijöiden kokemusten kartoittamiseen ryhmän toiminnasta ja ryhmiin osallistuvista ammattilaisista (Tulensalo 2016). Tutkimuksessani käänän fokuksen siihen, miten tapaamisten aikana keskustellaan ja millaisia näkökulmia lapsen asiassa jaetaan. Tapaamisille osallistuu moniammatillisesti taitavia asiantuntijoita, jotka ovat valikoituneet osaksi konsultoivan ryhmän toimintaa. Tutkielmassani käyn läpi ammattilaisten tapaa keskustella lapsen edusta ja määritellä lapsen edun mukaista toimintaa. Lapsen edun käsite on arkipuheessa tuttu, mutta käsitteen tulkitseminen ei ole yksioikoista. Hyödynnän tutkielmassani lastensuojelulain (417/2007 4 §) tarjoamaa yhteiskunnallista näkökulmaa siihen, miten lapsen etu määritellään.

Tutkielmani tarjoaa yksityiskohtaisen näkökulman siihen, miten asiantuntijat keskustelevat ja muotoilevat käsityksen lapsen edun mukaisesta toiminnasta. Näkökulma poikkeaa aiemmasta tutkimuksesta keskittyen vuorovaikutuksessa rakentuviin merkityksiin asiantuntijoiden välisessä keskustelussa. Keskeisinä käsitteinä tutkielmassani ovat lapsen etu sekä moniammatillinen asiantuntijatyö. Kiinneohtana on lastensuojelun toimikenttä ja sen mukanaan tuomat toimintaa ohjaavat lait, ohjeistukset ja eettiset periaatteet. Toimintakentän tunteminen on tärkeä osa tarkoituksenmukaisen asiantuntijatyön toteutumista. Moniammatillinen osaaminen puolestaan luo mahdollisuuden haastaa ja perustella näkemyksiä lapsen edusta.

Perehtyessäni moniammatillisten ryhmien toimintaan ja lastensuojelun toimikenttään kävi ilmi, että moniammatillisessa toiminnassa tunnistetaan moninaisia puutteita ja haasteita. Haasteita tunnistetaan muun muassa tiedonpuutteessa ja tarpeessa vahvistaa osallistujien osaamisperustaa (Malja ym. 2019, 25). Lastensuojelun kerrotaan ajautuneen toimintatapaan, jossa sammutellaan kriisejä ja työntekijöiden vaihtuvuus haastaa laadukkaan työn toteuttamisen (Malja ym. 2019; THL 2020). Esteinä onnistuneelle moniammatilliselle työlle nimetään haasteet yksilö- ja ryhmätoiminnassa (Walker 2016) ja palvelujärjestelmän ja yhteiskuntapolitiikan tasolla (Vierula, Pösö & Paavilainen 2019). Tutkimukseni aineistossa pulmakohtia on paitsi moniammatillisen ryhmätoiminnan haasteet itsessään, myös fokusoidun ja vaativan toimikentän tuomat erityispiirteet. Asiantuntijaryhmän käsittelyyn tuodaan lastensuojelun toimikentän vaikeat ja monimutkaiset asiakastapaukset, joissa sosiaalityöntekijä kokee tarvitsevansa ulkopuolisten asiantuntijoiden näkökulmia päätöksenteon tueksi. Moniammatillista osaamista hyödyntämällä voidaan tunnistaa

riskitekijät lapsen olosuhteissa ja välttyä tragedioilta, joissa lapsi joutuu laiminlyönnin tai kaltoinkohtelun uhriksi. Käsittelyssä olevat asiat ovat kuitenkin sisällöllisesti raskaita eivätkä kaikki ammattikunnat tai moniammatilliseen toimintaan osallistuvat ole tottuneita henkisesti kuormittavien asioiden käsittelyyn. Lastensuojelun toimikentän erityispiirteiden ja moniammatillisen työskentelytavan yhdistäminen vaatii erityistä asiantuntijuutta.

2 Tutkielman käsitteet

2.1 Lapsen etu

Lapsen edun käsite toimii tutkimukseni kontekstina, mutta myös sen kohteena. Kontekstina lapsen edun käsite luo yhteiskunnallisen katsauksen siihen, mitä ajassamme ja kulttuurissamme ymmärrämme lapsena ja lapsen edun mukaisena toimintana. Lastenhuoltokielessä lapsen etuun viittaaminen on keskeinen käytäntö päätöksentekoprosessissa. Käsite rinnastetaan usein lapsen oikeuksiin, lapsen osallisuuteen ja lapsen tarpeisiin. Osittain käsitteiden merkitys on kuitenkin eroteltavissa. Lapsen etu on yksi lastensuojelun ydinkäsitteistä ja lain mukaan lapsen asiassa tehtyjen päätösten tulee noudattaa lapsen etua, eivätkä muut periaatteet saa nousta etua tärkeämmiksi tekijöiksi. Lapsen etu tulee aina tulkita yksilöllisesti ja sen sisältöä tulee painottaa soveltuvien tavoin muuttuvissa tilanteissa. Lapsen etu asettui lastensuojelutoimintaa ohjaavaksi periaatteeksi viimeistään vuonna 1983 säädetyssä lastensuojelulain (683/1983) myötä. (Pösö 2012 76–79.)

Lastensuojelun kontekstissa lapsi tarkoittaa alle 18-vuotiasta henkilöä. Nuorella tarkoitetaan 18–24 vuotiasta henkilöä. (Malja ym. 2019, 42–43.) Käsitteenä lapsuus on kulttuurisesti ja yhteiskunnallisesti muuttuva ilmiö, jonka määrittely sitoutuu paitsi sukupolvien kokemukseen omasta lapsuudestaan, myös yksittäisen aikuisen ajatukseen siitä, millaista on olla lapsi. Lapsuus nähdään keskeisenä osana aikuisen identiteettiä ja on tunnistettavissa, että aikuisen muistoilla ja lapsuuden kokemuksella on vaikutusta näkemykseen siitä, millainen on normaali lapsuus ja näin ollen millainen on lapsen edun mukainen lapsuus. (Forsberg, Ritola-Koskinen & Törrönen 2006, 9–11.) Forsberg ym. (2006, 5) kuvaavat kuinka lapset, lapsilähtöinen ajattelu sekä lasten yksilöllinen huomioiminen ja kohtaaminen on sosiaalityön toimintakentällä noussut yhteiskunnallisesti tarkasteltuna tärkeäksi tavoitteeksi 1990-luvun laman myötä. Samaan aikaan Suomessa ratifioitiin kansainvälinen Yhdistyneiden Kansakuntien lasten oikeuksien sopimus (LOS 60/1991). Laman jälkeen lasten hyvinvoinnista nousi suuri huoli ja lapsiin alettiin kiinnittää erityistä huomiota. Lisäksi alettiin kehittää uusia toimintamalleja, joilla lasten kokemaan pahoinvointiin ja avun tarpeeseen haluttiin vastata paremmin.

Lapsen edun käsite ei kuitenkaan ole syntynyt vasta 1990-luvulla. Lapsen etu on toiminut osana lastensuojelukeskustelua noin 40 vuoden ajan. Käsitteen ajatellaan olevan osa 1900-luvulla nousutta kiinnostusta lasta ja lapsen kehitystä kohtaan. (Pösö 2012, 78–79.) Käsitteen tarkempi jäsentäminen on lähtöisin Goldsteinin, Freudin ja Solnitin vuonna 1973 julkaisemasta teoksesta *Beyond the Best Interests of the Child*. Kirjailijoiden teokset ovat saaneet tärkeän roolin lapsen edun käsitteen määrittelijöinä (Pösö 2012, 78). Goldstein ym. julkaisivat lapsen edun teemalla trilogian, jonka vaikutukset ovat ajassa olleet yhteiskunnallisesti kantaa ottavia. Teoksissa otettiin kantaa lapsen oikeuksiin suhteessa vanhemman oikeuteen lapseensa. Keskeisimmäksi muutokseksi nousi näkemys siitä, että lapsen edun tule ohjata kaikkea päätöksentekoa eivätkä vanhemman intressit saa kumota lapsen edun mukaista näkemystä. Lastensuojelun toimenpiteiden kuten huostaanoton tai jälleen yhdistämisen vaikutukset tulisi aina arvioida lapsen näkökulmasta ja päätöstä tehtäessä tulisi huomioida vaikutukset lapseen. Esimerkiksi lapsen kasvuolosuhteiden pysyvyydellä ja turvallisuudella kuvataan lapsen ja hänestä huolta pitävän aikuisen välistä suhdetta. (Goldstein ym. 1973, 93–96.) Pösö (2012, 79) tarkentaa, että tämän tyyppistä lapsen edun käsitettä on Goldsteinin ym. teosten jälkeen täsmennetty tarveeteoreettisen ja suhdeteoreettisen koulukunnan mukaan siten, että lapsen etu kuvaa lapsen tarpeiden toteutumista ja lapsen suhteiden ja kehittymisen ensisijaisuutta. Lapsen edun käsitteen tulkinta saa myös vaikutteita kiintymyssuhdeteoriasta, jolloin lapsen vuorovaikutussuhteilla on merkittävä asema lapsen edun arviointia tehtäessä. Lapsen edusta on ajansaatossa muotoutunut yksi lastensuojelun toimikentän keskeisimpiä käsitteitä ja lapsen etuun vedoten perustellaan useita toimikentällä tehtäviä päätöksiä. Pösö (2012, 81) tuo kuitenkin esiin haasteita käsitteen yleisyydessä ja erottelukyvyn heikkoudessa silloin, kun käsitettä sovelletaan yksilöllisiin ratkaisuihin. Pösö päättelee, että lapsen edun käsitteellä pyritään enemmän ohjaamaan toiminnan painopistettä kuin määrittelemään päätöksenteon sisältöä. Pösö, Toivonen ja Kalliomaa-Puha (2019) toteavat, että huostaanoton lakkauttamista koskevissa hallinto-oikeuden päätöksissä lapsen edun elementtejä vertailtiin harvoin, eikä niihin juurikaan viitattu suoraan. Useimmiten lapsen edun (LSL 4 §) elementeistä painotettiin lapsen tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin merkitystä. Pääsääntöisesti lapsen etua arvioitiin suppeasti. Vain vajaassa kolmasosassa päätöksiä lapsi oli osallistunut oman etunsa määrittelyyn. Lainsäädännön edellyttämä lapsen edun vertailu eri toimenpidevaihtoehtojen välillä ei hallinto-oikeuksien johtopäätöksissä juurikaan toteutunut, eivätkä lapsen edun mukaisen päätöksenteon elementit täysin toteutuneet tai tulleet näkyviksi.

Lapsen edun mukaista päätöstä voidaan arvioida useista näkökulmista, tämän takia päätöksentekoon vaikuttaneet elementit on tuotava esiin. Asiantuntijoilla saattaa olla eriäviä näkemyksiä esimerkiksi

siitä, mitä lapsen tietyssä iässä tulisi osata tai ymmärtää ja mitkä asiat ovat lapsen hyvinvoinnin kannalta tärkeitä. Näkemysten jakaminen ja lapsen ajatusten kuuleminen on tärkeää, jotta aikuinen pystyy hahmottamaan kuinka lapsi asiansa ja olosuhteensa kokee. Yhteiskunnassamme lapsella on ikä ja kehitystason mukaan oikeus olla tietoinen häntä koskevasta päätöksenteosta ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Yhtä lailla lapsen näkemyksillä tulee olla vaikutusta siihen, millaisia päätöksiä hänen asiassaan tehdään. (Lastensuojelulaki 417/2007.) Archard ja Skivenes (2009, 20–21) kannustavat ammattilaisia pohtimaan tarkemmin sitä, kuinka lapsen ikätaso määritellään lapsen näkemystä kuultaessa. Heidän mukaansa on tärkeää pohtia myös sitä, kuka ikä- ja kehitystason määrittelee ja voiko kyseessä olla sama henkilö, joka tekee asiassa päätöksen. Lapsen osallisuus ja kuuleminen asiassaan painotetaan keskeisenä lasten oikeuksien toteutumista varmistavana periaatteena. Archard ja Skivenes haastavat kuitenkin päätöksentekijää pohtimaan vaaditaanko lapselta kuulemistilanteessa kypsyyttä, johon aikuinenkaan ei vastaavassa tilanteessa pystyisi. Asiayhteys, sosiaaliset suhteet ja lapsen kokemukset saattavat vaikuttaa lapsen mielipiteeseen ja näkemykseen tilanteestaan eikä näin ollen voida yksiselitteisesti olettaa, että lapsi pystyy esittämään aidon mielipiteensä sitä kysyttäessä.

2.1.1 Lasten oikeuksien sopimus ja lastensuojelulaki

Lapsen aseman ja hyvinvoinnin turvaamiseksi on Yhdistyneiden Kansakuntien toimesta laadittu yleissopimus lapsen oikeuksista (60/1991). Sopimus on valtioita sitova ihmisoikeussopimus, joka velvoittaa jäsenmaiden lainsäädäntöä noudattamaan sopimuksenmukaista sisältöä eritellen lapsille kuuluvat ihmisoikeudet ja asettaen valtiolle vastuun toteuttaa toimet lapsen oikeuksien toteutumiseksi. Sopimuksen neljä keskeisintä periaatetta ovat syrjimättömyys, lapsen edun huomioiminen, oikeus elämään ja kehittymiseen sekä lapsen näkemysten kunnioittaminen. Sopimus on maailman laajimmin ratifioitu YK:n ihmisoikeussopimus, jonka Yhdistyneet Kansakunnat on hyväksynyt 1989 ja Suomi 1991. Sopimuksen allekirjoittamisen myötä valtiot sitoutuvat siihen, että lapsilla on oikeus erityiseen huolenpitoon ja apuun ja lapsen tulee saada kasvaa onnellisena, ymmärtämyksen ilmapiirissä siten, että hänen perheensä saa riittävän tuen pitääkseen lapsestaan huolta. Lasten oikeuksien sopimuksen (60/1991) artikla 3.1 linjaa, että kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lapsella on lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan vahvat oikeudet, joiden mukaan lapsen edun arviointi tulee pohtia tarkkaan ja perustella hyvin.

Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsilla tulee olla oikeus yhdenvertaiseen kohteluun. Heidän ihmisarvoaan ja perusvapauksiaan tulee kunnioittaa ja lapsen etu ja oikeusturva tulee

varmistaa. Lapsen etu tulee ottaa huomioon lapsia koskevassa päätöksenteossa ja etu tulee punnita erityisen tarkkaan koskien lapseksi ottamista, vanhemmasta erottamista ja vanhempiin pidettävää yhteydenpitoa pohdittaessa (Pösö 2012). Lastensuojelun laatusuosituksen (Malja ym. 2019, 46) mukaan lastensuojelun toimikentällä toteutettavan toiminnan lähtökohtana tulee olla lapsen edun toteutuminen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin pyrkiminen. Jokaisen lastensuojelun toimikentällä työskentelevän tulee huomioida nämä tavoitteet päätöksenteossa. Sosiaalihuollon päätöksentekoa ja toiminnan oikeudenmukaisuutta valvotaan useassa portaassa. Asianosaisella on valitusoikeus häntä tai huollettavaa koskevista päätöksistä ja hänellä on mahdollisuus viedä asiansa eteenpäin sosiaaliamiehelle, joka ohjeistaa tekemään asiassa muistutuksen tai kantelun. Lisäksi sosiaalihuollon ja lastensuojelun toimintaa valvotaan aluehallintoviraston (AVI) ja valtakunnallisen valvontaviranomaisen (Valvira) toimesta. (Valvira 2015.)

Suomessa lastensuojelulaki on säädetty vuonna 1983 (683/1983). Laki toimi keskeisenä lapsen edun käsitteen kiinnittäjänä. Lapsen etu asettui lastensuojelulainsäädännön myötä päätöksentekoa ja toimintaa ohjaavaksi periaatteeksi. (Pösö 2012.) Kuitenkin vasta lastensuojelulain uudistuksessa vuonna 2007 lakiin lisättiin erittely siitä, mitä lapsen etua arvioitaessa tulee ottaa huomioon. Alla on esitetty lastensuojelulain (417/2007 4 §) kuvaus keskeisistä periaatteista, johon sisältyy määritelmä lapsen edusta seitsemän kohdan luettelona.

4§ Lastensuojelun keskeiset periaatteet

Lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia.

Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa.

Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

Lapsen etua arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, miten eri toimenpidevaihtoehdot ja ratkaisut turvaavat lapselle:

- 1) tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet;
- 2) mahdollisuuden saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon;
- 3) taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen;

- 4) turvallisen kasvuympäristön ja ruumiillisen sekä henkisen koskemattomuuden;
- 5) itsenäistymisen ja kasvamisen vastuullisuuteen;
- 6) mahdollisuuden osallistumiseen ja vaikuttamiseen omissa asioissaan; sekä
- 7) kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimisen.

Lastensuojelussa on toimittava mahdollisimman hienovaraisesti ja käytettävä ensisijaisesti avohuollon tukitoimia, jollei lapsen etu muuta vaadi. Kun sijaishuolto on lapsen edun kannalta tarpeen, se on järjestettävä viivytyksettä. Sijaishuoltoa toteutettaessa on otettava lapsen edun mukaisella tavalla huomioon tavoite perheen jälleen yhdistämisestä.

Suomen lastensuojelulaissa painotetaan seitsemää kategoriaa lapsen edun määrittelyssä. Näiden kategorioiden valikoituminen osaksi lastensuojelulakia ei kuitenkaan ole itsestään selvä määritelmä lapsen edun mukaiselle päätöksenteolle. Marit Skivenes ja Line Marie Sørsdal (2018) ovat tutkineet lapsen edun määrittelyä 14 suurituloisen maan lastensuojelulaissa. Tutkijat huomauttavat, että lastensuojelulain painopisteet lapsen edun määrittelyssä ovat vain yksi lastensuojelun toimikenttää ohjaavista elementeistä. Lastensuojelulain rinnalle on usein säädetty erilaisia ohjeistuksia ja määräyksiä, joiden tavoitteena on tukea päätöksentekoa lapsen asiassa. Joka tapauksessa Skivenes ja Sørsdal esittävät lapsen edun määrittelyn olevan vahvasti asiantuntijan tulkittavissa. Lasten oikeuksien komitea on osaltaan linjannut vuonna 2013 seitsemän kohtaa, joiden arviointi tulee sisällyttää lapsen edun määrittelyyn. Nämä seitsemän kohtaa ovat 1) lapsen näkemys, 2) lapsen identiteetti, 3) perheyhteisön säilyttäminen ja suhteiden ylläpitäminen, 4) huolenpito, suojelu ja lapsen turvallisuus, 5) haavoittuvuuden tunnistaminen, 6) lapsen oikeus terveyteen ja 7) lapsen oikeus koulutukseen. Listaus on kattava ja on tunnistettavissa, että Suomen lastensuojelulaki sisältää useita elementtejä tästä listauksesta. Vaikka lasten oikeuksien sopimukseen sitoutuneiden valtioiden tulee noudattaa tätä määräystä, ei luettelo kuitenkaan ole tyhjentävä. Elementtien sovellettavuus käytäntöön jättää edelleen lapsen edunmukaista päätöstä määrittelevälle asiantuntijalle tulkintavastuun. (Skivenes & Sørsdal, 2018, 63.)

Skivenes ja Sørsdal (2018) jakavat tarkastelemansa 14 maan lastensuojelulainsäädännöt riskiorientoituneisiin ja perhepalveluorientoituneisiin kokonaisuuksiin. Riskiorientoitunut lainsäädäntö ohjaa tarkasti faktapohjaiset kriteerit sille, milloin lapsi on vaarassa ja vaaditaan toimenpiteitä. Tutkimuksen mukaan Suomi lukeutuu perhepalveluorientoituneeseen kategoriaan, jolloin lastensuojelulakia tukee sekä faktapohjaiset periaatteet että vapaammin määriteltävät

tarveperustaiset ohjeistukset. Muun muassa Tanska, Saksa, Norja, Espanja ja Ruotsi lukeutuvat perhepalveluorientoituneeseen lastensuojelujärjestelmään, kun taas muun muassa Australia, Englanti, Viro ja USA ovat riskiorientoituneita. Keskeisimmissä löydöksissä maiden välisessä lastensuojelulain vertailussa Skivenes ja Sørsdal (2018) tunnistavat kahdeksan kategorian, joihin lapsen edun määrittely laeissa keskittyy. Nämä ovat lapsen osallisuus, lapsen tarpeet, pysyvyys, suojeleminen, lapsen suhteet, lapsen identiteetti, vanhemman näkökulma ja lapsen tulevaisuus. Suomen lainsäädäntö ottaa huomioon kahdeksasta kategoriasta viisi poissulkien määritelmät pysyvyydestä, lapsen ihmissuhteista ja vanhempien näkökulmasta. Kaikkien tarkkailussa olevien maiden lainsäädäntö sisältää lapsen edun painoarvoa ja menettelytapoja sisältäviä ohjeistuksia. Tutkimuksen mukaan on tunnistettavissa eriäviä painotuksia siinä, mitä 'maat' määrittelevät lapsen eduksi. Maiden välillä on eroja siinä, kuinka tarkkaan lastensuojelulaki määrittelee lapsen edun arvioinnissa huomioon otettavat kategoriat. Kymmenen neljästätoista maasta sisällyttää neljä tai useamman määritelmän lapsen edulle. Erityisen useasti esiintyvinä kategorioina Skivenes ja Sørsdal (2018) tunnistavat osallisuuden, lapsen tarpeet ja pysyvyyden kategoriat. Suomen lainsäädäntö huomioi näistä kategorioista kaksi ensimmäistä. Lainsäädännön tulkinnanvaraisuus koskien lapsen edun arviointia mahdollistaa jokaisen asiakkaan tilanteen yksilöllisen tarkastelun. Edun määrittelyssä voidaan myös käyttää elementtejä, joita ei lastensuojelulaissa eritellä. Kuitenkin vähäinen päätöksentekoa ohjaava säätely saattaa aiheuttaa epätasalaatuisuutta palvelutarjonnassa ja päätöksenteossa. Se, että ihmisten yksilöllisyyttä ja tilanteiden erityisyyttä korostetaan saattaa Skivenes ja Sørsdalin (2018) mukaan johtaa siihen, ettei ymmärretä ihmisten tarpeiden yhtäläisyyksiä ja lasten yleisesti tunnustettuja tarpeita. Lasten oikeuksien sopimuksen toteuttamisen kanssa on tehtävää jokaisessa tutkitussa maassa. Tutkijat päättelivät, että tuetumpi päätöksenteko lapsen edun arvioinnissa voisi parantaa lasten asemaa yhteiskunnissa ilman eettisten ja kulttuuristen normien ja arvojen aiheuttamia eroja (Skivenes & Sørsdal, 2018).

2.1.2 Lapsen edun arviointi lastensuojelun toimikentällä

Lastensuojelun toimintaa ohjaa muun muassa ihmisoikeudet, perustuslaki, lastensuojelun lainsäädäntö, lasten oikeuksien sopimus sekä Sosiaali- ja terveysministeriön ja Terveystieteiden ja hyvinvoinninlaitoksen laatima ohjeistus. Toiminnan tueksi laaditaan myös oppaita ja menetelmiä esimerkiksi organisaatiossa ja erilaisten järjestöjen toimesta. Lisäksi sosiaalityöhön yleisesti sisältyy eettisiä periaatteita ja velvoitteita, esimerkiksi suhteellisuusperiaate, jonka mukaan lastensuojelun toiminta tulee aina toteuttaa lievimmän riittävän puuttumisen periaatteen mukaisesti (ETENE, 2011). Lastensuojelun toiminnan tavoitteet ovat korkealla ja vaatimuksia toiminnalle on paljon. Tutkimusta tehtäessä on tärkeää erotella tahtotila ja tavoitteet siitä, millaisena toiminta

käytännössä näyttäytyy. Esimerkiksi lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa jäsenmaita huolehtimaan siitä, että sopimuksessa määritellyt asiat toteutuvat käytännössä ja työskentely lasten asian puolesta noudattaa yhdessä sovittuja määräyksiä. Kuten Skivenesin ja Sørsdalin (2018) tutkimus edellisessä kappaleessa osoittaa ei käytännön toteutus kuitenkaan ole täysin yksioikoista. Lapsen edun ensisijaisuus edellyttää työntekijöitä arvioimaan yksilökohtaisesti jokaisen asiakkaana olevan lapsen edun toteutumista lapsen erityistilanteet ja erityispiirteet huomioon ottaen. Arvioinnissa tulee ottaa huomioon lapsen ikä ja kehitystaso, joiden mukaan tulee mahdollistaa lapsen omien näkemysten esiin tuominen ja painoarvo. Lapsen edun arvioiminen edellyttää aina kaikkien lapsen oikeuksien sopimuksen osatekijöiden huomioon ottamisen. (Malja ym. 2019, 49; Archard & Skivenes 2009.) Lapsen oikeuksien sopimus muodostaa tavoitetilan lastensuojelutyölle samalla velvoittaen noudattamaan sitä kuin lakia.

Lastensuojelun toiminnan tulee olla oikeudenmukaista. Maljan ym. (2019, 46) mukaan oikeudenmukaisuus tavoitetaan, kun toimintamahdollisuudet selvitetään laajasti, asiakas kohdataan yksilöllisellä ja arvostavalla tavalla ja päätökset perustellaan ymmärrettävästi. Työskentelyn tulee olla avointa ja luotettavaa siten, että ammattilainen kunnioittaa ja tukee vanhempien ja lapsen huoltajien kasvatusvastuuta. Skivenes ja Sørsdal (2018) argumentoivat, että yhtenäisempi toimintatapa tavoitettaisiin tunnistamalla ihmisten yhtäläisyyksiä, palveluiden yksilöllistämisen sijaan. Tällöin myös päätöksentekoon vaikuttavien tekijöiden tulisi olla tiukemmin määriteltyjä. Yhtenäiset prosessit voidaan määritellä oikeudenmukaisuutta lisääviksi. Päätöksenteko lapsen asioissa voi muotoutua haastavaksi kokonaisuudeksi. Ristiriitaa herättää muun muassa tasapainoilu vanhemman oikeuksien, lapsen oikeuksien ja valtion viimesijaisen suojeluvastuun välillä (Hodgson 2007). Selvitettävänä olevat asiat ovat usein monimutkaisia ja monisyisiä ja edellyttävät eri osa-alueiden painottamista. Maan lastensuojelulaki tuo osaltaan näkyviin yhteiskunnassa painotettuja osa-alueita (ks. luku 2.1.1). Lapsen tilanteeseen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä on kuitenkin useita, eikä lainsäädäntö tai kansallinen ohjeistus pysty luomaan kriteereitä, jotka tekisivät päätöksenteosta selkeää. Lapsen edun arviointiin liittyy aina harkinnanvaraisuutta ja ammattilaisen laatima yksilöllinen arviointi tilanteesta ja vaadittavista toimenpiteistä. Joskus kokonaiskuvan luominen saattaa olla mahdotonta ja kuitenkin päätös on tehtävä.

David Hodgson (2007) tarkkailee artikkelissaan sitä, millä tapaa yksilöity päätöksenteko saattaa syrjäyttää kokonaiskuvan muodostumisen ja laajempien eettisten kysymysten tarkkailun lasten huolenpitoa koskevissa asioissa. Hodgson viittaa tutkimuksessaan Iso-Britannian hallituksen *Every Child Matters* raporttiin, jonka tavoitteena oli vuonna 2003 tuoda esiin uudistamistarpeita Iso-

Britannian lastensuojelun toimikentällä. Hodgsonin mukaan raportissa on todettu tarve kokonaisvaltaisemman kuvan luomiselle asiakastilanteissa. Hodgson tarkastelee raportin esittämiä uudistustarpeita kahden lastensuojelun tiedossa olleen tapauksen pohjalta. Molemmat lapset asuivat erillään biologisesta perheestään ja kohtasivat asuinpaikassaan vakavaa kaltoinkohtelua. Toinen lapsista menehtyi väkivallan ja laiminlyönnin seurauksena, toinen sai apua ja hänelle löydettiin sijaisperhe, joka mahdollisti uuden alun elämälle. Hodgson tunnistaa artikkelissaan lastensuojelun toimikentältä asioita, jotka johtivat siihen, että toinen lapsi selvisi toisen kuollessa. Hodgsonin mukaan yksilöllisesti tarkasteltuna tilanteeseen saattoi vaikuttaa perhetausta, lapsen ikä ja olosuhteet tai jokin tavassa, jolla tieto pahoinpitelystä oli tullut sosiaali- ja terveydenhuollon tietoon. Laajemmin tarkasteltuna syytä lapsen edun arvioinnin epäonnistumiselle haetaan moraalista ja poliittisesta ilmapiiristä ja asenteista, joilla tapaukset kohdattiin. Lapsen edun arvioiminen on haastava kokonaisuus eikä päätöstä tekevä viranomainen välttämättä ole tietoinen kaikista tekijöistä, jotka vaikuttavat mielikuvaan lapsen edun mukaisista toimenpiteistä.

Kattava lapsen edun arvioiminen on tärkeää, jotta pystytään välttämään vakavat seuraamuksen lapsen elämässä. Hodgsonin (2007) viittaamassa *Every Child Matters* raportissa tunnistetaan neljä lastensuojelun toimikentän kehittämiskohdetta, joista voidaan hyötyä myös Suomessa. Ensimmäisenä kehittämiskohteena nimetään tarve keskustelulle siitä, mitä kukin toimija määrittelee lapsen pahoinpitelyksi tai hoidon laiminlyömiseksi. Eri alan ammattilaisten näkemyksissä saattaa olla eroja. Suomessa lastensuojelulakiin (417/2007 25 §) täydennettiin vuonna 2010 madallettu ilmoitusvelvollisuus, jolloin ilmoitusvelvoite laajennettiin koskemaan useampaa ammattikuntaa ja arviointivastuu lapsen asiassa siirtyy matalammalla kynnyksellä sosiaalityöntekijälle. Hodgsonin (2007) esimerkeissä lapset olivat tavanneet terveyst- ja sosiaaliviranomaisia useaan otteeseen, mutta jokin esti riittävän puuttumisen. Toisena kehittämiskohteena Hodgson (2007) käsittelee korostunutta tarvetta nähdä ja kohdata lapsi. Lapsen näkemyksellä ja kertomuksella tulee olla painoarvoa lastensuojeluasian käsittelyssä. Skivenesin ja Sørsdalin (2018) tutkimuksessa Suomi näyttäytyy positiivisesti poikkeavassa valossa lapsen osallisuutta käsittelevässä lapsen edun määrittelyssä. Suomen lastensuojelulain (417/2007) mukaan jokaisen lapsen mielipide tulee selvittää ikä ja kehitystaso huomioiden. Ikä ei vaikuta mielipiteen painoarvoon, vaan mahdollisuuksien mukaan mielipide täytyy huomioida. Mikäli mielipiteen vastaisiin toimiin ryhdytään, on syyt perusteltava lapselle (Hodgson 2007). Kolmantena kehittämiskohteena Iso-Britannian lastensuojelussa Hodgson (2007) peräänkuuluttaa tarvetta keskustelulle ja rajanvedolle koskien lastensuojelun velvoitetta tukea perheitä ja kuitenkin viimesijaisesti suojella lasta. Rajanveto ei ole yksinkertainen sillä vanhemman ja lapsen välisen suhteen arvioiminen saattaa

asettaa työntekijän vaikeaan asemaan. Huomionarvoista on myös, että Iso-Britannia lukeutuu riskiorientoituneisiin maihin, joissa Skivenesin ja Sørsdalin (2018) mukaan on selkeämmin määritelty puuttumisen raja, verrattuna Suomen tapaiseen perheorientoituneeseen maahan, jossa tukitoimia painotetaan enemmän. Neljäs kehitettävä osa-alue on Hodgsonin mukaan yksilöllisen ja ammatillisen kompetenssin varmistaminen. Hodgson tunnistaa haasteita siinä, ettei tehtävää hoideta kunnolla tai olemassa olevaa huolta ei tunnisteta. Suomessa laki sosiaalihuollon ammattihenkilöstä (817/2015) sisältää määritelmät sosiaalityöntekijän pätevyydelle. Pätevyysvaatimusten lisäksi lastensuojelulaki edellyttää, että kunta järjestää sosiaalityöntekijälle tarvittavan moniammatillisen tuen (417/2007 14 §). Näiden neljän kehittämiskohteen lisäksi Hodgson (2007) tunnistaa, että lastensuojelutyössä tunteilla on vaikutusta työhön ja päätöksiin. Emotionaalinen viisaus ja intuitioon luottaminen on Hodgsonin mukaan tärkeä osa lastensuojelutyötä. Sosiaalityöntekijän täytyy päätöstä tehdessään uskaltaa luottaa tunteeseensa esimerkiksi siitä, että lapsi on vaarassa. Mekaanisten kyselyiden ja arviointimenetelmien käyttäminen saattaa turhaa etäännyttää työntekijää lapsesta ja hänen perheestään. Tavoiteltavaa olisi saavuttaa työskentelytapa, joka yhdistää menetelmät ja intuition tiedonkeruussa. (Hodgson 2007.)

Sosiaalityöntekijällä on työssään velvoite jakaa tietoa lastensuojeluprosessin kulusta ja tietoa saatavilla olevasta tuesta ja palvelutarjonnasta. Lisäksi asiakkaalla on oikeus saada luotettavaa tietoa lapsen ikätasonmukaisesta kehityksestä ja huolenpidon vaatimuksista. Lasten oikeuksien sopimuksen (60/1991 artikla 18.1) mukaan valtion tulee pyrkiä tukemaan vanhempien mahdollisuutta vastata lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä. Vanhemmilla tai muulla huoltajalla on ensisijainen vastuu lapsesta. Lapsen edun mukaisen toiminnan mahdollistamiseksi on tärkeää tunnistaa haasteet lain ja käytännön toimintamallien yhdistämisessä. Ennakoasenteet ja juurtuneet toimintamallit saattavat vaikeuttaa toimintamahdollisuuksien tunnistamista. Lapsen oikeuksia saatetaan arvioinnin aikana kääntää vanhemman eduksi. Näin käy esimerkiksi silloin, jos lapsen huolenpidon ja pysyvyyden tarve määritellään vanhemmasta riippuvaiseksi. Vahvan suhdeperusteen myötä työntekijän saattaa olla haastavaa puntaroida vanhemman vastuun ja valtion viimesijaisen suojeluvelvoitteen välillä. (Hodgson 2007.)

Hodgson (2007) kirjoittaa artikkelissaan kolmesta toiminnan tasosta, joiden avulla hän määrittelee lastensuojelun toimikentän kompastuskiviä ja puutteita toiminnassa. Korkeimmalla makrotasolla lapsen hyvinvointiin vaikuttaa kokonaisvaltaisuus, lapsen kulttuurinen vaikutuspiiri ja perheen sosioekonominen status. Näillä tekijöillä saattaa olla vaikutusta lapsen elinympäristön turvallisuuteen ja lapsen hyvinvointiin. Kokonaisvaltaiseen tilanteeseen vaikuttaa myös lapsen

kokemus siitä, missä määrin hän pystyy vaikuttamaan elämänsä kulkuun, saavuttamaan tavoitteitaan ja luomaan positiivisia kokemuksia. Toisena lapsen hyvinvointiin ja huolenpitoon vaikuttavana tasona Hodgson (2007) määrittelee mezzotason, johon hän liittää rakenteellisia vastuualueita ja toimijoita. Mezzotasolla lapsen hyvinvointiin vaikuttaa organisaatiot, kuten lastensuojelutyöskentely sekä palveluiden kohdentaminen ja koordinointi. Lasten laiminlyöntitapauksissa haasteita on tunnistettu työskentelyn koordinoinnissa, kuten tiedon jakamisessa ja vastuunkannossa. Riskitekijänä laiminlyönnille on etenkin päällekkäiset asiakkuudet, jolloin asiakkuuksia koordinoivan työntekijän tarve korostuu. (Hodgson 2007.) Kolmantena kompastuskivenä lastensuojelun toimikentällä vaikuttaa mikrotason tekijät. Hodgsonin mukaan tällaisia tekijöitä ovat lapsen yksilölliset vuorovaikutussuhteet ja lähipiiri. Tutkimuksessaan Hodgson kohdistaa tarkkailunsa viranomaisverkostoon ja niihin ammattilaisiin, jotka ovat tavanneet kaltoin kohdellun lapsen pystymättä pelastamaan tätä. Mikrotasolla Hodgson tarkkaileekin niitä eettisiä ja moraalisia velvoitteita ja näkökulmia, jotka vaikuttavat lapsen hyvinvointiin viranomaisten tekemän päätöksenteon kautta. Lastensuojelun tavoitetilän mukaan viranomaisen tulisi kyetä hahmottamaan lapsen tilanteen kokonaisvaltaisuus. Viranomaisen tulisi tietoonsa perustuen pystyä arvioimaan lapsen hyvinvointiin vaikuttavat tekijät ja hänen tulisi tiedostaa lapsen ja vanhemman välisen suhteen merkitys lapsen hyvinvoinnille. Myös puuttumattomuus ja tekemättä jättäminen on päätös, josta viranomainen, kuten lastensuojelun sosiaalityöntekijä, on virkavastuussa.

Lapsen edun arviointi edellyttää tasapainoilua lasten oikeuksien sopimuksen kahden pääpiirteen välillä. Keskeisenä nähdään velvoite pyrkiä lapsen edun mukaiseen päätöksentekoon sekä velvoite kuulla lapsen näkemys asiassaan (Archard & Skivenes 2009). Välttämättä nämä näkökulmat eivät ole ristiriidassa keskenään, mutta lapsen edun mukaisen päätöksenteon kannalta on tärkeää, että näkemyksen muotoutumisessa on otettu huomioon laajasti eri vaihtoehtoja. Archard ja Skivenes (2009) ehdottavat 14 kohdan tarkistuslistaa ammattilaisten käyttöön heidän pohtiessa lasten oikeuksien sopimuksen pääpiirteiden toteutumista ja mahdollista konfliktia edun mukaisessa päätöksenteossa. Listauksessa esitetyt kohdat on hyvä ottaa huomioon lastensuojelun toimikentällä toteutettavassa työssä. Tässä tutkielmassa tarkastelen moniammatillisuuden tuomaa näkökulmaa lapsen edun arvioinnille. Näin ollen on syytä pohtia, millä tapaa LMA -ryhmän työskentelyssä varmistutaan siitä, että Archardin ja Skivenesin listassa esitetyt asiat toteutuvat. Lapsen edun ja hyvinvoinnin mukaisen toiminnan tulisi olla perusteltua. Päätöstä tehdessä olisi Archardin ja Skivenesin mukaan määriteltävä kuinka tulkintaan on päädytty ja kuka arvioinnin on tehnyt. Tässä yhteydessä olisi syytä käydä läpi myös se, mitkä tekijät ovat vaikuttaneet päätöksen

muotoutumiseen ja missä määrin näkemykselle on etsitty vaihtoehtoja. LMA -ryhmällä on mahdollisuudet ammatillisten näkökulmien jakamiseen ja haastamiseen. Archard ja Skivenes pitävät tärkeänä sitä, että lapsen näkemys kuullaan ja otetaan kantaa siihen, miten lapsen esittämiin näkemyksiin suhtaudutaan, mikäli ne ovat ristiriidassa ammattilaisten arvion kanssa. Ristiriitaisissa tilanteissa on syytä pohtia sitä, millä tapaa työskentelyssä varmistetaan lapsen edun toteutuminen ja osoitetaan, että lapsen osallisuus ja kuuleminen on kunnioitettu osa päätöksentekoa. Lapsen asioista päätettäessä on syytä kiinnittää erityistä huomiota lapsen turvallisuuteen käsittelyn aikana.

Turvallisuus tulee huomioida paitsi työntekijän kannalta, ennen kaikkea lapsen näkökulmasta. Turvallisuuden huomioon ottaminen edellyttää vaaranpaikkojen tunnistamisen lapsen elinoloissa, ihmissuhteissa ja vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Lapsen turvallisuuden tunteen vahvistaminen on tärkeä osa työskentelyä (Malja ym. 2019, 46). Ammatillisilla on suuri vastuu kyetä luomaan moninainen ja kokonaisvaltainen kuva lapsen tilanteesta ja pyrkiä parhaansa mukaan ennakoimaan päätöstensä vaikutuksia lapsen elämään.

Lapsen elämän ja lapsuuden merkitys on korostunut lasten oikeuksien sopimuksen (LOS 60/1991) sekä yhteiskunnallisen lapsuustutkimuksen myötä. Universaalisti lapsuus nähdään tärkeänä elämänvaiheena, jossa keskeistä on ajatus siitä, että lapset ovat aikuisista riippuvaisia, he ovat haavoittuvaisessa asemassa ja he tarvitsevat hoitoa, suojelua ja ohjausta. Aikuisilla on valtaa hallita lapsuutta ja vaikuttaa siihen. (Forsberg ym. 2006, 6–8.) Vastuun tiedostaminen on tärkeä osa asiantuntijan ammattiroolia.

2.2 Moniammatillinen asiantuntijatyö

2.1.1 Moniammatillisuus ja yhteistyö

Asiantuntijatöitä esiintyy useilla aloilla. Asiantuntijatiedon yhteen kokoaminen on keskeinen osa onnistuneen kokonaiskuvan luomista lapsen edun arvioinnissa. Moniammatillisella asiantuntijaosaamisella ja yhteistyön kehittämällä on tärkeä rooli lastensuojelun toimikentällä. Työelämän muutokset ovat 2000-luvulla tuoneet mukanaan uudenlaisen organisaatorakenteen, jossa tiimipohjainen, asiakaslähtöinen ja yhteisöllinen asiantuntijatyö on muotoutunut moniammatilliseksi yhteistyöksi osana sosiaali- ja terveysalan toimintakulttuuria. Tietotekninen kehitys on mahdollistanut tiedonkulun yli organisaatorajojen ja luonut yhteisöllisemmän ja asiakaslähtöisemmän työskentelykulttuurin. Isoherranen (2012, 5) tunnistaa tämän kehityksen tuoneen mukanaan suuria muutoksia työskentelykulttuuriin ja tapaan muotoilla moniammatillista yhteistyötä. Moniammatillinen ja monitieteinen yhteistyö on keskeinen kehittämistoimenpide

sosiaali- ja terveysalalla. Moniammatillisen työn kehittämisen myötä pystytään modernisoimaan toimintaa sekä hallinnollisissa käytännöissä, että arjen asiakastyössä (Isoherranen 2012, 10).

Moniammatillinen työ on käsitteenä moninainen ja kattaa useamman englanninkielisen termin. Tarkoitan moniammatillisella (multiprofessional) yhteistyöllä sekä ammattien välistä (interprofessional) yhteistyötä, että poikkiammatillista yhteistyötä (transprofessional). Tieteenalana moniammatillisuuden käsitte huomioi sekä monitieteisen (multidisciplinary), tieteidenvälisen (interdisciplinary) että poikkitieteisen (trans/crossdisciplinary) tiedon vaikutukset moniammatillisen yhteistyön muotoutumiselle. (Isoherranen 2012, 21.) Moniammatillisella työskentelyllä tarkoitetaan toimintatapaa, jossa tavoitellaan yhteistä päämäärää. Myös rinnakkain tapahtuva toiminta määritellään moniammatilliseksi työskentelyksi. Yleisesti moniammatillisella työskentelyllä tarkoitetaan eri ammattikuntien tai eri työtehtävissä olevien asiantuntijoiden yhteistä työskentelyä jaetun mielenkiinnon kohteen parissa, yhteistä päämäärää tavoitellen. Toisaalta moniammatillinen työskentely tuo eri alan ammattilaiset yhteen jakamaan tietyn ongelman ja kokemuksia, joiden pohjalta voidaan tavoittaa eri näkökulmia aiheeseen. (Walker 2018, 7.)

Kennyn (2002, 65– 68) määritelmän mukaan moniammatillisen yhteistyön myötä yhdistetään eri ammattiryhmien tarjoama tieto ja taito kokonaiskuvan luomiseksi. Moniammatillisessa yhteistyössä korostuu ammattilaisten valmius työskennellä yli organisaatorajojen, jotta asiakas/potilas saa parhaan mahdollisen hoidon. Osallistuvat ammattiryhmät sopeuttavat roolejaan ja ottavat huomioon toisten ammattilaisten mielipiteet. Samalla ammattiryhmät yhdistävät tietojaan, taitojaan ja toimijavastuitaan (Payne 2000, Isoherranen 2012, 21 muk.). Moniammatillisen yhteistyön käsitettä voi myös lähestyä asiakaslähtöisestä näkökulmasta, jolloin työ nähdään suunnitelmallisena prosessina, jossa useampi ammattilainen on halukas jakamaan osaamistaan tasavertaisesti, kunnioittaen toisten mielipiteitä. (Isoherranen 2012, 21.)

Moniammatillista yhteistyötä toteutetaan ryhmätyönä tai tiimissä, jolloin kootaan yhteen erilaisia koulutustaustoja omaavia asiantuntijoita, jotta asiakkaan tai potilaan ongelma saadaan ratkaistua silloin, kun ratkaisu edellyttää eri tieteenalojen näkökulmia. Isoherranen (2012, 22) määrittelee yhteistyön tiimitoimintana, jossa hyödynnetään ja hyväksytään tieteiden välisiä, roolien päällekkäisyyksiä ja valtarakennelmia. Sosiaali- ja terveysalalla moniammatillista yhteistyötä kuvaa tavoite kokonaisvaltaisesta ja asiakaslähtöisestä tiedonkeruusta. Yhdessä sovittujen toimintatapojen avulla hyödynnetään eri asiantuntijoiden tietoja ja taitoja, jotka ryhmätapaamisella kootaan yhteen. Vuorovaikutusprosessin aikana rakennetaan yhteinen tavoite ja käsitys tilanteesta, toimenpiteistä ja ongelman ratkaisutavoista. On tärkeää kyetä joustamaan ja ylittämään rajoja, sekä ammatillisista

roolia että organisaatorakenteita ajatellen. Isoherrasen määritelmässä moniammatillisesta työstä korostuu jatkuvan arvioinnin ja kehittämisen tarve, sekä asiakkaan osallisuuden tärkeys. (Isoherrasen 2012, 22.)

Moniammatillisen yhteistyön etuna on muun muassa asiakkaan saamat hyödyt, kuten työn kokonaisvaltaisuus, sekä toiminnan tehostuminen. Organisaatio hyötyy osaamisen monipuolisesta hyödyntämisestä ja työn uudelleen koordinoimisen tehokkuudesta. Ammatillaisen itse ajatellaan hyötyvän toiminnasta lisääntyneen työtyytyväisyyden ja esimerkiksi kohentuneen työmoraalin myötä. (Isoherranen 2012, 25.) Walkerin (2018, 9–10) mukaan moniammatillinen toiminta auttaa koordinoimaan työtä silloin, kun perheen kanssa toimii useampi instanssi. Lisäksi moniammatillisen työskentelyn hyötynä on työskentelyn mahdollisuus johtaa innovatiivisiin ratkaisuihin, kun asiantuntijat jakavat tietoa ja oppivat toisiltaan. Hietamäen, Kuusisen, Prusin ja Rajalan (2017, 418) mukaan moniammatillinen työtapa tukee monimutkaisten ja haastavien ongelmien ratkaisemista. Toisaalta työskentely saattaa johtaa epävarmuuteen vastuualueista ja useisiin kokouksiin, joiden myötä asiakkaan tilanne ajautuu umpikujaan, kun yhteistä päätöstä ei saada tehtyä.

Moniammatillinen työskentely on yhteistyötä. Yhteistyön näkökulma tuo moniammatilliseen työskentelyyn mukanaan jakamisen, kumppanuuden, keskinäisen riippuvuuden ja valta-asetelman aspektit. Tämä tarkoittaa sitä, että moniammatillinen yhteistyöryhmä jakaa vastuun päätöksentekoprosessista. Yhteistyötä edistää jaetut arvot, jaettu tietopohja ja yhteinen toimintasuunnitelma. Yhteistyön tavoitteena on vastata asiakkaan palvelutarpeeseen. Yhteistyö nähdään kehittyvänä vuorovaikutusprosessina, joka muotoutuu prosessin aikana. (Isoherranen 2012, 23.) Moniammatillisen asiantuntijayhteistyön toimivuuden edellytyksenä on toimivat vuorovaikutustaidot, joilla luodaan keskustelukulttuuri, jossa mielipiteet tuodaan avoimesti esiin. Yhteistyö on onnistunutta, kun osallistujat kunnioittavat toistensa ammattitaitoa ja näkemyksiä. (Toivonen, Kalliomaa-Puha, Muhonen & Haarala-Muhonen 2019, 50–51.)

Isoherrasen (2012, 5) mukaan sosiaali- ja terveysalalla moniammatillisen yhteistyön haasteena on rooleihin, vastuunjakoon ja yhteisiin käytäntöihin liittyvät vaikeudet. Moniammatillisen yhteistyön edellyttämiä vuorovaikutustaitoja ei ole saavutettu Isoherrasen tutkimissa ryhmissä. Toimiva yhteistyö edellyttäisi Isoherrasen mukaan dialogista ja reflektiivistä keskustelukulttuuria, jossa asiantuntijat sitoutuvat yhteisölliseen työtapaan. Jossain määrin työn sujuvuutta hankaloittaa tiedonkulun vaikeudet ja se, ettei organisaatorakenteet mahdollista yhteisen toimintamallin kehittämistä ja yhteisen tiedon luomista. D'Amour ym. (2005, 126) näkee epärealistisena ajatuksen

siitä, että moniammatillinen yhteistyö onnistuisi pelkästään tuomalla ammattilaiset yhteiseen tiimiin. Tiimityön muotoutuminen vaatii luottamusta ja ryhmädynamiikan luomista tavalla, joka edellyttää toiminnan koordinoitua, jotta toiminta ei tapahdu vain rinnakkain ilman yhteisen tiedon integroimista.

Rakenteellisina haasteina on sosiaalipoliittiset ja lakiin perustuvat erot siinä, mitä toimintamahdollisuuksia osallistuvilla instansseilla on asiakkaan asiassa. Vaikeuksiin liittyy ammattikuntien erilaiset perustehtävät ja niiden yhteensovittamisen haasteet. Konflikteja saattaa syntyä koskien erilaisia toimintakulttuureja, käytäntöjä ja arvoja. (Walker 2018, 30–31.)

Asiantuntijoiden välillä on eroja muun muassa lapsuuskäsityksessä ja siinä, mitä eri ammattikunnissa koetaan hyvänä lapsuutena ja lapsuuteen kuuluvana. Haasteita saattaa esiintyä myös siinä, mitä nähdään lapsen kaltoin kohteluna tai miten kaltoin kohtelija tulisi kohdata. Esimerkiksi poliisilla ja sosiaalityöntekijällä saattaa olla täysin eri lähestymistapa ja tavoite asiassa. (Walker 2018, 30–31.) Moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä jokainen edustaja toimii yksilönä. Tällöin vaikeuksia voi luoda yksilön tapa vastata roolistaan ammattikuntansa edustajana. Yhteistyötä tehtäessä on tärkeää tunnistaa oma rooli ja tehtävä asiantuntijaryhmässä. Walkerin (2018, 31) mukaan haasteita yhteistyössä ilmenee, jos osallistujan esittämät ehdotukset eivät vastaa toteuttamisvaihtoehtoja tai osallistuja poikkeaa roolistaan ja ottaa kantaa esimerkiksi lapsen terveydenhoitoon sosiaalityöntekijän roolissa. Vaikka tarkoituksena on hyvä haastaa tämä ryhmätoimintaa ja ymmärrystä siitä, mikä kenenkin tehtävä on.

Jotta moniammatillisella ryhmällä on mahdollisuus toimivaan yhteistyöhön ja yhteisen tavoitteen saavuttamiseen, tulee heidän pystyä keskustelemaan näkemyksistään ja tavoitteistaan. Isoherranen (2012, 28) kuvaa Rossin 1999 tunnistamia ryhmän keskustelun tasoja, jotka ilmentävät ryhmän kommunikointitaitoja. Keskustelun erilaisia tasoja on *karkea kiistely*, *kohtelias keskustelu*, *taitava keskustelu* ja *dialogi*. Rossin mukaan tiimin keskustelusävyllä on merkitystä lopputuloksen kannalta. *Karkea kiistely*, jossa oma näkemys halutaan saada kuuluvaksi ilman, että ollaan valmiita kuuntelemaan ja kunnioittamaan muiden mielipiteitä, ei johda toivottuun lopputulokseen. *Kohteliaassa keskustelussa* ei tuoda esiin poikkeavia näkemyksiä. *Taitavassa keskustelussa* uskalletaan esittää näkemyksiä ja perustella niitä silloin, kun pyritään päätökseen. *Dialoginen keskustelutapa* saavuttaa yhteisen päämäärän, jolloin ryhmä tunnistaa ja hyödyntää monipuolisesti tarjolla olevaa tietoa ja osaamista päätöksenteon tukena. Isoherranen (2012, 28) tuo esiin, että ryhmän vetäjällä on tärkeä rooli keskustelun tason muotoutumisessa. Lisäksi osallistujien on hyvä pohtia omaa tapaansa kommunikoida ja osallistua käytyyn keskusteluun.

Jokainen moniammatillisen ryhmän jäsen tuo mukanaan osaamisensa ja tapansa toimia. Vuorovaikutusprosessi ryhmässä on keskeinen tiedon yhdistämisen ja jakamisen kannalta. (Isoherranen 2012, 40.) Työskennellessään vuorovaikutuksessa toistensa kanssa osallistujat muodostavat ryhmän, jossa he jakavat yhteisen tavoitteen. Isoherranen kutsuu joukkoa tiimiksi, joilla on toisiaan täydentäviä taitoja ja yhteinen tavoite. Tiimi toimii osana suurempaa systeemiä ja jaettua vastuuta. Tiimin osapuolet tarvitsevat toisiaan tehtävän tai ongelman ratkaisemista varten. (Isoherranen 2012, 31.) Tiimin määritelmä vastaa LMA -ryhmän tavoitetta, vaikka ryhmä ei samalla tavalla jaa vastuuta päätöksenteosta, kuin tiimimääritelmä sanoittaa. Kutsun tiimitoimintaa tutkielmassani ryhmätoiminnaksi sillä lastensuojelulaissa moniammatillinen tuki määritellään ryhmässä tehtäväksi. Tiimin eli ryhmän toimintaan vaikuttaa kokemus yhteenkuuluvuudesta ja ryhmänä olemisesta. Yhteenkuuluvuuden tunteeseen vaikuttaa ryhmän rakenne, riippuvuus muista ryhmän jäsenistä ja ryhmään kuulumisen merkitys sen jäsenille. Lisäksi ryhmän toimintaan ja yhteenkuuluvuuden tunteeseen vaikuttaa ryhmän sisäinen vuorovaikutus, ryhmään pääsemisen ja ryhmässä pysymisen helppous tai vaikeus ja ryhmään osallistuvien jäsenten samanlaisuus ja tunne yhteenkuuluvuudesta ryhmässä (Nijstad 2009, 3–8).

Mikäli ryhmän toiminnassa esiintyy haasteita, voidaan nämä nimetä kahden tyyppilisen prosessihukan mukaisesti. Prosessihukan ilmetessä ryhmän toiminta ei yllä asetettuun tavoitteeseen. Tällaisia prosessihukkaa on esimerkiksi motivaatiohukka, jolloin toimijat eivät ole sitoutuneita toimintaan tai eivät anna sille parastaan. Toinen prosessihukka on koordinaatiohukka, joka esiintyy silloin, kun ryhmässä toimijat eivät saa yhdistettyä osaamistaan riittävällä tavalla johtuen esimerkiksi ryhmädynamiikan toimimattomuudesta. (Isoherranen 2012, 41.) Nijstadin (2009, 141) näkemyksen mukaan on tärkeää tunnistaa ongelmat ja mahdolliset kompastuskivet ryhmän toiminnassa. Alla listatut kompastuskivet haittaavat ryhmässä tehtävää päätöksentekoa ja haastavat toiminnan tavoitteen saavuttamista prosessihukan tapaan. Kompastuskiviä ovat esimerkiksi *haavoittumattomuuden illuusio*, joka on tulkintani mukaan osallistujan ajatus siitä, ettei ryhmän toiminnan tulos vaikuta omaan tehtävään tai rooliin, *usko ryhmän moraaliiin*, eli ajatus siitä, että yhteinen ajattelutapa on oikea eikä sitä siksi kyseenalaisesta. Saman tyyppisenä kompastuskivenä näyttäytyy *yhteinen asioiden rationalisointi*, jolloin ryhmän näkemystä puolustellaan ilman vaadittavaa näkemyksen kyseenalaistamista. Lisäksi ryhmä saattaa omata *stereotyyppisen ajattelutavan*, jolloin luodaan olettamuksia asioista normien tai kulttuuristen tekijöiden pohjalta. Ryhmätoimintaa voi myös haitata *oman mielipiteen sensurointi*, eli haluttomuus tai kyvyttömyys jakaa omia näkemyksiä ja mielipiteitä. Ryhmässä saattaa myös esiintyä *mielipidevartijoita* tai *poikkeavan näkemyksen esittäjien painostamista*, jolloin esitettyjä näkemyksiä väheksytään tai

eriäviä mielipiteitä ei huomioida. Tällöin saattaa syntyä *illuusio päätöksen yksimielisyydestä*. Viimeisin, illuusio päätöksen yksimielisyydestä, on erityisen haitallinen ja mahdollinen silloin, kun ryhmään osallistuu useampi toimija, joista jokaisella ei ole mahdollisuutta tai halua tuoda esiin omaa näkemystään tai mielipidettään. Tällöin päätöstä ei välttämättä ole kyseenalaistettu ja pohdittu riittävän kriittisesti. Isoherranen (2012, 43) tunnistaa, että ryhmään osallistujien vaihtuvuus vaikuttaa siihen, miten ryhmä toimii ja miten sitoutuneita toimijat ryhmässä ovat. Vaihtuvuus vaikuttaa myös ryhmäläisten väliseen luottamussuhteeseen ja siihen, millainen vuorovaikutus toiminnassa rakentuu. Isoherranen (2012, 30) tunnistaa, että sosiaali- ja terveystalalla ollaan nykyisin entistä monimutkaisempien ongelmien äärellä. Ammatillaiset ovat enenevässä määrin riippuvaisia toistensa osaamisesta.

2.1.2 Lastensuojelun moniammatilliset ryhmät

Lastensuojelun moniammatillisilla ryhmillä vastataan lastensuojelun toimikentän erityisiin tarpeisiin ja vaativiin tilanteisiin, joissa tarvitaan usean asiantuntijan näkemystä lapsen edun mukaisen päätöksenteon arvioimiseksi. Vaatimus lastensuojelun toimikentän moniammatillisista asiantuntijaryhmistä on lisätty lastensuojelulakiin vuoden 2007 lakiuudistuksessa. Aiemmissa laissa vuodelta 1983 on mainittu, että sosiaalityöntekijällä tulee olla tarvitsemansa tuki päätöksiä tehdessään. Moniammatillisen asiantuntijaryhmän järjestäminen on kunnan velvollisuus ja siihen kutsuttujen ja tai nimettyjen ammattilaisten tulee osallistua lastensuojeluprosessin toteuttamiseen virkavelvollisuutenaan. Asiantuntijaksi valitaan vaaditussa työtehtävässä toimiva henkilö, usein esimiestehtävissä toimiva ammattilainen. Ryhmän valitseminen on joustavaa ja asiassa voidaan toimia esimerkiksi kunnan lastensuojelun työntekijöiden suositusten perusteella. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (THL) linjaa ohjeistukset moniammatillisten asiantuntijatyöryhmien toiminnan toteuttamiseksi ja sosiaalilautakunta toimii asiantuntijaryhmän vastuutahona ja valvoo ryhmän toimintaa (THL 2019). Konsultoitava LMA -ryhmä koostuu asiantuntijoista sosiaali- ja terveydenhuollosta, lapsen kasvua ja kehitystä tuntevista asiantuntijoista, kuten neuvolan henkilökunnasta, päivähoidosta, koulusta sekä oikeudellisesta tuesta ja muusta mahdollisesti tarvittavasta ammattitaidosta. Sosiaalityöntekijällä on valta päättää, miten hän asiantuntijaryhmän antamaa lausuntoa mahdollisesti hyödyntää asiakastapausta koskevassa päätöksenteossa (THL, 2019). Ryhmään osallistuvilta ei edellytetä asiakasperheen tuntemista eivätkä he välttämättä toimi palveluntoteuttajina asiassa. Tämän erityispiirteen tunteminen on tärkeää moniammatillista teoriaa tutkittaessa. Useissa lähteissä viitataan ammattilaisten yhdessä toteuttamaan toimintaan, jossa esiintyy epäselvyyksiä esimerkiksi vastuunjakoon liittyen. Tutkielmassani lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on päätösvastuussa ja LMA -ryhmä konsultoivassa roolissa.

Moniammatillisen asiantuntijatyön kehittämishalukkuus on lastensuojelun toimikentällä ollut suurta, etenkin hallituksen lapsi- ja perhepalveluiden (LAPE) uudistamishankkeen myötä. Lastensuojelulaki (417/2007 14 §) velvoittaa kuntaa huolehtimaan, että lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on käytettävissään riittävästi tukea eri alan ammattilaisilta lapsen edun arvioimiseksi. Tämä edellyttää moniammatillista yhteistyötä lapsen kasvun ja kehityksen, terveydellisen tilan sekä oikeudellisten näkökulmien huomioimisessa. Toivonen, Kalliomaa-Puha, Muhonen & Haarala-Muhonen (2019, 48–49) toteavat, että tuloksellinen lastensuojelutyö edellyttää suunnitelmallista ja tavoitteellista työskentelyä, jossa kyetään yhdistämään palvelutarjontaa ja työskentelemään innovatiivisesti ja joustavasti sektorirajoja ylittävillä toimintatavoilla. Perheiden tarpeet saattavat vaatia usean eri alan osaamista kimuranttien haasteiden takia. Myös sosiaalihuoltolaki (1301/2014) velvoittaa viranomaisia huolehtimaan siitä, että asiakas saa tarvitsemansa palvelut. Viranomaisten on osallistuttava palvelutarpeen arviointiin ja asiakassuunnitelman laatimiseen (SHL 41 §). Tämä tarkoittaa sitä, että LMA -ryhmän asiantuntijat ovat veloitettuja osallistumaan, eivätkä välttämättä ole tapaamisilla omasta halustaan kuulua asiantuntijaryhmään.

Hanna Tulensalo (2016) on Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen selvityksessään haastatellut LMA -ryhmiin osallistuvia asiantuntijoita. Tulensalo tuo esiin, että ryhmissä tarvitaan ryhmän tehtävän ja asiantuntijaroolien selkiyttämistä sekä asiakkaan aseman parempaa huomioimista. Tulensalon selvityksen mukaan toteutettu työ on enemmän ammattilaisia tukevaa työskentelyä, kuin asiakkaan tilannetta edesauttavaa. Tulensalo kertoo raportissaan ammattilaisten hyötyvän asiantuntijaryhmätyöskentelystä ja ymmärtävän sen myötä paremmin toisten ammattikuntien toimintatapoja ja reunaehtoja, mutta asiakkaan tilanteeseen tapaamiset eivät haastattelujen perusteella tuo odotettua lisäarvoa. Osa Tulensalon haastattelemissa asiantuntijoista tuo myös esiin asiakkaan roolin epäselvyyttä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL 2019) ohjeistuksen mukaan lapsen ja vanhemman tulisi tulla kuulluksi asiassa, sekä saada tietoa käsittelyn etenemisestä. Tulensalo (2016, 4) toteaa selvityksessään, että asianosaisilla pitäisi selkeämmin olla mahdollisuus osallistua heitä koskevan asian määrittelyyn. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL 2019) ohjeistuksen mukaan asiakkaan tilanteen käsittely tulisi pääsääntöisesti toteuttaa anonyymisti. Tällöinkin asiakkaan tulee olla tietoinen siitä, että hänen asiaansa käsitellään asiantuntijaryhmässä. Ohjeistuksessa linjataan, että mikäli asiantuntijaryhmältä pyydetään lausuntoa lastensuojelutoimenpiteiden tueksi, on asiakkaan syytä olla mukana asian käsittelyssä. Kuitenkin lapsen ikä ja kehitystaso tulee huomioida osallistumista arvioitaessa. Asiantuntijaryhmän lausuntoa

asiakkaan asiassa saatetaan pyytää esimerkiksi silloin, kun lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä arvioi huostaanoton tarvetta tai jälleen yhdistämisen mahdollisuutta.

LMA -ryhmä työskentelee konsultoivassa roolissa lastensuojelun monimutkaisissa tapauksissa. Ryhmän käsittelyssä saattaa olla esimerkiksi huostaanottoasioita, jotka on määritelty lastensuojelun toimikentän vaativimmaksi tehtäväksi (Enroos, Heino & Pösö, 2016). Toivonen ym. (2019) on tutkinut ammattilaisten yhteistyötä huostaanottoasioissa. Toivonen määrittelee modernin lastensuojelutyön moniammatilliseksi työskentelyksi, jota pääsääntöisesti toteutetaan yhteistyössä perheen ja lapsen kanssa. Lastensuojelulla on kuitenkin valta ryhtyä lapsen perus- ja ihmisoikeuksia rajoittaviin toimenpiteisiin, mikäli niiden nähdään olevan lapsen edun mukaisia. Toivonen ym. tarkastelee artikkelissaan lastensuojelun ja oikeusjärjestelmän välistä yhteistyötä, vuorovaikutusta ja kehittämistarpeita lastensuojeluasioissa. Toivosen ym. tutkimusaineisto kerättiin ammattilaisilta, jotka osallistuvat huostaanottoasiassa päätöksentekoon. Ammattilaisten tavoitteena tulisi olla lapsen edun toteutuminen päätöksenteossa. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää ammattilaisilta tietoa lasten oikeuksista, lapsen edun mukaisesta päätöksenteosta sekä lastensuojeluprosesseista. Lisäksi on tärkeää, että ammattilaiset ymmärtävät moniammatillisten osallistujien roolit asian käsittelyssä. Kehittämisehdotuksina yhteistyölle Toivonen ym. (2019) määrittelee selkeämpien roolien tavoittamisen, kunnioittavan käytöksen omaksumisen tapaamisilla ja toisten osapuolten kuuntelemisen. Asiantuntijoiden vuorovaikutustaidot ja oman roolin tiedostaminen ovat keskeinen osa onnistuneen ryhmän toimintaa. Toivosen ym. (2019) tulosten mukaan tiedonkulkuun toimijoiden välillä tulee panostaa. Kehittämiskohteiksi lastensuojelun moniammatillisessa työskentelyssä nousi avoimemman keskustelukulttuurin saavuttaminen eri ammattikuntien välillä. Lisäksi roolit kaipaavat selkeyttämistä sekä muiden asiantuntijoiden, että omien työtehtävien osalta. Asiantuntijat itse toivoivat lisää koulutuksia lastensuojeluasioissa ja huostaanotto-prosessissa, sekä yhteisiä koulutuksia eri ammattikuntien välillä. Tiedontarve on tunnistettu myös Vierulan, Pösön ja Paavilaisen (2019) tuloksissa. Sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta toivottiin enemmän keskustelua siitä, mitä muut ammattikunnat painottavat lapsen edun arvioinnissa ja millaisia näkökulmia heillä on lapsen etua koskien. (Toivonen ym. 2019). Lastensuojelun toimenpiteiden tarpeita arvioitaessa moniammatillisella ryhmällä on mahdollisuus tuoda esiin vaihtoehtoisia näkökulmia lapsen edulle tilanteessa. Lastensuojelulain (417/2007) mukaan kuitenkin vain lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on valta ja mahdollisuus päättää lapsen asioista ja siitä, miten hän asiantuntijaryhmän tarjoamia näkökulmia hyödyntää.

Moniammatillinen työskentely edellyttää osallistujilta paljon. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL 2019) ohjeisuuden mukaisesti LMA -ryhmään osallistuvien asiantuntijoiden toivotaan olevan

kokeneita työelämässä, motivoituneita työskentelyyn ja tietoisia palvelujärjestelmästä ja lastensuojelusta osana järjestelmää. Toimintaa ohjaavan lainsäädännön tuntemus nähdään tärkeänä, jotta työntekijöiden velvollisuudet ja asiakkaan asema tunnistetaan (Vierula ym. 2019). Tietoja ja taitoja yhdistämällä voidaan luoda moninainen kuva lapsen edun mukaisesta päätöksenteosta ja toimintamahdollisuuksista tilanteessa. Yleiset moniammatillista työskentelyä koskevat kehittämistarpeet ovat yhdistettävissä myös LMA -ryhmän toimintaan. Myös lapsen edun määrittelyä koskeva tutkimus on moninaisesti huomioitavissa tutkimukseni aihepiirissä. Tutkimukseni vastaa siihen, miten moniammatillisia näkökulmia hyödynnetään lapsen edun määrittelyssä ja millä tapaa näkemys lapsen edun mukaisesta toiminnasta muodostetaan vuorovaikutuksessa asiantuntijoiden välillä. Tutkimuskatsaukseni mukaan moniammatillista yhteistyötä ei ole aiemmin tutkittu tästä spesifistä näkökulmasta. Yleisesti moniammatillisessa yhteistyössä on tunnistettavissa ongelmia, mutta LMA -ryhmän toiminta on lakisääteistä ja sen potentiaalisesti tarjoama tieto hyödyllistä. Vaikka LMA -ryhmä ei saavuttaisi yhteistä näkemystä lapsen edun mukaisesta päätöksestä tai soveltuvasta palvelutarjonnasta, tuo tutkimukseni uudella tavalla näkyväksi sen, mitä lastensuojelun moniammatillisella asiantuntijatapaamisilla keskustellaan lapsen edusta.

3 Tutkimusasetelma ja metodologiset lähtökohdat

3.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimukseni tarkastelee lastensuojelun moniammatillisen asiantuntijaryhmän (LMA) toimintaa ja sitä, miten tapaamisella puhutaan lapsen edusta. Käsittelen LMA -ryhmän esiin tuomaa näkökulmaa lapsen edusta palveluiden tarvetta arvioitaessa. Lapsen edun käsitteleminen on olennainen osa moniammatillisen asiantuntijaryhmän perustehtävää. On perusteltua olettaa, että ryhmän tavoitteena on löytää lapsen edun mukaisia keinoja auttaa perhettä. Aiemmassa tutkimuksessa asiantuntijoiden työskentelyä on monelta osin kartoitettu heidän omien kokemusten ja tarpeiden kautta tai arvioiden sitä, keitä tapaamisilla tulee olla läsnä. Työskentelyn kehittämistoimien tarvetta on arvioitu perustuen työntekijöiden kokemuksiin yhteistyön sujuvuudesta ja tietotarpeista (Tulensalo 2016; Lahtinen, Männistö & Raivio 2017). Tutkimukseni keskittyy asiantuntijoiden väliseen vuorovaikutukseen ja keskusteluun lapsen edun määrittelystä osana palvelutarpeen arviointia. Tutkin sitä, miten lastensuojelun moniammatillinen asiantuntijaryhmä määrittelee lapsen edun.

Vastaan tutkimuksellani kysymyksiin siitä, miten lapsen etu käsitteellistetään lastensuojelun moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä ja miten jaettu tieto lapsen edusta tuotetaan tapaamisen aikana.

3.2 Aineisto

Aineistonani toimii yhden kunnan lastensuojelun moniammatillisten asiantuntijaryhmien kokoontumisista laaditut kokoustallenteet (4). Aineisto on kerätty osana Tampereen yliopiston toteuttamaan tutkimus- ja kehittämishanketta, jonka tavoitteena on ollut moniammatillisen asiantuntijatiedon vaihtamisen ja käyttämisen käytäntöjen tarkastelu lastensuojelun toimikentällä. Kehittämishanke on kestänyt vuoden ja sen yhteydessä on kerätty aineistoa kahteen otteeseen. Ensimmäisessä osassa aineistonkeruu on toteutettu yksilöhaastatteluina. Toisessa osassa yksilöhaastatteluja on toistettu vuosi myöhemmin ja niiden lisäksi on laadittu kokoustallenteita LMA -ryhmän kokoontumisilta. Osana aineistonkeruun tutkimushanketta on kirjoitettu kaksi artikkelia, joita hyödynnän myös omassa tutkielmassani.

Tarja Vierulan, Tarja Pösön ja Eija Paavilaisen (2019) kirjoittamassa artikkelissa *Moniammatillisuus ja palvelutarvearviointi lapsi- ja perhepalveluissa –Ammattilaisten näkemykset pulmakohdista*, tutkitaan hankkeen ensimmäisessä vaiheessa aineistona toimineiden yksilöhaastatteluiden esiin tuomia pulmakohtia moniammatillisessa työskentelyssä. Analyysissä tunnistetaan pulmakohtia neljän pääkategorian mukaisesti, 1) työnjako oman perustyön ja moniammatillisuutta edellyttävän työskentelyn välillä, 2) rakenteellinen ja käytännöllinen johtaminen, 3) tiedon puutteet ja 4) varauksellisuus orientaationa. Tutkimuksen ja kehittämisen kohteena oleva moniammatillinen asiantuntijatoiminta on kunnassa aloitettu vuoden 2008 lastensuojelulain uudistuksen myötä. LMA -ryhmän toiminnan kehittäminen oli osa kehittämis- ja tutkimushanketta. Tutkimuksen ensimmäisen osan havaintojen pohjalta tehtiin kehittämistöitä, joiden keskiöön valittiin erityisesti tilanteet, joissa perheiden kanssa työskennellään lastensuojeluprosessin suurissa muutostilanteissa, kuten huostaanottoa käsittelevissä asioissa tai huostaanoton päättämiseen liittyvissä kysymyksissä. Lisäksi kehittämistyöllä pyrittiin selkiyttämään moniammatillisen ryhmän roolia ja rakennetta sekä kokouskäytäntöjä. Puutteita tunnistettiin jäsenten lastensuojelullisessa tuntemuksessa. (Nieminen, Pösö & Paavilainen 2020.) Toinen aineiston pohjalta kirjoitettu artikkeli on Irja Niemisen, Tarja Vierulan, Tarja Pösön ja Eija Paavilaisen *Moniammatillinen palvelutarpeenarviointi muutoksessa ja muuttuvassa ympäristössä: lapsi- ja perhepalveluiden ammattilaisten näkemyksiä*, joka julkaistaan Janus lehdessä vuoden 2020 aikana.

Kehittämistyön aikana viisi moniammatillisen ryhmän kokoontumisista on nauhoitettu. Tutkimukseni aineisto koostuu tämän hankkeen aikana kerätyistä kokoustallenteista. Aineistoni on tutkija Tarja Vierulan kokoama. Vierulan on koonnut kokoustallennekokonaisuuden (n=5) joulukuulta 2017 toukokuulle 2018 välisellä ajalla. Vierula on hankkeen yhteydessä saanut tarvittavat tutkimusluvut tutkimuskohteena olevalta kuntayhtymältä. Aineiston keruuta, tutkimuskäytäntöjä ja tutkimuslupia koskevat asiat on neuvoteltu osana Vierulan toteuttamaa hanketta. Tutkimusasetelma on kunnan tutkimuseettisen lautakunnan hyväksymä. Kokoukseen osallistuvilta on pyydetty suullinen lupa kokouksen tallentamiseksi. Lisäksi lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on tiedottanut tapaamisella käsiteltävän asiakkaan perhettä tutkimushankkeesta. Sosiaalityöntekijä on pyytänyt asiakkaalta kirjallisen suostumuksen tallenteiden tekemiseksi, tiedotettuaan heitä aineistonkeruusta vastaavan tutkimusryhmän laatiman tiedotteen pohjalta. Tiedotteessa on informoitu asiakasperhettä osallistumisen vapaaehtoisuudesta, saatujen tietojen salassapidosta ja luottamuksellisuuden toteuttamisesta tutkimuksen eri vaiheissa. Olen saanut tutkimusaineiston käyttöni tutkimus- ja kehittämishankkeen vastuullisen tutkijan luvalla. Olen sitoutunut siihen, että en luovuta aineistoa ulkopuolisille ja että käsittelen aineistoa niin, että tunnistetietoja ei käy ilmi tutkielmassani. Säilytän aineiston lukitulla tietokoneella ja hävitän sen palautettuani pro gradu tutkielman arvioitavaksi.

Tallenteilla kuultaviin kokouksiin osallistuu yhden kunnan lastensuojelun moniammatillinen asiantuntijaryhmä. Kunnan varallaolojärjestelmän takia kokoonpano kokouksissa vaihtelee hieman. Pääsääntöisesti tapaamisilla on läsnä 8–10 asiantuntijaa. Paikalla on sosiaalityöntekijöitä, terveyskeskuslääkäri, psykiatri, terveydenhoitaja, psykiatrinen sairaanhoitaja, varhaiskasvatuspäällikkö, perheohjaaja, perheterapeutti ja psykologi. Tallenteita on viisi kappaletta ja ne ovat kestoaltaan 58–80 minuutin mittaisia. Aineisto on Tutkimustie Oy:n litteroimaa.

Tulen tutkielmassani käsittelemään tallenteista neljää kappaletta. Yksi tallenne on poikkeava lähiomaisen ollessa tapaamisella paikalla. Omainen muuttaa asiantuntijaryhmän dynamiikka merkittävästi, joten päädyn poistamaan tämän tallenteen. Näin myös siksi, että tutkimuskysymykseni keskittyy asiantuntijoiden tapaan puhua ja määritellä lapsen etua.

Tutkimuksen aineisto on kerätty LMA -ryhmien kokoontumisissa kunnassa, jossa asiantuntijaryhmyöskentely on ollut käytäntönä noin kymmenen vuotta. LMA -ryhmä on kokoontunut normaalin käytäntönsä mukaisesti ja keskustelu on edennyt heidän itse ohjaamana yksittäistä asiakastapausta käsitellen. Tutkija on ollut paikalla osassa tapaamisista, mutta hän ei osallistu keskusteluun. Tapaamisella lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä esittelee tapauksen,

johon toivoo LMA -ryhmän kannanottoa. Asiantuntijat käyvät keskustelua asiakkaan tilanteesta kysellen tarkentavia kysymyksiä asiakastapauksesta. Jokaisella tapaamiskerralla käsitellään yhden perheen asiaa. Esittelen analyysiluvuissa tapaamiskerrat tapauksina, jolloin yksi tapaus tarkoittaa yhden kokouksen tallennetta. Ensimmäisessä tapauksessa kyseessä on 17-vuotias lapsi, jonka aika huostaan otettuna on päättymässä ja kokouksen aiheena on pohtia toimintamahdollisuuksia, jotta lapsi voi täysi-ikäisenä palata kotiin vanhempansa luokse. Toisessa tapauksessa on kyse saman tyyppisestä aiheesta, 17-vuotiaasta lapsesta, jonka huostaanotto päättyy ja pohditaan mahdollisia asioita, joita tulee ottaa huomioon, jotta huostaanoton päättymisen sujuu mahdollisimman hyvin ja lapsi saa tarvitsemansa tuen ja palvelut jatkossa. Kolmannella tapaamisella pohditaan ymmärtääkseni kiireellisen sijoituksen purkua ja edellytyksiä sille, että 12- ja 14-vuotiaat sisarukset voivat palata kotiin. Tapaamisella ei suoraan sanoiteta lastensuojeluprosessin tilaa, mutta keskustelussa pohditaan kotiolojen nykytilaa ja arvioidaan muutosta yksittäiseen tapahtumaan. Neljännellä tapaamisella käsitellään yhdeksän ja kolme vuotiaiden sisarusten asiaa, jolloin pohditaan äidin mielenterveysongelmien vaikutuksia lasten hyvinvoinnille ja perheen mahdollisille tuen tarpeille. Tässä asiakastapauksessa lapset asuvat kotona äidin kanssa, tapaavat isää ja käyvät tukiperheen luona yhden viikonlopun kuukaudessa.

Merkinnät aineistossa ovat seuraavan laiset.

Puhujien merkinnät:

N1: osallistuja, nainen 1, lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, asian esittäjä.

Muut osallistujat on merkitty N2, N3, N4 ja niin edelleen, riippuen puheenvuoron järjestyksestä. N viittaa puhujana naiseen, M mieheen. Puhujien numerointi ei korreloi eri tapaamiskertojen välillä eikä puheenvuoroja voi täten yhdistää tiettyyn puhujaan eri tapaamisilla. Tutkimusaineistosta ei ole tunnistettavissa asiantuntijoiden ammattiroolia tai heidän taustaansa. Tapaamisen alussa ei esitellä keitä on paikalla tai mitä ammatillista näkökulmaa he edustavat. Ainoastaan lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on tunnistettavissa N1 merkinnällä, sillä hän aloittaa kokouksen kertomalla käsittelyssä olevasta perheestä.

Muut merkinnät:

, Lyhyt tauko puheessa

.. Puheenvuoro jää kesken, jatkaa puheenvuoroa

- (-) Pois jäänyt sana tai sanan osa
- (--) Pois jäänyt jakso
- (sana) Epäselvä sana tai jakso
- [hakasulkeet] Litteroijan kommentti
- [pp] Päällekkäistä puhetta
- [hp] Hiljaista puhetta
- [ep] Epäselvää puhetta

3.3 Lähestymistapana sosiaalinen konstruktionismi

Tutkimukseni teoreettismetodologinen näkökulma pohjautuu sosiaalisen konstruktionismin teoriaan. Sosiaalinen konstruktionismi on viitekehys, joka voidaan nähdä tutkielmassani käytetyn metodologisen orientaation, diskurssianalyysin, teoriapohjana. Sosiaalisen konstruktionismin alle lukeutuu muun muassa diskurssianalyysin menetelmät, diskursiivinen psykologia, kriittinen psykologia ja poststrukturalismi (Jokinen 1999, 38; Burr 2015, 1). Yhteistä näille näkemyksille on kriittinen suhtautuminen tietoon. Vivan Burrin (2015, 2) mukaan erityisesti itsestään selviltä vaikuttaviin asioihin tulee kiinnittää huomiota. Burr kuvaa, kuinka ihmisen käsitys ympäröivästä maailmasta ja laatumistaan kategorioista muotoutuu sen myötä, missä ajassa ja kulttuurissa hän itse on elänyt. Käsitys lapsuudesta, aikuisista, miehistä ja naisista muotoutuu elinympäristössä. Burr (2015, 4) huomauttaa muun muassa käsityksen lapsuudesta muuttuneen merkittävästi menneinä vuosisatoina. Muutos on vaikuttanut keskeisesti siihen, mitä nähdään lapselle luonnollisena ja millaisena määritetään vanhemman vastuut. Näin ollen on merkityksellistä tarkastella sitä, miten asiantuntijat aineistossani puhuvat lapsista ja lapsen edusta.

Sosiaalinen konstruktionismi suhtautuu kriittisesti totuuden ja todellisuuden ajatukseen. Tietoa ei nähdä suorana toisintona todellisuudesta. Tämä johtuu siitä, että kulttuuri ja yhteiskunta rakentavat todellisuudesta oman näköisenä. Kulttuuri ja aikakausi muokkaa ymmärrystämme vallitsevasta tiedosta minkä seurauksena totuudesta tulee ongelmallinen käsite. Objektivistia faktaa ei ole olemassa, sillä joku on tehnyt asiasta jo tulkinnan ja näin ollen luonut sille käsitteen. (Jokinen 1999, 39; Burr 2015, 9.) Myös omiin tulkintoihin tulee suhtautua kriittisesti ja ajatuspolun tekeminen näkyväksi analyysityössä on erityisen tärkeää (Burr 2015, 23). Sosiaalisen konstruktionismin pääpiirteitä ohjaa halu ymmärtää ja tunnistaa ihmisten kielellisiä tapoja muodostaa käsitys

maailmastaan. Käsitys muodostuu vuorovaikutuksessa muiden kanssa (Payne 2005, 161), jolloin kieltä käyttämällä luodaan merkityksiä (Burr 2015, 22). Haastetta kielenkäytön analyysille ja todellisuuden rakentumiselle tuo se, että ihmiset saattavat puhua samasta asiasta eri sanoilla ja eri näkökulmista. Vaikka keskustelua käytäisi lapsen edusta, saattaa toinen puhuja ottaa huomioon lapsen elinolosuhteet, toinen sosiaaliset vaikutukset ja kolmas peilaa näkemyksiään pohjautuen omiin kokemuksiin tai emotionaaliseen reaktioon. Näiden näkökulmien esiin tuominen on tärkeää, jotta ymmärretään, mitä kukin puhuja lapsen edun käsitteen määrittelyllään pyrkii tuomaan esiin. Tästä rakentuukin yksi sosiaalisen konstruktionismin suuntaviivoista, joihin oma tutkimukseni keskittyy. Miten puhujat rakentavat merkityksiä lapsen edun käsitteelle vuorovaikutuksessa toistensa kanssa? Kieltä käyttämällä puhuja on aktiivinen todellisuutta luova toimija (Burr 2015, 11).

Sosiaalisen konstruktionismin mukaan tiedon rakentuminen on sosiaalinen prosessi, joka myös aktiivisesti tuottaa tietoa ja rakentaa käsitystä todellisuudesta. Merkityksiä rakennetaan jakamalla tietoa ja käsityksiä vuorovaikutustilanteissa (Burr 2015, 5). Sosiaalisen konstruktionismin tutkimusperinteiden mukaisesti keskityn tutkimusaineisossani erityisesti niihin kohtiin, joissa asiantuntijat rakentavat merkitystä lapsen edun käsitteelle vuorovaikutusketjujen ja sosiaalisten käytäntöjen avulla. Tutkimuksessani peilaan rakentunutta näkemystä lapsen edusta Suomen lainsäädäntöön, koska lainsäädäntö tarjoaa yhteiskunnallisen normiajattelun mallin siitä, mitä ajassamme ja kulttuurissamme nähdään lapsen edun mukaisena päätöksentekona.

Vuorovaikutus ja sosiaalisten käytäntöjen muutos on sidoksissa ymmärrykseen ja tietoon, siksi kieli osaltaan muokkaa ihmisten toimintatapoja ja käsityksiä ympäröivästä maailmasta (Burr, 2015, 5). Tällaisena muutoksena voidaan Burrin mukaan nähdä esimerkiksi asenteet alkoholin väärinkäyttöä kohtaan. Aiemmin yksilön on itse nähty olevan vastuussa alkoholin liikkikäytöstään. Nykyisin ymmärretään alkoholiriippuvuuden olevan sairaus, mikä on muuttanut sosiaalista suhtautumista ja järjestelmän tukitoimia. Samanlaisia käytäntöjen muutoksia voidaan ajatella liittyvän lapsuuteen ja siihen, mitä nähdään lapselle sopivana kotina ja lapsuutena. Lastensuojelun asiantuntijaryhmässä voidaan käydä keskustelua siitä, mitä vanhemmuudelta odotetaan ja millaiset olosuhteet ovat sopivia lapsille. Näiden sosiaalisissa tilanteissa rakentuvien näkemysten myötä rakentuu käytännön toimet, joihin palvelujärjestelmä vastaa.

Tutkimustavoitteeni edellyttää vuorovaikutusketjujen tarkastelua ja sen myötä kielellisiin prosesseihin paneutumista siten, että esiin saadaan tapa, jolla sosiaalinen todellisuus rakentuu vuorovaikutuksessa kielenkäytön avulla (Jokinen 1999, 40–41). Berger ja Luckmannin näkemyksen

mukaan ihmiset luovat ja ylläpitävät sosiaalisia ilmiöitä sosiaalisten käytäntöjen kautta (Burr 2015, 15). Tämän tiedostaminen on olennainen osa tutkimukseni annin ymmärtämistä yhteiskunnalliseen kokonaisuuteen sidoksissa olevana tutkimustehtävänä. Asiantuntijapuheena esitetyt näkemykset vaikuttavat ryhmässä toimivien ihmisten käsityksiin ja näkemyksiin siitä, mikä on hyväksyttävää ja millaisille palveluille on kysyntää. Asiantuntijoiden tavoilla määritellä lapsen etu on yhteiskunnallinen ja kulttuurinen arvo, kun pyritään ymmärtämään sitä, millainen on hyvä lapsuus. Bergerin ja Luckmannin vuonna 1966 esittämän näkemyksen mukaan todellisuus rakentuu sosiaalisissa tilanteissa, jolloin voimme tunnistaa yksilön ja yhteiskunnan vuorovaikutuksellisen suhteen, jossa yksilö on samanaikaisesti sekä sosiaalisen maailman tuote, että sen tuottaja (Burr 2015, 15).

Tutkimukseni tukeutuu Vivian Burrin (2015, 24–25) kuvaamiin sosiaalisen konstruktionismin mikrorakenteisiin, joiden mukaan diskurssit rakentuvat päivittäisessä vuorovaikutuksessa ihmisten välillä. Tämä tarkoittaa sitä, että tarkastelussa olevalle lapsen edulle on olemassa lukuisia vaihtoehtoja ja muotoja, mutta yksi mahdollinen näkemys rakentuu ihmisten välillä juuri tässä LMA -ryhmän vuorovaikutustilanteessa. Ryhmän tapaamisella luoma näkemys ei ole oikeampi kuin jonkin muun, mutta sillä on merkitystä, koska se on se näkemys, joka siinä tilanteessa muille välitetään. Kenneth Gergen ja John Shotter ovat mikrorakenteiden mukaisen ajattelutavan myötä kiinnittäneet huomiota vuorovaikutuksen rakentumisen vaikutuksiin. Ryhmädynamiikkaa ja vuorovaikutus prosessina vaikuttavat siihen, millainen merkitys keskustelussa luodaan. Gergen ja Shotter antavat erityisesti arvoa luonnollisesti esiintyville dialogeille, jotka paljastavat ihmisten käyttämän retoriikan saavuttaakseen tavoitteensa vuorovaikutuksessa. (Burr 2015, 25.)

Tämän teoreettismetodologisen viitekehyksen haasteena on tutkimuksen tavoitteena oleva objektiivisuus. Sosiaalisen konstruktionismin periaate on, ettei tutkija voi olla objektiivinen eläessään itse samaa aikakautta ja kulttuurista kontekstia, kuin analysoitavana oleva aineisto (Burr 2015, 172). Teen analyysini avoimesti, jotta lukijan on mahdollista suhtautua sen kulkuun kriittisesti.

3.3 Diskurssianalyysi ja aineiston analysointi

Diskurssianalyysin avulla pystyn tutkimaan merkitysten muodostumista LMA -ryhmän vuorovaikutusketjuissa. Diskurssianalyysi vastaa miten-kysymyksiin, kuvaten merkityssystemejä ja puhetapoja, jotka heijastavat kulttuurin ja aikakauden ymmärrystä siitä sosiaalisesta todellisuudesta, jossa elämme (Jokinen 1999, 45). Diskurssianalyysille on merkityksellistä aineistolähtöinen tulkinta. Tämä tarkoittaa sitä, että aineistoa tulkitaan ainoastaan perustuen niihin

sanoihin, joita vuorovaikutusketjussa käytetään. Juhila ja Suoninen (2016, 459) selventävät, että diskurssianalyysin avulla ei tulkita sitä, mitä henkilö mahdollisesti todella ajattelee tai halusi saada sanottua, vaan analyysi vastaa ainoastaan siihen, miten puhutun viestin sisältämä merkitys tuodaan esiin selittämällä, sillä selittäminen rakentaa yhdessä ymmärrettyä sosiaalista todellisuutta.

Analysoin aineistostani sitä, miten asiantuntijat luovat merkityksen lapsen edulle.

Aineistoanalyysin kautta määrittelen puhetapoja eli diskursseja. Diskurssit nimeämällä havainnollistan tunnistamani merkityssysteemejä ja mahdollisia ristiriitoja aineistossa.

Diskurssianalyysia kohtaan suunnattu kritiikki kiinnittää huomiota siihen, ettei diskurssianalyysi tarjoa yleistettäviä totuuksia vaan keskittyy pieniin yksityiskohtiin. Juhila ja Suoninen (2016, 446–452) kuvaavat, kuinka diskurssianalyttinen lähestymistapa näkee puheen tuottamisen aktiivisena toimintana, jonka avulla ihmiset kuvaavat tärkeitä arvoja sosiaalisissa käytännöissä.

Diskurssianalyysilla ei pyritä kattaviin yleiskuvauksiin, vaan analyysin avulla tarkkaillaan vuorovaikutustilanteita, joissa sosiaalisen konstruktionismin mukaiset aktiiviset toimijat luovat merkityksiä sosiaalisille käytännöille ja käsitteille.

Tutkimukseni keskeisenä tarkkailun kohteena on argumentaation tavat, eli keskustelumuodot, joilla asiantuntijat pyrkivät tuomaan esiin omaa näkemystään perheen ja lapsen tilanteesta ja mahdollisesti esittävät väitteitä, joilla perustelevat lapsen etua. Mukailen analyysissäni retorisen diskurssianalyysin lähtökohtia tutkien argumentoinnin roolia. Argumentointiin kuuluu kaksi puolta, joita on argumentin kehittäminen ja argumentointi ihmisten välisenä kommunikaationa (Jokinen 2016, 338). Retorisen diskurssianalyysin tutkimusperinteiden mukaisesti tutkin sitä, mitä argumentti tuo selontekona siihen tilanteeseen, jossa se tuotetaan. Argumenttien vakuuttavuutta voidaan lisätä retorilla keinoilla liittyen väitteen esittäjään, tai esitettyyn argumenttiin (Jokinen 2016, 344). Väitteen esittäjään vetoavana argumenttina voidaan aineistossani tunnistaa ne puheenvuorot, joissa puhuja vetoaa ammattirooliin tai asiantuntijuuteen, tukeakseen ajatustaan lapsen edun mukaisesta toiminnasta.

Keskeisenä osana argumentoivaa vuorovaikutusta nähdään asenteen eli asemoitumisen merkitys puheenvuoroissa. Aseenteen ajatellaan peilautuvan ulos kielenkäytön kautta. Asemoituminen on sosiaalista toimintaa, jossa puhuja ottaa tietynlaisen position suhteessa muihin (Jokinen 2016, 339). Asemoituminen tehtävään tapahtuu osana laajempaa kontekstia ja ymmärtämystä siitä, mikä esimerkiksi ryhmän tehtävä tai oma rooli ryhmässä. Asemoitumisesta muodostuva argumentaatiokonteksti tulee tunnistaa vuorovaikutuksen osana, jolloin asemoitumisen merkitys rakentuu argumentteja esitettäessä. Retoriikkaa on tunnistettavissa niissä tilanteissa, joissa ihmiset

tavoittelevat yhteistä ymmärrystä erilaisina suostuttelevina tai vakuuttelevina puheenvuoroina. (Jokinen 2016, 339–340.)

Diskurssianalyyssissä arvostetaan autenttisia tutkimusaineistoja. Juhila ja Suoninen (2016, 448) kuvaavat, kuinka autenttiset aineistot tarjoavat tutkijasta riippumatonta materiaalia kuvaten aidommin sosiaalisia käytäntöjä niiden luonnollisissa tapahtumaketjuissa. Aineiston sävykyys ja ristiriitaisuus säilyy, jolloin merkitykset ja vuorovaikutuksen säännönmukaisuudet on aineistolähtöisiä, eikä ulkopuolelta syötettyjä. Näen oman tutkimusaineistoni täyttävän hyvin nämä kriteerit, sillä tutkijana toiminut Tarja Vierula ei ole osallistunut asiantuntijaryhmien keskusteluun, vaan tallenteet ovat tehty normaalin kokouskäytännön mukaisesti. Tallenteet on kuitenkin tehty tutkimuskäyttöä varten, mikä on osaltaan saattanut välittyä vuorovaikutustilanteessa, vaikka tutkija ei ole vaikuttanut kokouskäytäntöihin. Diskurssianalyysin hyödyntäminen tutkimukseni analyysimenetelmänä palvelee hyvin tutkimustavoitettani tavoittaa asiantuntijoiden tapa luoda merkityksiä lapsen edun käsitteelle.

Aloitin analyysini ensimmäisen osan käymällä läpi kokoustallenteiden nauhoituksia sekä litteroitua aineistoa. Teen ensin Microsoft Wordin sanahauulla litteroiduista tekstitiedostoista haut *lapsen etu, *lapsen edun, *etu ja *edu, löytämättä yhteensopivuuksia lapsen edun teeman kanssa. Lapsen edun käsitettä ei näissä neljässä tapauksessa mainita kertaakaan. Tämän jälkeen luen aineiston tarkasti läpi alleviivaten ne aihepiirit, joiden käsittelyssä tunnistan lapsen edun teemoja. Teemat olen määritellyt pohjautuen lastensuojelulain neljänteen pykälään, jossa eritellään seitsemän kohtaa, jotka tulee ottaa huomioon lapsen edun mukaista päätöksentekoa tehtäessä. Seitsemäs teema koskien kielellisen, kulttuurisen ja uskonnollisen taustan huomioimista, ei esiinny kyseisessä aineistossa lainkaan. Laadin aineistosta tunnistamieni teemojen pohjalta taulukot, joissa esittelen pääpiirteet teemojen mukaisesta tulkinnasta. Selkeytän tekemiäni tulkintoja taulukoiden avulla tuoden esiin sen, kuinka näen vuorovaikutuksen asiantuntijoiden välillä muodostavan näkemyksen lapsen edusta, vaikka käsitettä lapsen etu ei käytetä. Tunnistan lastensuojelulain esitetyt lapsen edun teemat analyysini ensimmäisessä osassa tulkintarepertuaareina, joiden mukaan kategorisoin esitettyä puhetta. Koska tulkintarepertuaarini analyysin ensimmäisessä vaiheessa osittain teoriaohjattuja, eivät ne vastaa suoraa diskurssianalyysin tutkimusperinnettä. Tunnistamiini tulkintarepertuaarien avulla tuon esiin lapsen edun käsitteen, jota analyysin toisessa vaiheessa tarkastelen moniammatillisuuden ja asiantuntijuuden näkökulmasta.

Tein analyysiä tehdessäni rajauksia koskien esimerkiksi lapsen väkivaltaista käytöstä. Tulkitsin, että lapsen käyttäytyminen ja siinä esiintyvät haasteet vaikuttivat asiantuntijoiden näkemykseen lapsen tilanteesta, sekä palveluiden sopivuudesta. Aggressiivinen käytös rajasi pois tiettyjä tukipalveluita ja esti esimerkiksi koulutuksen toteutumisen suunnitellulla tavalla. Kuitenkaan aggressiivinen käytös ei kuulu lapsen edun kategorioihin lastensuojelulaissa, eikä sen nähdä suoranaisesti liittyvän edun määrittelyyn. Keskustelussa kerrotaan lapsen käyttäytyvän uhkaavasti, lyövän tai potkivan. Ajattelen, että lapsi saattaa vaarantaa omaa terveyttään ja hyvinvointiaan käytöksellään, mutta lähtökohtaisesti lapsen käytöksestä ei puhuta lastensuojelulain neljännessä pykälässä, joka ohjaa analyysini teemoja. Lastensuojelulaissa (417/2007 27 §, 40 §) mainitaan lapsen oma, itseään vaarantava käytös perusteena lastensuojelun asiakkuudelle, sekä vakava terveyttä ja kehitystä vaarantava käytös perusteeksi huostaanotolle. Lapsen väkivaltainen käytös tai päihteiden käyttö ei kuitenkaan kategorisoidu lapsen edun teeman alle ja jätin tällaista käytöstä käsittelevät keskustelunosiot analyysini ulkopuolelle.

Keskustelunosioissa käsitellään myös vanhemman päihteidenkäyttöä, joka on moninainen ongelma ja vaikuttaa useisiin osa-alueisiin lapsen hyvinvoinnissa. Vanhemman alkoholin tai päihteidenkäyttö voi aiheuttaa puutteita lapsen kasvuympäristöön. Päähtynyt vanhempi ei pysty vastaamaan lapsen riittävästä hoidosta ja huolenpidosta sekä kotiolosuhteiden turvallisuudesta. Päihteitä käyttävän vanhemman lapset ovat myös tapaturma-alttiimpia. (Raitasalo & Holmila 2012, 54.) Olen tulkinnoissani kategorisoinut päihteiden käytön turvallisen kasvuympäristön teeman alle aineistossa esitettyjen vaikutusten myötä. Vanhemman päihteidenkäytön kuvataan aiheuttavan lapselle turvattomuuden tunteita. Tapauksen käsittelyssä kuvataan, kuinka perusongelmana on, että ”vanhemmuus on hukassa ja lapsi on turvaton”, eikä olla varmoja siitä, huomioiko vanhempi mahdolliset vaaratekijät lapsen ympäristössä ollessaan humalassa. Tällaisesta otteesta tunnistan kaksi lapsen edun kategoriaa ja olen sisällyttänyt keskusteluosion kakkosvaiheen analyysiini. Se että ”vanhemmuus on hukassa” viittaa siihen, ettei vanhempi tunnista lapsen iän ja kehitystason mukaisen valvonnan ja huolenpidon tarvetta. Lisäksi keskustelussa pohditaan mahdollisina vaaratilanteina lapsen joutumista hyväksikäytetyksi ja olosuhteiden turvallisuutta, jolloin tulkintani mukaan puhutaan turvallisen kasvuympäristön takaamisesta lapselle.

Olen analyysiä tehdessäni pohtinut käsitteitä, joilla viitataan mahdolliseen lapsen edusta käytävään keskusteluun. Yhdessä tapauksista puhutaan paljon äidin sanoilla. Keskustelussa tuodaan esiin äidin ajatuksia ja näkemyksiä sen enempää refleктоimatta, miten asiantuntijat näihin näkemyksiin suhtautuvat tai miten äidin kommenttien ajatellaan liittyvän lapsen edun mukaisen päätöksenteon käsittelyyn. Äiti ei itse ole tapaamisella paikalla, vaan sosiaalityöntekijä toistaa äidiltä kuulemiaan

asioita. Tässä yhteydessä pohdin, mitä äiti käsitteenä tuo keskusteluun. Mietin, huomioiko äiti käsitteen käyttäminen myös lapsen, poiketen esimerkiksi etunimen tai käsitteen aikuinen käyttämistä. Keskustelussa tuodaan esimerkiksi esiin, että äidin psyykkinen vointi herättää suurta huolta. Tällöin arvioin mahdolliseksi tulkita, että äidin sairaus vaikuttaa myös lapsen kasvuolosuhteisiin ja esimerkiksi lapsen saamaan ikä- ja kehitystason mukaiseen ymmärtämykseen ja hellyyteen. Päädyn kuitenkin rajaamaan nämä osiot pois, sillä keskityn analyysissäni siihen, mitä keskustelussa todella sanotaan ja saadaan tuotua esiin lapsen etuun vaikuttavina tekijöinä. Jätän johdattelevat tulkinnat tekemättä silloin, kun äidin terveydentilan vaikutuksia ei suoraan sidota lapsen hyvinvointiin vaikuttavaksi tekijäksi ja lapsesta ei puhuta samassa puheenvuorossa tai asiayhteydessä.

Analyysini toinen vaihe noudattaa tiukemmin diskurssianalyysin tutkimusperinnettä niiden aineisto-otteiden parissa, jotka olin tunnistanut lapsen etuun liittyviksi edellä kuvatuilla tavoilla aineistoanalyysini ensimmäisessä osassa. Analyysini toisessa vaiheessa tarkastelen asiantuntijakeskustelun roolia lapsen edun käsitteen muotoutumisessa. Koska asiantuntijoiden ammattitaitausta ei ilmene aineistostani, olen sidottu tarkkailemaan niitä puheenvuoroja, joissa asiantuntijat tuovat esiin näkemyksiään suhteessa toiseen puhujaan. Ensimmäisessä vaiheessa olen tunnistanut aineistostani otteet, joissa keskustelua käydään lapsen edusta. Toisessa vaiheessa paneudun tarkemmin siihen, miten käsitys lapsen edusta muotoutuu vuorovaikutuksessa puhujien välillä. Näissä otteissa tunnistan kolme erilaista diskurssia. Kyselevän diskurssin avulla puhuja tuo esiin tiedontarpeensa lapsen asiassa. Samalla puhuja saattaa asemoitua kyseenalaistamaan tehtyjä toimia tai tekemättä jääneitä asioita. Toisena diskurssina näyttäytyy puolusteleva ja asiantuntijaroolia pakeneva diskurssi ja kolmantena asiantuntijadiskurssi.

Analyysiluvuista kappale neljä sisältää taulukoiden avulla kuvauksia lastensuojelulain mukaisista kategorioista lapsen edulle ja aineisto-otteita, joista olen poiminut lain mukaisia teemoja lapsen edusta. Kappale viisi sisältää kuvauksen moniammatillisuuden näkökulmasta asiantuntijapuheessa, jolloin lapsen edun käsitteen muotoutumiseen paneudutaan tarkemmin pohtien sitä, millä tapaa asiantuntijat luovat merkityksen käsitteelle. Tuloslukuna on kuudes kappale, jossa esittelen tulkintani lapsen edun käsitteellistämisestä lastensuojelun moniammatillisen ryhmän asiantuntijapuheessa. Nidon kappaleessa yhteen löydökset ja keskityn pohdintaan tulosten merkittävydestä ja hyödyntämistavoista. Lopuksi päätän tutkimuksen seitsemännen kappaleen johtopäätöksillä.

4 Lapsen edun käsitteellistäminen

Tuon tässä ensimmäisessä analyysiluvussani esiin tapaa, jolla olen tulkinnut lapsen edun kategoriat aineistosta. Kappale havainnollistaa lapsen edun kategorioiden yleisyyden sekä jakauman eri tapaamiskertojen välillä. Tämän analyysikappaleen alaluvuissa tarkastelen jokaista lapsen edun kategoriaa erikseen ja havainnollistan, miten olen tulkinnut ne aineistosta. Sisältötulkinnot on tehty edellisessä luvussa kuvatun analyysitavan pohjalta. Tapaamisilla käsitellyt aihepiirit vaihtelevat hieman perheiden haasteiden ja lasten iän myötä. Sanaparia *lapsen etu* ei käytetä tapaamisten aikana. Alla oleva taulukko (Taulukko 1) kuvaa LMA -ryhmän neljää tapaamiskertaa, joista jokaisella käsitellään eri perheen asiaa. Taulukossa on eriteltyinä lastensuojelulain mukaiset lapsen edun kategoriat ja näiden esiintyvyys aineistossa eriteltyinä jokaisen tapaamiskerran osalta. Lisäksi olen laskenut yhteen kuinka usein tietyn aihepiirin asiat nousevat keskusteluun, sekä kuinka monta kertaa lapsen etuun viittavasta temasta puhutaan tapaamisen aikana.

Taulukko 1. Lapsen edun kategorioiden esiintyvyys LMA -ryhmän keskustelussa.

Lapsen edun kategoriat tapaamiskerroilla	1	2	3	4	Yht.
Tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi sekä läheiset ja jatkuvat ihmissuhteet	4	1	4	8	17
Mahdollisuus saada ymmärtämystä ja hellyyttä sekä iän ja kehitystason mukainen valvonta ja huolenpito	7	3	11	16	33
Taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus	8	2	0	0	10
Turvallinen kasvuympäristö ja ruumiillinen sekä henkinen koskemattomuus	0	1	16	8	20
Itsenäistyminen ja kasvaminen vastuullisuuteen	15	2	0	0	15
Mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa omissa asioissa	3	3	1	1	6
Yhteensä	37	12	32	33	104

Taulukosta 1 voidaan lukea, että lapsen etuun liitettäviä teemoja käsitellään keskimäärin noin 29 kertaa tapaamisen aikana, mediaani tästä luvusta on 32,5. Tapaaminen numero kaksi, on siitä poikkeuksellinen, että lapsen edun käsittelyyn rinnastettavia teemoja sivutaan lähinnä esitiedoissa ja kaiken kaikkiaan keskustelun aikana vain 12 kertaa. Keskustelu etenee kyselynä lapsen ja perheen taustoista ja pohdintaan siitä, miten lapsi saataisi motivoitua vastuunottoon ja itsenäistymiseen. Tapaamisen aikana pohditaan lapsen tarvetta poikaystäväille tai työpaikalle, mahdollisesti tavoitellen itsenäistymisen näkökulmaa. En kuitenkaan ole laskenut näitä keskustelunosia teemaan

kuuluviksi, sillä keskustelunosoissa ei käydä läpi ehdotettujen toimenpiteiden vaikutusta lapsen itsenäistymiselle eikä sisältö suoranaisesti linkity lapsen edun teemaan, etenkin kun toimenpide ehdotuksiksi lukeutuu lähinnä poikaystäväen löytäminen.

Taulukossa 1 kuvatut neljä tapausta ovat aihepiireiltään hieman erilaisia. On kuitenkin tunnistettavissa, että 17-vuotiaiden lasten tapauksia käsiteltäessä käydään enemmän keskustelua koskien koulutusta, itsenäistymistä ja kasvamista vastuullisuuteen. Lisäksi 17-vuotiaiden lasten asiayhteyksissä on hieman yleisempää, että huomioidaan lapsen mahdollisuus itse osallistua ja vaikuttaa omiin asioihinsa. Merkittävät erot koskien turvalliseen kasvuympäristöön liittyvää keskustelua selitty osittain tapausten sisällöllisillä eroilla ja lapsen elämäntilanteen kannalta ajankohtaisella problematiikalla. Ensimmäisen 17-vuotiaan asiassa keskustelu kiinnittyy vahvasti lapsen aggressiiviseen käytökseen muita kohtaan. Rajaan tämän keskustelun lapsen edun teeman ulkopuolelle (ks. luku 3.3). Toisen 17-vuotiaan asiassa mainitaan esitiedoissa lapsuudessa koetut väkivaltakokemukset, mutta ne eivät ole muuten käsitellyssä tällä tapaamisella. Kolmannessa tapauksessa vaarallinen kasvuympäristö on ollut keskeinen peruste lastensuojelun puuttumiselle ja herättää tämän myötä paljon keskustelua. Neljännessä tapauksessa käsitellään myös melko nuoria lapsia yhdistettynä vanhemman päihteidenkäyttöön ja mielenterveysongelmiin, minkä myötä turvallisen kasvuympäristön teema nousee keskeiseksi osaksi keskustelua yhdessä vanhemmuuden taitojen kanssa. Nuorempien lasten kohdalla käydään merkittävästi enemmän keskustelua koskien iän ja kehitystason mukaista valvontaa ja huolenpitoa. Keskustelussa tämä nousee esiin vanhemmuuden taitojen pohdintana, jolloin mietitään vanhemman kykyä ymmärtää lapsen näkökulma asiaan ja lapsen tarvetta luottamuksen tunteelle ja johdonmukaiselle vanhemmuudelle. Keskustelu on ajankohtaisinta neljännen tapauksen käsitelyssä, jossa lapset asuvat kotona vanhemman kanssa. Muissa tapauksissa lapset ovat huostaan otettuja ja asuvat sijaishuolto paikassa. Myös tasapainoisen kehityksen ja jatkuvien ihmissuhteiden teemaan liittyvät asiat puhututtavat eniten koskien kotonaan vanhemman kanssa asuvien nuorten lasten tilannetta ja toimintamahdollisuuksia perheen tukemiseksi.

Kuvaan seuraavaksi sitä, millaisia merkityksiä tunnistamani lapsen edun teemat saavat. Kuvaan diskurssianalyysille ominaiseen tapaan merkitysten muotoutumista vuorovaikutuksessa. Tarkastelen merkityksiä aiemmin valittujen ja nimettyjen keskusteluosioiden pohjalta.

4.1 Tasapainoinen kehitys ja jatkuvat ihmissuhteet

Ensimmäisenä lastensuojelulain nimeämänä kategoriana lapsen etua arvioitaessa mainitaan tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin sekä läheisten ja jatkuvien ihmissuhteiden takaaminen lapselle. Edellytykset ovat ennakoitava ja rytmitetty arki, lapsen huomioon ottava vanhempi sekä läheisten ja jatkuvien ihmissuhteiden mahdollistaminen ja tukeminen lapsen etua edistävällä tavalla. Vanhemman tulisi kyetä ottaa lapsi huomioon päätöksenteossaan ja ymmärtää lapsen oikeus tasapainoiselle kehitykselle, jossa kodin ilmapiiri ja ihmissuhteet tukevat lapsen hyvinvointia.

Taulukko 2. Tasapainoinen kehitys ja jatkuvat ihmissuhteet LMA -ryhmän keskustelussa.

Aineisto-ote	LSL 4 § lapsen edun kategoria	Käsite
siel on vaihtunu oma-ohjaajat [...] melkeen kaikki lähteny	Tasapainoinen kehitys ja jatkuvat ihmissuhteet	Lapsen etu
ilmapiiri on varmaan sellanen että lapset on varpaillaan		
lapset eivät voi hyvin, jos äiti ei voi hyvin		
nyt on huoli lasten hyvinvoinnista		
miten tää vaikuttaa lapsiin ja minkälaiset ne kasvatusmenetelmät on ja periaatteet		

Taulukko 2 kuvaa aineisto-otteita, joissa käsitellään lapsen edun kategoriaa tasapainoisesta kehityksestä ja lapsen tarpeesta läheisille ja jatkuville ihmissuhteille. Selitän otteiden tulkintaprosessin kattavammin alla ja otan myös mukaan otteita, joissa lapsen edun teeman rakentuminen edellyttää asiayhteyden tunnistamista. Ihmissuhteiden pysyvyyden teemaan liittyvinä keskustelukohtina lukeutuu aineistossa muun muassa lapsen suhde omaohjaajiin tai henkilökuntaan sijaishuoltopaikassa. Alla olevassa keskusteluotteessa käydään läpi asumiskodissa tapahtuneita muutoksia ja niiden vaikutuksia lapsen hyvinvointiin.

N1: me vasta tiedetään et, jaa siel on näin, jaa siel on vaihtunut omaohjaajat. Jaa sielä melkeen kaikki lähteny ja se on niinku... eri laitos mitä...

N2: ...mihin hänet on sijoitettu.

N1: Niin. Niin, se on selkeesti vaikuttanu.

Puhujat ovat vuorovaikutuksessa keskenään, täydentäen toisensa lauseita. N1 tuo esiin näkemyksensä siitä, että omaohjaajien vaihtuvuus on vaikuttanut lapsen tilanteeseen. N2 puhujan esittämää täydennystä lauseelle vahvistetaan hyväksyvin sanoin kuten *Niin. Niin, se on.* Tunnistan, että kappaleessa käsitellään lapsen tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin liittyviä tekijöitä ottaen huomioon lapsen tarpeen jatkuville ihmissuhteille, jotka omaohjaaja ja henkilökuntamuutosten myötä ovat katkenneet. Tapaamisella keskustellaan samasta aiheesta useita kertoja. Olen laskenut omaohjaajaan liittyvän näkökulman ainoastaan kerran, ellei aihepiiriin tuoda uutta näkökulmaa. Samalla tapaamisella keskustellaan myöhemmin tukihenkilötoiminnasta, jossa puhujat tietävät olevan ”pysyvät ja hyvät työntekijät”, lasken tämän toisena esiintymiskertana lapsen tarpeelle saada jatkuvat ihmissuhteet elämäänsä.

Tasapainoista kehitystä ja pysyvyyden tunteita käsitellään toisella tapaamisella keskustelukohdassa, jossa pohditaan tukiperheessä vietetyn ajan lisäämistä. Keskustelussa todetaan lasten viettävän isän luona joka toisen viikonlopun, tukiperheessä yhden viikonlopun kuukaudessa ja äidin kanssa yhden viikonlopun. Keskustelussa pohditaan keneen aikuiseen lapset luottavat ja kenen kanssa he juttelevat todeten, että tukiperheen äidistä on tullut lapsille tärkeä aikuinen ja tätä suhdetta tulisi vahvistaa lisäämällä aikaa tukiperheen kanssa.

Kolmannen perheen asian käsittelyssä puhutaan ammattitermeillä, jotka ovat liitettävissä lapsen edun teeman käsittelyyn. Oteessa kuvataan olosuhteita kotona.

N2: Mutta ilmapiiri on varmaan sellanen että siellä lapset on varpaillaan mitä tapahtuu seuraavaksi...

N5: Pelon ilmapiiri.

N2: ...ja sillä on isot vaikutukset lasten kehitykseen.

Otteessa puhujat rakentavat vuorovaikutuksessa näkemystään siitä, että kodin ilmapiiri vaikuttaa lapsiin. Täydentävä ja uudelleen sanoittava puhetapa tukee ilmaisua siitä, että pelon ilmapiiri kodissa vaikuttaa lasten kehitykseen. Puhuja N5 sanoittaa uudelleen N2 lauseen täsmentäen huolenaiheen, josta puhutaan. Tulkitsen sanoitetun huolen liittyvän lasten turvallisiin kasvuolosuhteisiin sekä tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin mahdollistaviin tekijöihin kotiolosuhteissa. Käsitteenä lapsen edusta ei puhuta, mutta lapsen edun mukaiseen hyvinvointiin liittyviä tekijöitä tunnustetaan kodin ilmapiirissä ja tekijät vaikuttavat asiantuntijoiden näkemykseen lapsen tilanteesta.

4.2 Iän ja kehitystason mukainen huolenpito ja ymmärtämys

Toinen lastensuojelulain (417/2007) lapsen edun kategoria nimeää lapsen oikeuden saada osakseen ymmärtämystä ja hellyyttä sekä ikää ja kehitystasoa vastaavaa valvontaa ja huolenpitoa. Aiemmin esitetystä taulukossa 1 oli tunnistettavissa, että tämän aihepiirin teemaa käsitellään etenkin nuorempien lasten asioissa. Taulukossa 3 esitän otteita ikään ja kehitystasoon sekä huolenpitoon ja ymmärtämykseen liittyvästä lapsen edun kategoriasta. Myöhemmässä vaiheessa analysoin näitä tulkintoja enemmän.

Taulukko 3. Iän ja kehitystason mukainen huolenpito ja ymmärtämys LMA -ryhmän keskustelussa.

Aineisto-ote	LSL 4 § lapsen edun kategoria	Käsite
se oma tarve menee sen eteen et tulee estäneeksi lapselta perusterveyden[huollon]	Iän ja kehitystason mukainen huolenpito ja ymmärtämys	Lapsen etu
hänellä on pienillä hartioillansa raskas taakka		
on ollut huoli vanhempien tai siis vanhemmuudesta		
vanhemmuus on hukassa		
hänellä on tällä hetkellä niinku parentifikaatiossa		
lapsille pitäis olla niin ennakoitavaa ja säännöllistä ja lapsille kerrottu mitä tapahtuu		
[ei isä oo] kykenevä sitten hänestä huolehtimaan		
onko äiti huolissaan lasten hyvinvoinnista		

Taulukossa 3 esitetyt aineisto-otteet sisältävät kategorian mukaisia huomioita asiantuntijakeskustelussa siitä, millä tapaa vanhemman rooli tulee esiin huolenpidon ja ymmärtämyksen tarpeessa. Analyysini mukaan asiantuntijat nimeävät vanhemmuuden keskeisenä sanana tähän teemaan sisältyvässä keskustelussa. Vanhemmalla on vastuu lapsen huolenpidosta. Taulukossa 3 esiintyy lyhyitä otteita alla laajemmin kuvatussa keskusteluosioista, jossa asiantuntijat sanoittavat syitä isän toiminnalle.

N5: se jotenki sulkee (--)

N3: ...et rupee kontrolloimaan niitä tai estämään että-

N1: Niin tavallan että hän ei nää niitä sitä lapsen parasta siinä jos hänellä on se päällä että hän on suutuksissa jostain.

N3: Niinpä. Se oma kiukku ja se oma tarve menee sen eteen et tulee estäneeksi sitten lapselta tämmösen perusterveyden[huollon].

Kolme puhujaa on aktiivisena tämän näkökulman sanoittamisessa. Puhujat täydentävät näkökulmaa sanoittamalla asiaa kuvailevalla puheella. N5 aloittaa kuvailemalla isän käytöstä sanoin *se jotenki sulkee*, N3 tarttuu aloitukseen täydentäen, että *rupee kontrolloimaan niitä tai estämään että*, N1 muotoilee aiempien puheenvuoroja uudelleen täydentäen sisältöä lapsilähtöisellä näkökulmalla. N1 liittää puheenvuorojen sisällön lapsen edunmukaiseen ajatteluun lisätessään, että *hän ei nää niitä sitä lapsen parasta siinä*, hyväksyen aiempien puheenvuorojen sisällön toistaessaan aiemmin sanotun, *jos se on päällä että hän on suutuksissa jostain*. N3 vahvistaa yhteisen tulkinnan toistaessaan vielä kerran samaa sisältöä sanoessaan *Niinpä. Se oma kiukku ja se oma tarve menee sen eteen et tulee estäneeksi sitten lapsella tämmösen perusterveyden*. Puheenvuoron sisältöjen toistot ja puhujien tapa muotoilla aiemmin sanottua uudelleen, tuo esiin puhujien tavan rakentaa yhteistä näkökulmaa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Lapsen edun käsitteen tulkintaan liittyen keskustelussa tunnistetaan vanhemman rajoitteet tarjota lapselle lapsen tarpeita vastaavaa huolenpitoa ja lapsen tarpeet huomioivaa ymmärtämystä. Kyseisessä tapauksessa vanhempi epäää lapseltaan pääsyn perusterveydenhuollon piiriin, koska ei suuttuneena suostu antamaan autoa toisen vanhemman käyttöön. Perusterveydenhuollon nähdään olevan keskeinen osa lapsen asianmukaisen huolenpidon toteutumista. Asiantuntijat jakavat yhteisen näkökulman analyysissä esitetyllä tavalla.

Vanhemmuuden taitoja pohditaan myös toisen tapaamisen tiimoilta, jossa puidaan vanhemman kykyä käsitellä mielenterveyden haasteitaan lasten kanssa. Alla olevassa otteessa esitetty keskustelunosa korreloi lapsen tarvitseman ymmärtämyksen kanssa sekä huomioi lapsen tarpeen ikä ja kehitystasoa vastaavalle tiedolle, eli huolenpidolle siitä, että lapsi ymmärtää ja tietää mitä kodissa tapahtuu ja miksi vanhemman käytös muuttuu. Tapauksessa puhutaan vanhemman mielenterveysongelmista ja lapsen tarpeesta ymmärtää niitä. Tulkitsen keskustelun lapsen edun määrittelyyn kuuluvaksi sillä puhuja tuo esiin, ettei vanhemmalla ole kykyä käydä asiaa läpi lapsen kanssa tarvittavalla tavalla.

N1: Niin sitä että, mä en usko esimerkiksi tässä näin että sitä on käsitelty kotona. Niin hyvin hyvin pintapuolisesti. Heillä ei oo itellään ehkä, heillä ei oo kykyä käydä sitä eikä voimavaroja tai ymmärrystä mitenkä tälläisiä asioita käytäisiin lasten kanssa läpi.

Puhuja kertoo uskovansa, ettei mielenterveysongelmia ole käsitelty kotona. Hän täydentää, että käsittely on mahdollisesti ollut pintapuolista. Toistot sanoissa *hyvin hyvin pintapuolisesti* korostaa sitä, että asiasta on puhuttu todella vähän. Puhuja tuo esiin, ettei vanhemmilla ole kykyä käydä asiaa läpi lasten kanssa. N1 korostaa puheenvuoronsa aikana, että asiaa on käsitelty kotona hyvin hyvin vähän ja vanhemmilla ei ole ymmärrystä asiassa, nämä kriittiset sanavalinnat tuovat esiin, että vanhemman toimet eivät ole riittävät. Puheenvuoro tuo esiin puutteita lapsen edun toteutumisessa, sillä lapsi ei saa osakseen tarvitsemaansa tietoa.

Lapsen ikä- ja kehitystason mukaiseen huolehtimiseen kuuluu myös lapselle kuuluvan vastuun tiedostaminen. Vanhemman tulee ymmärtää mikä on lapselle sopivaa vastuun kantoa ja millaiset vaatimukset eivät vastaa ikätasoa. Alla olevassa otteessa keskustellaan lapsen ikätason mukaisista vastuista.

N5: Onko isä huolissaan lapsista?

N1: Ei se oo huolissaan lapsista. Ei se osaa...

N4: Äidistä varmaan.

N1: Äidistä se on ja sanoo että sinne kirkolle sitä apua sitä kotipalvelua ku saadaan sille äidille nii sitten..

N6: Mutta ei kotipalvelu ylläpidä vanhemmuutta.

N1: Siivouspalvelua.

N6: Nää on lapset todella pulassa on. Joku toi sano että on kestäny jo vuosikausia.

N1: Huoli on ollut tosi iso ja siis, myös ihan ennaltaehkäisevää perhetyötä ovat saaneet jo aikasemmin.

Puheenaihe kerää osakseen neljän osallistujan puheenvuoroja. N1 toteaa, ettei isä osaa olla huolissaan lapsistaan. N1 käyttää vastauksessaan isän sanoja esittäessään, että kotipalvelu tukisi äitiä. N6 huomauttaa, ettei kotipalvelu ylläpidä vanhemmuutta ja saa vahvistusta esittämälleen kriittiselle näkökulmalle N1 kommentista *Siivouspalvelua*. N6 muotoilee huolensa siitä, että lapset ovat todella pulassa. N1 vahvistaa yhteisen näkemyksen asiasta kertoen, että *huoli on ollut tosi iso*. Asiantuntijoiden välillä rakentuu vuorovaikutuksessa yhteinen näkökulma perheen tilanteesta, jossa samalla tuodaan esiin isän kyvyttömyys tunnistaa huolenaiheet. Lastensuojelulain mukaisten lapsen edun kategorioiden mukaan otteessa pohditaan lapsen oikeutta saada ikätasoaan ja kehitystään vastaavaa ymmärrystä ja hellyyttä osakseen. Keskustelussa kiistetään isän näkemys siitä, että kotipalvelu olisi riittävä tuki perheelle ja ollaan huolissaan siitä, että isä ei osaa olla huolissaan lapsista. Asiantuntijoiden näkökulma on ristiriidassa isän näkökulman kanssa. Keskustelua käydään näin ollen siitä, huomioidaanko lapset tarpeet riittävästi.

4.3 Taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus

Kolmantena lastensuojelulain mukaisena kategoriana lapsella on oikeus saada taipumuksiaan ja toivomuksiaan vastaava koulutus. Koulutuksen nähdään olevan keskeisessä asemassa lapsen elämässä ja koulutuksen uskotaan vähentävän riskiä syrjäytymiselle ja marginalisoitumiselle. Aineistossani koulutusta käsitellään ainoastaan 17-vuotiaiden lasten asiakastapauksien yhteydessä. Koulutuksesta puhutaan pakollisena, lasta kiinnittävänä tekijänä, joka luo arkeen rytmin. Molempien täysi-ikäisyyttä lähestyvien osalta asetetaan toiminnan tavoitteeksi koulupaikan löytyminen. Koulupaikan saaminen ei kuitenkaan ole itsestäänselvyys ja haasteita tuottaa myös ammatillisen opetuksen vaatima itsenäisyys. Koulua tulee kyetä käymään itsenäisesti ja koulumatkat täytyy kulkea itse. Lisäksi haasteita on siinä, ettei samat tutkinnot ole saatavilla kaikkialla.

Taulukko 4. Taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus LMA-ryhmän keskustelussa.

Aineisto-ote	LSL 4 § lapsen edun kategoria	Käsi te
miten ne vanhemmat näkee sen tulevaisuuden, jos se koulutus jää kesken	Taipumuksia ja toivomuksia vastaava koulutus	Lapsen etu
kouluasiat on kuitenkin aika olennainen		
varmaan ihan se ja sama et millä puolella hän olis [opiskelemassa]		
opiskelu häntä selvästi motivoi		
onks mitään kursseja mitä se vois käydä kesällä		

Taulukossa 4 erittelen koulutukseen liittyvää keskustelua aineisto-otteiden avulla. Otteet tuovat esiin näkemykset koulutuksen tärkeydestä, kahdesta eri näkökulmasta. Pojan asian käsittelyssä sanotaan, että on *varmaan ihan se ja sama millä puolella hän olis*, kunhan opinnot toteutuvat. Asiantuntijaryhmä on oletettavasti valtaosin sama toisen lapsen asiakastapausta käsiteltäessä, mutta näkökulma asiaan täysin poikkeava. Tytön asian käsittelyssä korostetaan, että koulu on tapa motivoida lasta ja opintojen tulee olla mielekkäitä. Keskustelussa käytetään aikaa sen pohtimiseen, minkälaisista opinnoista lapsi voisi olla kiinnostunut. Alla olevassa aineisto-otteessa poika on aloittanut koulunkäynnin sijaishuoltopaikkansa lähellä, mutta tulee täysi-ikäisyyden myötä muuttamaan takaisin vanhempansa luokse eri paikkakunnalle.

M1: Miten ne vanhemmat näkee sen pojan tulevaisuuden, jos se koulutus jää kesken. Se jää ilman sitä?

N1: Hän saa itte sitte kattoo että mikä kiinnostaa.

N3: Mää luulisin et jotenki heille, tavallaan he aattelee et se koulutus on ihan hyvä juttu mut tärkeä mut tavallaan jos sitä poika vähättelee.

M1: Joo.

N2: Ja sitte hänellä ei oo edellytyksiä oikeen varmaan mihinkään niin päättää sitä realistisesti sitä koulutusasiaa. Tulee semmonen vaikutelma.

Koulutusasia nousee keskusteluun, kun M1 kysyy vanhempien näkökulmaa koulutukseen ja N1 vastaa sen, mitä vanhemmat ovat sanoneet. Tässä keskustelunosiossa tuodaan esiin vanhempien näkemys siitä, että lapsi saa itse päättää koulutuksestaan. Neljässä ensimmäisessä puheenvuorossa puhutaan vanhempien näkökulmasta. Lopuksi N2 sanoo, että *hänellä ei oo edellytyksiä oikeen varmaan mihinkään*. Myöhemmässä vaiheessa keskustelua koulutusasiasta puhutaan näin:

M1: Must ois tosi tärkeä et se koulutus tavalla tai toisella jotenki jatkuis. Ohan se jo joka kiinnittää ihmistä ja siellä puututaan varmasti siihen hygieniapuoleen ja kaikkeen muuhunki tähän sosiaaliseen puoleen. Et se pitäis saada tavalla tai toisella. On justiin sama mitä se sitte opiskelee.

N1: Joo näin on.

Otteen alussa M1 sanoo, että koulutus on tärkeä saada jatkumaan, sillä se vaikuttaa myös muihin osa-alueisiin lapsen hyvinvoinnissa. N1 tukee puheenvuorollaan tätä näkemystä. Keskustelussa on asiantuntijoiden välille muotoutunut yhteinen näkemys siitä, että lapsen koulutuksen on järjestyttävä. Puheenvuorojen myötä asiantuntijat muotoilevat yhteisen näkemyksen lapsen edusta, joka on ristiriidassa vanhempien näkemyksen kanssa, jonka mukaan lapsi saa itse päättää kouluasioistaan.

4.4 Turvallinen kasvuympäristö ja koskemattomuus

Lastensuojelulain (417/2007 4 §) lapsen edun neljännen kategorian mukaan lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, jossa hänelle taataan ruumiillinen ja henkinen koskemattomuus. Turvallisen kasvuympäristön luo vakaa ja ennakoitava arki, jossa lapsi ei joudu vaaratilanteisiin eikä fyysisen tai psyykkisen uhkailun kohteeksi.

Taulukko 5. Turvallinen kasvu ympäristö ja oikeus ruumiilliseen ja henkiseen koskemattomuuteen LMA -ryhmän keskustelussa.

Aineisto-ote	LSL 4 § lapsen edun kategoria	Käsite
meillä on huolena että miten tää tilanne vaikuttaa lapsiin	Turvallinen kasvu ympäristö, jossa taataan ruumiillinen ja henkinen koskemattomuus	Lapsen etu
aseella oman henkensä uhkaaminenkin sitten, että sitäkin lapset ovat nähneet		
se sano et isä humalaa käyttäytyy hassusti et mitä se tarkoittaa		
onko se turvas siellä		
varhaislapsuudessa on ollu väkivaltakokemus		
onko tää isä käyttäytynyt väkivaltaisesti		
mustasukkaisuuskontrolli, väkivaltaisuus ja uhkailu		
isä käyttää alkoholia ja lapset ei oo isän kanssa turvassa		
lapsi on turvaton		
mitä nää olosuhteet täällä on		

Taulukko 5 kuvaa lapsen edun kategoriana lapsen oikeutta turvalliseen kasvu ympäristöön. Kategoriana turvallisuus kasvu ympäristössä ja vanhemman turvallinen käytös on toiseksi käsitellyin kategoriana LMA -ryhmän tapaamisten aikana (ks. Taulukko 1). Turvallisuudesta, väkivallasta ja alkoholista kysytään usein tarkentavia tietoja, mikä osaltaan tuo esiin sen, että aihepiiri koetaan tärkeäksi osaksi lapsen edun määrittelyä. Analysoin alla laajemmin aineisto-otteita asiayhteyksissään ja niistä erottelemiani tulkintoja.

Olen aiemmin esittämälläni tavalla päätellyt, että vanhemman päihteidenkäyttö aiheuttaa lapselle turvattomuuden tunteita (ks. luku 3.3). Alla käsiteltävänä olevan tapauksen perheessä esiintyy uhkaavia tilanteita, jotka eivät suoranaisesti kohdistu muihin perheenjäseniin, mutta aiheuttavat lapsessa pelkoa.

NI: ...Sitte niin tuota jotenki et tämmönen, heillä on pitkä yhteinen historia tällä pariskunnalla ja tavallaan tää on ensimmäinen kerta kun hän perheen ulkopuolelle pyytää apua ja toivoo tälle isälle apua ja tottakai meillä on huolena että miten tää tilanne vaikuttaa sitten niihin lapsiin siellä ja koko

perheeseen, et kumminkii. ne on sitte pelottavia ne tilanteet siellä. Ja joutuvat vähän varomaan ja miettimään sitä että, jos on tavallaan semmonen kausi että huomaa että isä on vähän huonommalla päällä että mitä he tekee ja näin.

ja

N1: Niin, mä kirjasinikin tuohon että siitä seuras tää sitten aseella oman henkensä uhkaaminenkin sitten, että sitäki lapset ovat nähneet.

N1 tuo puheenvuorollaan esiin huolenaiheitaan koskien perheen tilannetta. N1 perustelee asian vakavuutta tuomalla esiin argumentteja koskien pariskunnan pitkää yhteistä historiaa ja sitä, että tämä on ensimmäinen kerta, kun apua pyydetään perheen ulkopuolelta. Näillä argumenteilla tuodaan esiin asian poikkeuksellista luonnetta. N1 painottaa, että *tottakai meillä on huolena että miten tää tilanne vaikuttaa sitten niihin lapsiin*. Tottakai -sana on vakuuttava ja kääntää puheenvuoron painopisteen lapsiin. Kuvaamalla lasten tilannetta ja sitä, kuinka lapset joutuvat *varomaan ja miettimään* ja huomaamaan että *isä on vähän huonommalla päällä*, puhuja tuo esiin lasten näkökulmaa tilanteisiin kotona. Keskustelu ajautuu puheenvuoron jälkeen isän tilanteeseen, minkä myötä N1 täydentää myöhemmin vielä erikseen, että isä on aseella uhannut omaa henkeään, *sitäkin lapsen ovat nähneet*. N1 kääntää näkökulman uudelleen lapsiin painottavaa *sitäkin* -sanaa käyttäen.

Tapauksessa nousee esiin huolenaiheita koskien kasvuympäristön turvallisuutta, vaikka väkivalta ei suoranaisesti kohdistu lapsiin. Määrittelen kuitenkin, että pelottavat tilanteet ja vanhemman käytös, jolloin hän uhkaa omaa henkeään, luovat turvattomuuden tunteen myös lapsille. Lisäksi vaikutukset ulottuvat tasapainoisen kehityksen ja hyvinvoinnin takaavaan pohdintaan, etenkin kun nostetaan esiin se, että lapsi joutuu arvioimaan isän mielialaa ja suhteuttamaan oman käytöksensä siihen. Lapsi kokee turvattomuutta, mikäli vanhemman käytös on arvaamatonta tai vaikeaa ymmärtää. Näin saattaa käydä myös silloin, jos vanhempi on päihtynyt. Keskustelu alla kuvaa alkoholinkäyttöön liittyvää puheenvuoroa.

N6: Onko täs, tuota 9-vuotista mietin että ku ei se nuku ja se ei mee isälle. Onko siihen tartuttu ku se sano et isä humalas käyttäytyy hassusti et mitä se tarkoittaa vaikka et siel on pitkä rivi tuollasta aikamiespoikaa että onko se turvas siellä sikäli. Onko sitä kukaan kysyny.

Puhuja aloittaa kysymyssanalla täsmentäen näkökulmaa aiemmin mainittuun keskustelunosioon. Puhuja kysyy, onko lapsen esittämään asiaan tartuttu. Lapsi on tuonut esiin, että isä käyttäytyy humalassa hassusti. Puhuja etsii lapsen *hassusti* -sanana tarkoitusperää jatkamalla aiemmin esitettyä

näkökulmaa kysymyksellä siitä, mitä hassusti käyttäytyminen voisi tarkoittaa ja onko työntekijä selvittänyt aikamiespoikien roolia asiassa. Puhuja tuo lopussa esiin kysymyksensä ja huolensa siitä, *onko se turvas siellä sikäli.*

Lapsen turvallisesta kasvuympäristöstä ja ruumiillisesta koskemattomuudesta puhutaan otteessa kysyvään ja varovaiseen sävyyn. Varovaisuus käy ilmi johdattelevasta ja kiertelevästä puhetavasta, jossa asiaa ei ilmaista suoraa, vaan lapsen käyttämään hassusti -sanaan vedoten, aikamiespojista puhuen ja lopulta turvallisuusaspektia lähestyen. Keskustelussa tämän otteen ympärillä kysyjä pohtii isän alkoholinkäytön vaikutuksia lapseen ja esittää epäsuoran kysymyksen koskien lapsen ruumiillista koskemattomuutta isän luona ollessaan. Tulkitsen keskustelunosion käsittelevän lapsen edun mukaista turvallista kasvuympäristöä.

4.5 Itsenäistyminen ja kasvaminen vastuullisuuteen

Lastensuojelulain (417/2007 4§) viidennen lapsen edun kategorian mukaan päätöksenteossa tulisi ottaa huomioon lapsen itsenäistymisen tukeminen, jolloin lapselle tulisi tarjota riittäviä toimia vastuullisuuteen kasvamiseksi. Itsenäistymistaitoihin kuuluu omista perustarpeista huolehtiminen, sisältäen hygieniasta, ruoasta ja kodin siisteydestä huolehtimisen. Lisäksi itsenäisesti asuminen edellyttää taitoa huolehtia raha-asioista. Vastuullisena toimintana voidaan nähdä omien tarpeiden ja halujen priorisointi, joka vaikuttaa myös rahan käyttöön.

Taulukko 6. Itsenäistyminen ja kasvaminen vastuullisuuteen LMA -ryhmän keskustelussa.

Aineisto-ote	LSL 4 § lapsen edun kategoria	Käsi te
onks hänellä kykyä esimerkiksi huolehtia raha-asioistaan	Itsenäistyminen ja kasvaminen vastuullisuuteen	Lapsen etu
valmistaa tähän täysi(-ikäisyyteen)		
tällä hetkelläkö ei oo kiinnittyny mihinkään		
kyl mä sitä vähä mieltisin että kykeneekö hän huolehtimaan ittestään		
ei oo edes tälläsiä arkielämän taitoja pärjätä		
[ongelmia] siis itsestä huolehtimisessa		
sitte ku hän itsenäisesti asuu nii onhan hänen silloin ostettava		
yksin ei pärjää [vuokra-asunnossa]		

Taulukossa 6 kuvataan lyhyitä otteita koskien itsenäistymisen ja vastuullisuuteen kasvamisen teemaa. Itsenäistymisen teemaa käsiteltiin LMA -ryhmän keskusteluissa ainoastaan 17-vuotiaiden lasten osalta. 17-vuotiasta poikaa koskevalla tapaamisella itsenäistymisen teema mainittiin 15 kertaa. 17-vuotiaan tytön tapaamisella mainintoja oli kaksi. Osallistunut LMA -ryhmä on tapaamisilla suunnilleen sama. Pojan käsittelyyn osallistui kahdeksan asiantuntijaa, kun tytön asian käsittelyssä paikalla oli seitsemän. Taulukkoon 6 on kerätty ne otteet, joiden asiayhteyden tunnistaminen on mahdollista irrallisesta aineisto-otteesta. Analyysissäni käsitelen kattavammin otteiden sisältöä, sekä muita otteita, joiden sisältö itsenäistymisen teemaan liittyen rakentuu vuorovaikutuksessa asiantuntijoiden välillä ja edellyttää näin ollen asiayhteyden hahmottamista.

N2: Onko hänellä kykyä esimerkiksi, sä sanoit että ei huolehdi esimerkiksi siisteydestään niinku hygieniastaan. Eikä syömisestään. Mut onks hänellä kykyä esimerkiksi huolehtia raha-asioistaan ja näin?

Puhuja muotoilee yhteistä näkökulmaa vedoten aiemmin esitettyihin itsenäisyyden elementteihin. Puhuja tuo esiin, että aiemmin on kerrottu, ettei lapsi kykene huolehtimaan siisteydestään, kuten hygieniastaan. Puhuja täydentää itsenäistymistaitojen kokonaisuutta kysymällä, miten lapsi huolehtii raha-asioistaan. Puhuja kokoaa yhteen lapsen edun mukaisia elementtejä tunnistuen itsenäistymiseen ja vastuullisuuteen kasvamisen tekijöitä. Tulkitseen, että puhuttaessa 17-vuotiaasta lapsesta ja hänen taidoistaan huolehtia omasta hygieniastaan, syömisestään ja rahankäytöstä, puhutaan lapsen itsenäistymistaidoista ja vastuullisuuteen kasvamisesta.

Keskustelussa koskien toista 17-vuotiaasta lasta pohditaan mahdollisuuksia aloittaa vierailut vanhemman luona ennen huostaanoton päättymistä. Haasteena on lapsen kyvyttömyys sitoutua sovittuihin asioihin ja tavoitteisiin. Alla olevassa otteessa pohditaan sitä, kuinka lapsi saataisi sitoutumaan kesän aikana toimintaan, joka auttaisi häntä saavuttamaan itsenäisempiä taitoja. Ehdotettuna on ”kesätyö”, jonka sijaishoitopaikka järjestäisi, jotta lapsi saisi kerättyä omaa rahaa ja pääsisi sen avulla lomille kotiin.

N2: Joku muutama sellanen kohta joka on edellytys että kun ne toteutuu ni sitte, kotiloma toteutuu. Ihan tämmönen vanhanaikanen. Voi hyvänen aika, 17 v.

N: Melkein aikuinen.

N: Ei mutta siis arkirealismia.

N: Se valmistaa tähän täysi(-ikäisyyteen)

N (--) ihan totta että aikuisen maailma on ihan tässä kynnyksellä (--)
[naurua]

N: on se kyllä toisaalta ihan totta että se on, kohta se on täysikäinen ja sitte että, ei vaan mennä mihinkään jos...

N: ...ei oo rahaa

N: nii

N: Että onko hänellä sellasta ymmärrystä?

N: Vai onko se (-) hänen (tavoitteensakin)?

N2: Sepä se ku mä en tiä että onko hänellä tavoitteena ees päästä mihinkään. Se lukio häntä motivoi selvästi.

Yllä esitettyssä otteessa keskustellaan siitä, että täysi-ikäisyys on lähellä ja puhujat haluavat tietää onko lapsella ymmärrystä asiaan. Otteen litteroinnissa ei ole pystytty paikantamaan puhujien määrää tai erittelemään eri puhujia. Tämän takia ei ole mahdollista tulkita, kuinka moni puhuja näkökulmaa puoltaa tai osallistuu sen rakentumiseen. Puhujia on kuitenkin useampi ja yhteinen ajattelutapa muodostuu. 17-vuotiaasta puhuttaessa tulkitseen, että *arkirealismi*, rahankäyttö ja tavoitteet tulevaisuudelle, on puhujien tapa muotoilla näkemys itsenäistymisestä ja vastuullisuuteen kasvamisesta. (Lapsen näkökulmaa ja osallisuutta asiassa tuodaan esiin kertomalla, ettei tiedetä hänen tavoitteistaan. Taipumuksia ja toivomuksia vastaavan koulutuksen kannalta mielenkiintoa on lapsen toimesta osoitettu lukiota kohtaan.)

4.6 Osallistuminen ja vaikuttaminen omissa asioissa

Lastensuojelulain (417/2007 4 §) kuudennen lapsen edun kategorian mukaan lapsella on oikeus osallistua asiansa käsittelyyn ja lapsen edun mukaisena toimintana nähdään, että hänellä on mahdollisuus vaikuttaa asiansa käsittelyyn. Puhun jatkossa osallistumismahdollisuudesta osallisuuden käsitteellä. Aineistossa aihepiiriä käsitellään pääsääntöisesti kysymällä lapsen näkökulmaa keskustelunaiheena olevaan asiaan. Analyysissä tema tulee esiin myös asiantuntijoiden tavassa tuoda esiin, että lapsen mielipiteen selvittäminen olisi tärkeää.

Taulukko 7. Mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa omista asioista LMA -ryhmän keskustelussa.

Aineisto-ote	LSL 4 § lapsen edun kategoria	Käsitte
onks hän niin että hän on tällä hetkellä siellä vastentahtoisesti	Osallisuus ja vaikuttaminen omista asioissa	Lapsen etu
hän on päättänyt et hän tänne tulee		
me kysyttiin häneltä että mitä hänellä toiveita kesälle		
hänen oma toive että hän asuis kotona		
hänen kuulemisensa olis tärkeä		
mut ooksä jutellu lapsen kanssa kahestaan viime aikoina		

Taulukossa 7 on aineisto-otteita, joissa osallisuuteen ja vaikuttamismahdollisuuksiin liittyvä keskustelu tulee näkyväksi. Kategoriaa käsitellään kyselevällä tavalla, kun lapsen mielipide halutaan tietää. Moneen lapsen mielipidettä kysyvään puheenvuoroon lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä vastaa, ettei hänellä ole tietoa lapsen näkemyksestä. Osallisuuden teemaa osana lapsen edun arviointia tuo esiin myös toteavat kommentit, kuten taulukossa 7 rivillä viisi oleva lause *hänen kuulemisensa olis tärkeä*. Osallisuuden teema tulee LMA -ryhmän keskustelussa esiin, vaikka kysymyksiin ei saada vastausta.

N1: Mä en tiiä mikä hänen oma kanta oikeen on että...Sanotaan 99 prosenttisesti varma että ei, ei tuolla seudulla tuetus asumises olisi ku täyttää 18. Et siinä, siinä kuitenkin hänen mielipiteeseen painaa äidin ja isän sana.

Otteessa puhuja N1 tuo esiin, että lapsen näkemys on epäselvä, sillä työntekijällä sanoo, että vanhempien mielipide vaikuttaa lapsen mielipiteeseen. Vastavia keskustelukohtia löytyy kolmesta kokoustallenteesta. Lapsen osallisuuden vähyyteen on saattanut vaikuttaa lapsen haluttomuus vastata esitettyihin kysymyksiin, tai se, että lasta ei ole tavattu tai kuultu, tai lapsi on tavattu niin kauan aikaa sitten, ettei enää voida olla varmoja hänen nykyisestä mielipiteestään. Toisaalta lapsen mielipide on saattanut jäädä selvittämättä muusta syystä.

N3: [alkuosa pois] ...sitte mä ajattelen et tuota lasta, että jos hän on enemmän ulospäinsuuntautuva ja te ette oo vielä häntä nähny ja hän on kuitenkin tommonen 12-vuotias jo niin jotenki hänen kuulemisensa olis tärkeä.

N1: Niin, et sitä mietin just, niin kyllä et sen mietin vaan justiin että sitten vaan että mä luulen että tää äiti ei anna niinku siihen lupaa siihen lapsen tapaamiseen tuota kun hän sitte aattelee että poika puhuu kotona.

Keskustelussa puhuja N3 sanoo ajattelevansa, että 12-vuotiaan lapsen kuuleminen asiassa on tärkeää. N1 vastaa ohjeeseen epäselvällä lauserakenteella, jonka rakentamisen hän aloittaa pariin kertaan uudelleen. Lause sisältää useita täytesanoja, joiden seassa N1 selittää, miksi lasta ei tähän mennessä ole tavattu. Puhuja sekä miettii, että luulee, ettei äiti antaisi lupaa lapsen tapaamiselle.

Olen yllä olevissa kappaleissa havainnollistanut sitä, millä tapaa lapsen edun käsitteen sisältö on tunnistettavissa asiantuntijataapaamisten aikana, vaikka käsitettä lapsen etu ei aineistossa käytetä. Oletin LMA -ryhmän selkeämmin työskentelevän lapsen ja perheen tilanteen ja palvelutarpeen arviointia ja tavoitteellista päätöksentekoa kohti, mutta keskustelu lapsen edusta näyttäytyy arkisempaan maallikkopuheena. Asiantuntijat puhuvat lapsen edun arviointiin sisältyvistä teemoista tuoden esiin näkökulmia asiaan, vaikka lapsen etu ei aineistossa näyttäyty julkilausuttuna kiinnekohtana, eikä käsite ole lapsen asian käsittelyssä julkilausutussa roolissa. Kuitenkin lapsen edun arviointiin liittyvistä teemoista käydään keskustelua. Asiantuntijaryhmän tapa käsitellä lapsen etua arkisena maallikkopuheena tuo esiin lapsen edun määrittelyn olevan luonteva osa yhteiskunnallista ja kulttuurista ajattelutapaamme. Lapsen edun arvioinnin kriteerit muuntautuvat osaksi arkista tapaa puhua lapsesta ja lapsuudesta. LMA -ryhmän tapaamisilla lapsen edusta puhutaan arkiseen tapaan kiinnittäen huomiota lapsen kehitykseen ja kasvuympäristöön vaikuttaviin tekijöihin. Lapsen tilanteesta puhutaan kuvailevaan sävyyn ja lapsen edun elementtejä käytetään osana kyselevää puhetapaa, jolla täydennetään yhteistä näkemystä lapsen tilanteesta.

5 Asiantuntijakeskustelun diskurssit

Tarkastelen analyysin toisessa vaiheessa asiantuntijuuden näkökulmaa niiden aineisto-otteiden pohjalta, jotka olen luvussa neljä tulkinnut keskusteluksi lapsen edusta. Analyysissäni paikannan, miten lapsen edun käsitteelle muotoutuu merkitys lastensuojelun toimikentän ja moniammatillisen asiantuntijapuheen vaikutuksesta. Tässä analyysikappaleessa käsittelen asiantuntijaroolin ja ammatillisen taustan merkitystä lapsen edun määrittelyn rakentumiselle. Oleellista analyysin tulkintavaiheessa on ollut se, ettei aineistossa määritellä puhujan ammattitaustaa. Näin ollen olen tulkinnoissani sidoksissa siihen, miten asiantuntijuus tuodaan näkyviin vuorovaikutusketjuissa suhteessa toiseen puhujaan ja hänen asiantuntijuuteensa. Analysoimieni keskusteluotteiden pohjalta tunnistan asiantuntijarooliin sitoutuvassa aspektissa kolme erilaista diskurssia, joita ovat kyselevä

diskurssi, asiantuntijaroolia pakeneva diskurssi ja asiantuntijadiskurssi. Esittelen diskurssit tarkemmin tämän kappaleen alaluvuissa.

5.1 Kyselevä diskurssi

Analysoin tarkemmin analyysini ensimmäisen vaiheen otteita lapsen edusta ja paikannan sieltä puhetapoja, joilla asiantuntijat puhuvat lapsen edun kategorioista. Tässä analyysin vaiheessa tunnistan yleisen puhetavan, jonka nimeän kyseleväksi diskurssiksi. Kyselevän diskurssin avulla asiantuntijat pyytävät lisää tietoa lapsen tai perheen tilanteesta, samalla tuoden esiin näkökulmia siihen, mitä he pitävät olennaisena ja tärkeänä tietona perheen palveluntarvetta arvioidessaan.

Asiantuntijapuheessa kyselevän diskurssin avulla tuodaan esiin näkökulmaa siitä, mitä kysyjä ajattelisi lapsen edun mukaisena toimintana tilanteessa. Puheessa ei kuitenkaan suoraa sanoiteta omaa näkemystä. Usein esitetyt kysymykset koskevat osallisuuden teemaa asiantuntijan kysellessä lapsen näkemystä tai mielipidettä asiassa. Alla olevassa otteessa puhetapa on kyselevän diskurssin mukainen. Asiantuntija ilmaisee tiedontarpeensa koskien lapsen mielipidettä. Kysyjä tuo samalla esiin huolensa koskien lapsen olosuhteita isän luona ja esittää, että lapsen tilannetta tulisi tarkemmin selvittää.

N6: Miten ku te sanoitte että, sä sanoit että lapsi on sanonu ettei halua mennä isälle. Niin onko se lapsen vai äitin puhetta?

N1: Siis mä en oikeen tiedä sitä että ku mulla jotenki on semmonen tunne että äiti ehkä ylläpitääki sitä.

N6: Mutta ooksä jutellun lapsen kans kahestaan viime aikoina?

N1: Viime syksynä me jututettiin lasta mutta, kyllä hän sillon toi sen alkoholin esille et isä juo.

N6: Puhuko se noista aikamiespojista mitään?

N1: Ei.

N7: Niin minkälaiset olosuhteet täällä on sitte tällä missä isä asuu niin, kaiken kaikkiaan?

N1: No isällä on ilmeisesti joku tämmönen, onkse jossain ulkorakennuksessa yksi huone. Mut sitte mummo asuu siinä päätalossa.

N6: Mut ooksä käyny siellä?

N1: En oo käyny.

N6: Käykää nyt ihmeessä kattomassa. Kyllä mullaki niin..

Kyselevä diskurssi on tulkittavissa vuorovaikutusketjun etenemistavasta. Keskustelua vie eteenpäin roolijako, jossa N6 kysyy kysymyksiä, joihin N1 vastaa. Kolmannella rivillä N6 aloittaa

kysymyksensä *Mutta ooksä jutellut..*, *Mutta* -sana muuttaa keskustelun sävyä kyseenalaistavammaksi, vaatien vastaajaa kertomaan omasta roolistaan asiassa. Puhe suunnataan selkeästi vastaajalle, joka vastaa, että *me jututettiin lasta*. N7 liittyy keskusteluun kysyen tietoja olosuhteista isän asuinpaikassa. N6 palaa henkilökohtaiseen, kyselevään puhetapaan siitä, onko N1 käynyt paikan päällä. Kyselevän diskurssin avulla kerätään tietoa lapsen tilanteesta ja haetaan näkökulmia asiaan. Kysyjä pyytää suoraa N1 asiantuntijan näkemyksiä asiaan, saamatta vastauksia.

Asiantuntijan kyselevässä ilmaisutavassa tunnistan Jokisen (2016, 339) määrittelemää asemoitumista suhteessa muihin puhujiin (Ks. luku 3.3). Puhuja luo sanavalinnoillaan kyseenalaistavan asenteen toisen asiantuntijan toimintaa kohtaan. Kysymyksillä, joita seuraa lisää tarkentavia kysymyksiä, luodaan vuorovaikutusketju, jossa puhuja kyseenalaistaa toisen asiantuntijuutta. Tässä keskusteluosiossa kysymyksillä tuodaan esiin osallisuuteen liittyviä teemoja sekä tarkentavia kysymyksiä koskien olosuhteita isän luona. Moni asiantuntijaryhmän vuorovaikutusketjuista etenee samaan kyselevään tapaan. Tarkentavia kysymyksiä esitetään tiiviisti ja usein kyseenalaistavalla asenteella. Kyselevän diskurssin avulla keskustelussa tuodaan esiin lapsen edun arviointiin sisältyvä elementtejä, esimerkiksi koskien lapsen osallisuutta asiassaan ja turvallisuutta kotonaan. Lapsen edun arvioinnin sisältö muotoutuu kyselevällä puhetavalla.

N3: Onkohan niillä lapsilla mitään harrastuksia?

N1: Ööö.

N3: Onko niillä sellasta oman ikäistä verkostoo mitään?

N1: En mä sitä en tiedä itseasiassa että onko

N3 kysyy puheenvuorossaan lasten harrastustoiminnasta sekä siitä, onko lapsilla oman ikäisiään kavereita. N1, lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, toimii vastaajana vuorovaikutustilanteessa. N3 nimeää kyselevän diskurssin mukaisesti elementtejä, jotka vaikuttavat lapsen hyvinvointiin ja lapsen edun mukaisen palvelutarpeen arvioinnin tekemiseen. Puhuessaan N3 ilmaisee kulttuurisen normin siitä, että lapsella voisi olla harrastuksia tai oman ikäistään seuraa, joka yhteiskunnassamme nähdään normaalina lapsuuteen kuuluvana sisältönä arjessa.

Yhteiskunnallisen normit saattavat vaikuttaa myös muuhun asiantuntijaryhmän keskusteluun. Kyselevän diskurssin mukaisina vuorovaikutusketjuina ilmenee myös keskustelu vanhemmuudesta, jossa asiantuntija kysymällä selvittää vanhemman kykyä vastata lapsen hyvinvoinnista.

N3: Onko äiti huolissaan lasten hyvinvoinnista?

N5: Ei varmaan osaa vielä nähdä sinne että mitä tämä kaikki tämmönen et nyt lapset on varpaillaan ihan siks että täs mennään.

Kyselevän diskurssin avulla asiantuntijat tuovat keskusteluun lapsen edun arviointiin liitettäviä elementtejä, vaikka käsitettä ei nimetä lapsen edun sanaparilla. Keskustelu etenee kyselevän diskurssin avulla, mutta ajoittain siitä unohtuu ammatillinen keskustelu ja toiminnan tavoitteet. Asiantuntijat eivät perustele kysymyksiään esimerkiksi sanoittaen sisällön vaikutuksia lapsen edun mukaiseen päätöksentekoon. Lapsen edun teemoihin viittaavia aloituksia tehdään kyselevän diskurssin mukaisesti, mutta keskustelu jää pinnallisen kyselyn tasolle, eikä saavuta moniammatillista ja dialogista tiedonvaihtoa, jossa esitettyä näkemystä haastettaisi (ks. luku 2.1.1).

Kyselevä diskurssi ilmenee seuraavassa otteessa, jossa asemoituminen on kyseenalaistavaa. Ryhmä on tuonut esiin näkemyksensä perhekuntoutuksen tarpeesta, mutta lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä N1 kertoo jäävänsä seuraamaan tilannetta. N1 tuo esiin, ettei ole valmis tarttumaan ryhmän esittämiin toimiin. Kysyvässä muodossa näkökulma kiistetään samalla kyseenalaistaen N1 puhujan näkemys siitä, että suunnitellut toimenpiteet riittäisivät turvaamaan lapsen edun tilanteessa.

N1: Jotenki mä jäisin nyt seuraamaan ensin tuon et miten nuo toteutuu nuo suunnitellut asiat ja sit jos ne ei toteudu niin sit mietitään.

N4: Mutta riittääkö se, riittääkö se jos se toteutuu nämä suunnitellut asiat?

N1: Niin että riittääkö.

Moni esitetty kysymys saa keskustelun loppumaan lyhyeen, kunnes seuraava puhuja aloittaa uudella kysymyksellä uudesta näkökulmasta. Reflektiivinen, kysymyksiä ja näkökulmia pohtiva keskustelu jää tapaamisilla puuttumaan. Moniammatillisen asiantuntijuuden tuomaa arvoa ryhmän tapaamiselle on haastavaa saada esiin. Kyselevä diskurssi tuo mukanaan haastavan asetelman dialogisen keskustelun syntymiselle. Kysymyksiin vastataan puolustellen ja asiantuntijaroolia pakenevalla tavalla, kuten seuraavassa kappaleessa havainnollistan.

5.2 Asiantuntijaroolia pakeneva diskurssi

Toisena diskurssina tunnistan asiantuntijaroolia pakeneva diskurssin, jossa asiantuntija ei tuo esiin ammatillista osaamistaan tai asiantuntijaroolissa esitettyä vastausta hänelle esitettyyn kysymykseen. Tässä diskurssissa puhetapana on asiakkaan suulla puhuttu tieto. Edellisen diskurssin mukaisesti kysymyksiin vastataan lainatuin sanoin. Tietoa jaetaan esimerkiksi kertomalla, että *äiti epäilee, että lapset eivät mene isälle koska ja isä ajattelee, että äiti ei pärjää*. Asian esittämistapa on sinänsä

perusteltavissa, sillä palveluntarvetta arvioitaessa on tärkeää olla tietoinen myös asianosaisen, eli vanhemman näkökulmasta tilanteeseensa. Asiantuntijapuhetta pakenevan puhetavasta tekee se, ettei vanhemman näkemystä sidota asiantuntijan näkemykseen, eikä puheenvuoroissa kerrota, kuinka vanhemman esittämä asia vaikuttaa asiantuntijan päätöksentekoon tai ajattelutapaan lapsen etua arvioitaessa.

N1: Ku hän itte sanoo sitä että hänessä on monta puolta. Hänessä on se hyvin toimiva vanhempi siel kotona että hän pystyy tekemään ne hommat siel kotona. Mutta sitte hänes on se puoli että, hän ei sitten, jaksakaan. Hän sanoo et hänes on monta puolta.

M1: Löytyykse vanhemmuuspuoli sieltä?

N1: Hm.. No en osaa sanoo siihen sitte. Enemmän se on nyttien sitä niinku sitä isän arvostelua että isä näin ja isä noin..

M1: Ku yks tällänen aika, heikoilla oleva niin oli kuitenkin sillä tavalla et hän pysty vanhemmuutta kantamaan. Että se oli siel että hyppäs siihen rooliin sillonku lapset oli paikalla. Sitte ku lapsia ei ollu niin se putos, roolista muualle.

N1 kertoo vanhemman sanoin siitä, kuinka vanhempi kokee olevansa toimiva vanhempi, mutta että hänessä on myös se puoli, ettei jaksakaan. M1 kysyy kyselevän diskurssin mukaisesti asiantuntijanäkökulmaa siihen, *löytyykse vanhemmuuspuoli sieltä*. N1 vastaa puolustelevalle puhetavalla kertoessaan, ettei osaa *sanoo siihen sitten*. Asiantuntijana N1 pakenee rooliaan vedotessaan puheenvuorossaan äidin tapaan puheessa arvostella isää. Jostain syystä M1 päättää perustella kysymystään täydentämällä aiempaan työkokemukseen perustuvaa tietoaan siitä, että heikoilla oleva vanhempi voi pärjätä. Puolusteleva ja lainatuilla sanoilla puhuttu, asiantuntijapuhetta pakeneva puhetapa jatkuu.

N2: Onko sen tytön kans mitään eri sairauksia käyty läpi jossain kohti, sitä syöpää tai sitten sitä masennusta?

N1: No siis... Kyllä sitä, niin vanhemmat sanoo että kyllä sitä on käyty läpi. Mutta, ja isä sanoo että kyllä siitä puhuttu on mutta mä en usko että sitä..

N2 esittää avoimen kysymyksen koskien sitä, onko joku puhunut lapsen kanssa äidin sairauksista. N1 kertoo vastauksessaan vanhempien sanoneen ja puhuneen, mutta ei ota kantaa omaan asemaansa lapsen asioista vastaavana sosiaalityöntekijänä. Keskustelua asiantuntijaroolia pakenevan puhetavan mukaisesti käydään myös alla olevassa otteessa:

N1: Joo mutta tietenkin lastensuojelun keinot on rajallisia että..

N5: Huostaanoton valmistelua.

N7: Ei ole perusteita vielä.

N5: Mutta vanhemmuus, Ei ole riittävää vanhemmuutta. Se on peruste.

N7: Ei ole peruste.

N5: Noku mä kuuntelin niin ihan tavallaan että...

Keskustelu alkaa N1 vastuuta pakenevalla kannalla, jossa hän kertoo lastensuojelun keinojen olevan rajallisia perheen auttamiseksi. N5 ehdottaa huostaanoton valmistelua. N5 kääntyy viimeisellä rivillä puolustelevalle kannalle, kun sosiaalityöntekijä tue hänen ehdotustaan. Otteessa ilmenevä vuorovaikutustapa ei ole tavaton aineiston sisällössä. Asioiden esittämistapa ei ole dialogiin kutsuva eikä se aiheuta perusteltujen näkökulmien esittämistä. Puolustelevalle kannalle joutuminen ei ole tavatonta aineiston materiaalissa. Asiantuntijaroolia pakeneva puhetapa on tulkittavissa myös alla olevasta otteesta.

N3: [alkuosa pois] ...sitte mä ajattelen et tuota lasta, että jos hän on enemmän ulospäinsuuntautuva ja te ette oo vielä häntä nähny ja hän on kuitenkin tommonen 12-vuotias jo niin jotenki hänen kuulemisensa olis tärkeä.

N1: Niin, et sitä mietin just, niin kyllä et sen mietin vaan justiin että sitten vaan että mä luulen että tää äiti ei anna niinku siihen lupaa siihen lapsen tapaamiseen tuota kun hän sitte aattelee että poika puhuu kotona.

N3 esittää ajatuksensa siitä, että 12-vuotiasta lasta tulisi kuulla. Olen tarkastellut kyseistä otetta luvussa 4.6 lapsen edun kategorian tunnistamisessa osallisuuteen ja vaikuttamismahdollisuuksiin liittyvässä analyysissä. Tässä analyysin vaiheessa tarkastelen otetta uudesta näkökulmasta, kiinnittäen huomiota asiantuntijuuteen ja asiantuntijaroolia pakenevan puhettavan diskurssiin. Keskustelu otteessa virittyy lapsen näkökulmaa tarkkailevaksi ja puhettavalla tuodaan esiin lapsen etua asian käsittelyssä. N1 pakenee vastauksessaan asiantuntijarooliaan, kun hän muotoilee sanomaansa useaan otteeseen uudelleen. Useat yritykset aloittaa lause, sekä lauserakenteen epäselvyys vaikeuttaa asian ytimen ymmärtämistä. Lauserakenteen jäsentymättömyys tuo esiin sen, että puhujan on vaikeaa saada asiansa sanottua. Vuorovaikutus asiantuntijoiden välillä rakentuu kyselevän diskurssin myötä sellaiseksi, että kysymykset asemoivat vastaaja puolustamaan omaa näkökulmaansa, sekä pakenemaan asiantuntijarooliaan ja vastuutaan asiassa. Tässä otteessa N1 sanoo luulevansa tai miettivänsä sitä, että äiti ei anna lupaa lapsen tapaamiseen.

Aineistossa esiintyy paljon vuorovaikutusketjuja, joissa puhuja hyödyntää aiemmin kuulemaansa näkemystä. Esitettyihin kysymyksiin vastataan monessa kohtaa faktualisoituneen tiedon kautta siten, että viitataan toisten toimijoiden näkemyksiin kuten ”lääkäri sanoi”, ”äiti kertoi”, ”ne varmaan siellä psykiatrialla”. Vastuu siirretään henkilölle, joka ei ole tapaamisella läsnä eikä pysty perustelemaan mielipidettään.

5.3 Asiantuntijadiskurssi

Kolmantena diskurssina aineistossa on asiantuntijadiskurssi, jossa asiantuntijat tuovat esiin ammatillisia näkemyksiään, erityisosaamistaan ja asiantuntijuuteen liitettävissä olevaa tietoa ja terminologiaa. Asiantuntijaosaamisen tunnistamisessa olen hyödyntänyt otteita, joissa lastensuojelun toimikentän tuntemus käy ilmi ja tieto yhdistetään lapsen edun arviointiin analyysin ensimmäisen vaiheen mukaisesti. Lisäksi asiantuntijadiskurssiin lukeutuu aineisto-otteet, joissa lapsen etua arvioidaan ammatillisin termein tai puhuja vetoaa mielipidettä esittäessään asiantuntijuuteensa tai organisaatioonsa. Asiantuntijadiskurssiin kuuluu moniammatillisuuden näkyminen lapsen edusta käytävässä keskustelussa. Asiantuntijatietoon perustuvia näkemyksiä esitetään vähän ja tämä diskurssi jää odotettua ohuemmaksi. Kun kiinnitän huomiota toimijoiden tapaan toteuttaa kokouksen eteneminen ja lapsen asian käsitteleminen jää epäselväksi, ovatko toimijat tietoisia toimintansa tavoitteista. Asiantuntijoiden välinen vuorovaikutus ja keskustelu etenee pääsääntöisesti kyselevän diskurssin mukaisesti poikien asiantuntijaroolia pakenevan diskurssin mukaisia vastauksia. Asiantuntijapuheeseen vetoavia argumentteja esitetään vain vähän ja ne esitetään varovaiseen sävyyn. Asiantuntijakommentti koskien lapsen etua tuodaan esiin esimerkiksi seuraavassa otteessa:

N4: Saanko puhua tässä kohtaa, valitettavasti (meill) (--)) tiedän kyllä perheen. Ja, tai siis että saako kuinka kommentoida nyt ajatellen että.. Mulla on ollut huoli vanhempien tai siis vanhemmuudesta tai meillä neuvolassa on ollut huoli. Jo siinä vaiheessa kun tämä lapsi on ollut hyvin pieni. Ja niinkun ajatellen että, mä henkilökohtaisesti en usko, että tämä äidin somaattinen sairaus on ehkä tuonu sen kriisinsä ensinnäki tähän perheeseen miten on tähän, tartuttu asioihin ja näin pois päin.

Asiantuntija ei tiedä saako hän kommentoida tapausta. Epävarmuus korostuu useista puheenvuoroa aloittavista lauseyrityksistä; *saanko puhua, tai siis että saako kuinka kommentoida*. Puhuja korostaa asiantuntijarooliaan vedoten neuvolaan instituutiona, jolla yleisesti ottaen ymmärretään olevan puhevaltaa lapsen hyvinvointiin liittyvässä asiassa. Ottaessaan neuvolan puheeksi puhuja paljastaa

oman ammatillisen roolinsa ryhmässä, määritellen näin ollen puheenvuoron sisällön asiantuntijakomentiksi. Puhuja palaa kuitenkin instituutiopuheesta henkilökohtaisemman minämuodon käyttämiseen puhuessaan äidin hyvinvoinnista. Puheenvuoro tuo mukanaan kyseenalaistavaa näkökulmaa. Aiempi ryhmässä käyty keskustelu on paljolti pohtinut äidin terveydentilaa ja siinä tapahtuneita muutoksia, joiden myötä lasten tilanne äidin luona on muuttunut. Tässä otteessa puhujana toimiva asiantuntija esittää eriävän mielipiteen tuomalla esiin, ettei usko äidin somaattisen sairauden olleen syy perheen kriisille. Aineistossa näkökulmat esitetään epäselvällä tavalla, eikä ilmeisesti olla varmoja siitä, onko oman näkökulman esittäminen sallittua.

Asiantuntijapuheen tunnistaminen on haastavaa, sillä ryhmässä käytävä keskustelu on arkista ja kyselevää. Argumentoivaa ja asiantuntijaosaamiseen vetoavaa puhetta ei juurikaan esiinny. Harvassa kohdassa tuodaan esiin ammattiroolia, edustettavaa instituutiota tai asiantuntijapuheeseen viittaavaa sanastoa. Asiantuntijaroolien tunnistamista saattoi haastaa se, että kyseessä on maaseutukunta, jossa toimijat tuntevat toisensa ja mahdollisesti myös toistensa asiantuntijaroolit. Vetoamalla omaan mielipiteeseen saatetaan näin ollen tarkoittaa ammatillista mielipidettä. En kuitenkaan ole pystynyt tulkitsemaan näitä puheenvuoroja asiantuntijadiskurssiin kuuluviksi, ellei niissä selkeästi tuoda esiin ammattisanastoa, ammattiosaamista tai tuoda esiin moniammatillista osaamista, esimerkiksi esittämällä asiantuntijapuheenvuoroa haastavaa näkökulmaa toisen ammattikunnan näkökulmasta.

Seuraavassa otteessa asiantuntijadiskurssi on tulkittavissa ammattisanaston myötä:

N6: Ku siis mä mietin vaan et, kyl mäki sen verta mitä nyt tosiaan tiedän ja tästä tiedän ihan mitä sanoitki siitä että äiti totesi sillon siinä palaverin lopuksi sen etku hän tarvii päivähoitoa. Ja mä ajattelin se että sehän on aikuiselta ihmiseltä melkoinen, tunnustus ja osottaa sen et kuinka heikoilla hän todella psyykkisesti on. Ja sitte taas mä aattelisin et täs kohtaa suurin ongelma on tämä et äiti kokee olevansa kunnossa. Et siellähän se ongelma on. Ja sit tuoki että mitä lapsi tällä hetkellä, niin hänhän on niinku parentifikaatiossa. Et hän hoitaa äitiä, nyt kun äiti ei kykene hoitamaan lapsia. Ja se on sitte taas psyykkisesti lapsen kannalta todella vaativa tilanne. Ja mä aattelisin et se ongelma on nyt juurikin siel. Ja sillon mä ymmärrän myös sen et lasten psykiatria ei nää siinä toimintamahdollisuuksia.

Asiantuntija ottaa kantaa perheen tilanteeseen ja ongelman määrittelyyn. Asiantuntijadiskurssi käy ilmi ammattitermein esitetystä näkemyksestä, jota korostaa *parentifikaatio* käsitteen käyttäminen. Asiantuntija selittää puheenvuorossaan, miten parentifikaatio vaikuttaa lapseen ja ottaa kantaa

siihen, että tilanne on lapsen kannalta todella vaativa. Keskustelussa tuodaan täten esiin lapsen edun mukainen teema koskien lapsen oikeutta ikä- ja kehitystasoa vastaavaan huolenpitoon, johon vanhempi ei tämän asiantuntijapuheenvuoron mukaan kykene. Pääsääntöisesti ammattitermejä käytetään aineistossa vain vähän. Mielenkiintoista on kuitenkin huomata asiayhteydet, joissa ammatillinen puhetapa korostuu. Asiantuntijoiden välisessä keskustelussa ammattisanastoa ei juurikaan käytetä, mutta ero näyttäytyy puheenvuorossa, jossa puhuja pohtii isän ymmärrystä tilanteen vakavuudesta ja suuntaa puheenvuoronsa isälle, joka ei ole tapaamisella läsnä.

N3: Joo tää isä on tässä isossa roolissa kun hän on se uhka siinä vaikuttaa siihen ilmapiiriin ja millaista lapsilla sillä on, mutta että hän myöskin hallitsee että täähän on just tämä tämmönen et kontrollin ja poistoyöntämisen ja kieltämisen ja vaikenemisen, mikä täs ois kuitenkin hyvä saada niinku-... Ja sitte mä ajattelen että ymmärtääköhän se isä jotenki sitä että, että onkohan se viesti mennyt perille että nyt on lastensuojeluasiakkuus ja nyt on huoli lasten hyvinvoinnista ja olosuhteista täällä kotona ja jotenki se että se on ja pysyy se huoli ja sitä ei yhtään hälvennä se että te ette pysty tekeen yhteistyötä.

Asiantuntija käyttää puheenvuorossaan ammattiosaamista ja -sanastoa koskien kontrollin, poistoyöntämisen ja kieltämisen käyttäytymismalleja. Puheenvuoron loppupuolella puhuja asettuu selkeästi asiantuntijarooliin ja kohdentaa puheensa ikään kuin isälle. Puhuja kertoo perusteluita lastensuojeluasiakkuudelle painottaen huolta lasten hyvinvoinnista ja olosuhteista kotona. Lisäksi puhuja muuttaa sanamuotoaan puhutellen isää, *se että te ette pysty tekeen yhteistyötä*, viitaten isän ja perheen kykyyn tehdä yhteistyötä asiantuntijoiden kanssa. Puhetapa muuttuu ammattisanastoa käyttävään puheeseen silloin kun asiantuntija puhuu isälle. Asiantuntija muuttaa puhetyylinsä selkeämmäksi ja käyttää ammattitermejä, ilmaisten että huoli koskee lasten hyvinvointia ja olosuhteita. Tällaisia sanoja käytetään harvemmin ammattilaisten välisessä keskustelussa. Puhuteltava taho on tunnistettavissa myös seuraavasta otteesta, jossa asiantuntija esittää oman näkemyksensä perheen tuen tarpeesta. Ote ilmentää asiantuntijadiskurssia, sillä puheenvuorossa oleva N7 on tietoinen laitosperhekuntoutuksen konseptista, jonka antia muut ammattilaiset täydentävät omilla kommentteillaan.

N7: Mulla tuli mieleen tällanenki..

N7: ..vaihtoehto jos se on, jos se olis mahdollista, se ei ehkä oo mutta heitänpä nyt tämmösen villin ajatuksen että.. Lasten ja äidin sijoittaminen yhdessä johonki. Tuli mieleen tämmönenkin.

N1: Laitosperhekuntoutus.

Puhuja N7 kertoo ajatuksensa siitä, että äidin sijoittaminen yhdessä lasten kanssa olisi vaihtoehto. Puhujan varovaisuus asiantuntijaroolissaan käy ilmi useista puheenvuoron aloitukseen viittaavista yrityksistä sekä tavasta, jolla puhuja pehmentää esitystään *jos se olis mahdollista, se ei ehkä oo mutta*. Puhuja on asiantuntijadiskurssin mukaisesti tietoinen lastensuojelun toimikentän mahdollistamasta laitosperhekuntoutuksesta. Keskustelu jatkuu muiden ammattilaisten lisäyksillä:

N4: Siellä tulis todennettua vähä sitä kuinka se äiti pystyy siitä huolehtimaan.

N7: Niin on kyllä.

M2: Miten se pelaa.

N4: Ei ollenkaan hassumpi ajatus.

M2: Ja sit on ollu (--).

N4: Ja sit äitikin sais siinä sitä.

N7: Hoitua mitä äiti haluaa.

N2: Ja lapsella ois turvalliset (--).

N4: Joo ja se tilanne olis sellanen. Todella hyvä ajatus.

N2: Ja tarpeeseen.

N7: Niin.

Asiantuntijat puoltavat N7 tekemää ehdotusta täydentäen, että laitosperhekuntoutuksessa pystyttäisi tukemaan äitiä lasten huolehtimisessa. N4 toteaa, että laitosperhekuntoutuksessa äiti saisi haluamaansa hoitoa, jolloin N2 täydentää, että lapsillakin olisi turvalliset olosuhteet. Keskustelua käydään kannustavaan sävyyn ja puhujien välillä rakentuu yhteinen näkemys siitä, että laitosperhekuntoutus olisi tarpeen. Tulkitsen, että lapsen edun elementtejä tunnistetaan päätöksenteon tueksi esimerkiksi vedoten siihen, että lapsilla olisi laitosperhekuntoutuksessa turvallista olla. Keskustelu jatkuu lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän puheenvuorolla:

N1: Jotenki mä jäisin nyt seuraamaan ensin tuon et miten nuo toteutuu nuo suunnitellut asiat ja sit jos ne ei toteudu niin sit mietitään.

N4: Mutta riittääkö se, riittääkö se jos se toteutuu nämä suunnitellut asiat?

N1: Niin että riittääkö.

N1 sanoo, ettei päätös ole vielä ajankohtainen vaan tilannetta voidaan jäädä seuraamaan. N1 muuttaa keskustelun suuntaa ja vuorovaikutuksen rakennetta. N1 ei lähde mukaan työstämään

muun ryhmän esittämää näkemystä yhteisestä tavoitteesta lapsen edun mukaisen palvelun määrittelylle. N1 esittämä näkemys kyseenalaistetaan ja argumentointi laitospalvelun tarpeellisuudesta jatkuu vedoten aiempaan asiantuntijapuheenvuoroon parentifikaatiosta:

N4: Sitä mä ajattelen että kuitenkin sitten se, ne ajat mitä se tyttö on siellä äitin kans jos se sitä äitiä huoltaa ja murehtii.

M1: Niin en mää tätä, se on minulle meidän psykiatrinen asia että perhetyön merkitystä niinku että riittävän paljo ja riittävän pitkälle tällasta että.. Jos ei vanhempi jaksa niin joku muu aikuinen sitte ottaa, tukiroolia siellä.

N7: Niin jaku tääl on kuitenkin kolme vuotiaski lapsi joka on aika pieni vielä kumminki että..

M1: Sitte kaikkihan maksaa.

N1: Niin kyllä joo.

Lapsen edun mukaiseen päätöksentekoon vaikuttavia elementtejä nostetaan edelleen esiin. Perusteluita etsitään, jotta yhteinen näkökulma muodostuisi. Puhuja M1 ottaa avuksi asiantuntijarooliin vetoamisen kertomalla psykiatrian näkemyksestä siihen, että *jos ei vanhempi jaksa niin joku muu aikuinen sitte ottaa, tukiroolia siellä*. Tätä asiantuntijanäkemyksestä tuetaan N7 toimesta täydentämällä, että lapsi on vielä pieni. Vuorovaikutuksessa rakennetaan yhteistä näkemystä perheen palveluiden tarpeesta ja asiantuntijapuheen mukaista diskurssia hyödynnetään kahdesti keskustelun aikana, ensin tunnistaen toimenpidemahdollisuuden, myöhemmin M1 toimesta perustellen toimenpiteen tarpeellisuutta. M1 tunnistama palveluiden maksullisuus kuitenkin kääntää keskustelun toiseen suuntaan. Hetken matkaa pohditaan syitä sille, miksi laitospalvelusta ei voida ajatella vaihtoehtona. Pian kuitenkin N2 palauttaa keskustelun takaisin lapsen etuun:

N2: Lapsen kannalta mulla jotenkin tulee mieleen että se olis ollu hirveen hyvä tämä niin että vanhemmat (--) [sijoitetaan lapsen kanssa].

Tässä keskustelussa päästään vuorovaikutukseen, kun osallistujat täydentävät toistensa argumentteja kohti yhteistä päämäärää, silloin kun ottavat keskustelussa asiantuntijaroolin. Otteessa lähestytään Isoherrasen (2012, 28) määrittelemiä taitavan keskustelun kriteereitä, joiden edellytyksenä on, että keskustelussa uskalletaan esittää omia näkökulmia ja perustella niitä siten, että pyritään päätökseen. Isoherrasen määritelmän mukaisen dialogisen keskustelun tavoittaminen olisi edellyttänyt puhujilta vielä laajempaa ammatilliseen näkökulmaan pohjautuvaa perustelua sekä kattavampaa ryhmän tarjoaman tiedon hyödyntämistä. Dialoginen keskustelu olisi tavoitettu

syvällisemmällä argumentoinnilla ja ammattirooleihin perustuvalla lapsen edun arvioinnilla. Lastensuojelun toimikentän ja sosiaalityön kannalta tunnistettiin laitosperehekuntoutuksen mahdollisuus ja ammatillista osaamista hyödynnettiin parentifikaation tunnistamisessa riskitekijänä sekä psykiatrian näkemyksessä siinä, että vanhemmuutta tulee tukea. Ryhmän toimintana keskustelu oli poikkeuksellisen kannustavaa ja yhteistä näkökulmaa kohti rakentuvaa. Eriävästä mielipiteestä huolimatta näkökulmaan palattiin ja yhteistä ajatusta pyrittiin edelleen perustelemaan. Monessa muussa kohdassa keskustelu loppuu eriävän mielipiteen myötä.

6 Tulokset

Tutkimukseni keskeisenä kontekstina on lastensuojelun toimikenttä sekä moniammatillinen asiantuntijuus. Aineistosta on paikannettavissa lastensuojelun erityispiirteitä ja vaativia tilanteita perheissä. Asiantuntijaryhmään osallistuminen edellyttää lastensuojelun toimikentän tuntemusta sekä lapsen edun määrittelyn kannalta, että toimintavaihtoehtojen tunnistamiseksi, kun tiedetään että ryhmän tavoitteena on asiakkaan palvelutarpeen arvioiminen ja mahdollinen päätöksenteko asiakkaan asiassa. Asiantuntijaryhmälle asetetut toimintatavoitteet ovat korkealla kuten teorialuvuissa olen esittänyt.

Tutkimuksessani tuon esiin kyseisen LMA -ryhmän tavan keskustella lapsen edusta tapaamisten aikana. Vastaan kysymyksiin siitä, miten lapsen etua käsitteellisestään moniammatillisessa asiantuntijaryhmässä sekä miten jaettu tieto lapsen edusta tuotetaan tapaamisten aikana. Jäsennellyn analyysitapani myötä tunnistan aineistosta lapsen edun elementtejä ja lapsen etua määrittelevää keskustelua. Lapsen edun mukaiset teemat esiintyvät aineistossa lukuisia kertoja, vaikka lapsen etua ei käsitteenä julkilausuta. Lapsen edun sisältö on asiantuntijaryhmässä osana keskustelua ja käsite luodaan vuorovaikutusketjuissa. Tunnistan LMA -ryhmän tavan käsitteellistää lapsen etu analyysini ensimmäisessä vaiheessa, jossa määrittelen ne kohdat, joissa lapsen edusta puhutaan kyseistä sanaparia käyttämättä. Analyysin toinen vaihe vastaa tutkimuskysymykseeni siitä, miten jaettu tieto lapsen edusta tuotetaan tapaamisten aikana. Tieto asiantuntijaryhmätapaamisen aikana muodostuu kolmen diskurssin mukaisesti. Asiantuntijoiden tarpeellisenä määritely tieto sanoitetaan pääsääntöisesti kyselevän diskurssin avulla, jolloin asiantuntija pyytää tietoa lapsen edun kategorioista. Julkilausuttua, yhteistä näkemystä lapsen edusta ei kuitenkaan muotoilla, sillä kyselevän diskurssin rinnalle muotoutuu asiantuntijaroolia pakeneva diskurssi, joka haastaa dialogisen, näkemyksiä vertailevan keskustelun syntymisen.

Asiantuntijoiden välinen keskustelu etenee kyselevän diskurssin mukaisesti. Asiantuntijoiden esittämät kysymykset osoittavat osaltaan lapsen edun määrittelyyn käytettyä puhetapaa. Kysymysten avulla tuotetaan tietoa siitä, mitä asiantuntijat näkevät olennaisena tietona palveluntarvetta arvioidessaan. Aineistossa jokaisen perheen haasteet olivat erilaisia ja niistä oli ikäkategorioiden sitoutuen tunnistettavissa tiettyä painostusta koskien lapsen edusta käytävää keskustelua. Nuorempien lasten osalta keskustelua käytiin enemmän koskien iän ja kehitystason mukaisen huolenpidon ja valvonnan tarvetta sekä turvallisen kasvuympäristön teemoja. Vanhempien lasten osalta kysymyksiä osallisuudesta ja koulutuksesta nousi esiin enemmän.

Kyselevän diskurssin rinnalle muotoutui asiantuntijaroolia pakeneva diskurssi. Esitettyihin kysymyksiin vastattiin asiantuntijaroolia pakenevalla puhetavalla muiden suulla puhuen tai siirtämällä vastuun ulkopuolisille toimijoille. Usein vastauksia ei ollut tai niiden alkuperä oli epäselvä. Asiantuntija esitti vastauksen lainatun puheen muodossa kertoen, että äiti on tätä mieltä, tai isä sanoo näin. Asiantuntija toi esiin syitä sille, miksi esimerkiksi lapsen mielipidettä ei ole selvitetty tai miksi näkemys asiaan on epäselvä. Puhetapa ei edistänyt lapsen edun näkemyksen rakentumista, mutta käsitteli kuitenkin edun mukaista teemaa, etenkin koskien osallisuutta. Kysymyksiin vastaava asiantuntija ei ottanut kantaa esitettyihin kysymyksiin asiantuntijarooliin tai asiantuntijanäkemykseen vedoten. Kyselevän diskurssin myötä lähestyttiin moneen otteeseen lapsen etuun tulkittavissa olevia teemoja, mutta dialogiseen tai reflektiiviseen, näkökulmia vaihtavaan ja niitä haastavaan moniammatilliseen asiantuntijakeskusteluun ei päästy.

Keskustelu lapsen edusta on asiantuntijaryhmässä pääosin arkista puhetta lapsen tilanteesta ja olosuhteista ja siihen rinnastettava keskustelu käydään asiantuntijoiden välillä pääsääntöisesti kyselevällä ja asiantuntijaroolia pakenevalla puhetavalla. Lapsen edun teemat nousevat käsittelyyn, ja joissain paikoissa osallistujat hyödyntävät ammattisanastoa ja asiantuntijaosaamista, jolloin lapsen edun määrittely muodostuu selkeämmin asiantuntijadiskurssin mukaiseksi. Näissä keskusteluosioissa lapsen etua käsitteellisestään asiantuntijaosaamiseen perustuen ja näkökulmia jaetaan tavalla, joka tuottaa tietoa lapsen edun mukaisesta palvelutarpeen arvioinnista ja on tulkittavissa, että ryhmä tavoittelee yhteistä näkemystä asiassa. Asiantuntijadiskurssin mukaiset puheenvuorot ovat keskeisiä tutkimustuloksissa, sillä niissä asiantuntijat vievät keskustelua eteenpäin käsitellen lapsen asiaa. Moniammatillisuus ei kuitenkaan korostu, sillä ammattitaustaa ei aineistossani pysty paikantamaan. Asiantuntijadiskurssin mukaisia puheenvuoroja on aineistossa vähän ja diskurssi jää odotettua ohuemmaksi.

Asiantuntijat eivät tapaamisilla aktiivisesti hyödyntäneet paikalla olevaa moniammatillista osaamista. Lapsen edun käsittelyyn olisi voitu löytää uusia näkökulmia niiden resurssien avulla, jotka tapaamishetkellä oli paikalla. Tapaamisilla oli läsnä 8–10 eri alan asiantuntijaa, joiden ammatillinen osaaminen ei erotu tutkimusaineistossani. Ryhmä ei hyödynnä täyttä potentiaaliaan koskien tiedon ja taidon vaihtamista tapaamisten aikana. Aineistoni on kerätty pienestä kunnasta, jossa työntekijät tuntevat toisensa ja yhteistyö rakentuu enenevässä määrin yksilöiden välisiin suhteisiin. Kohtaan aineistossani vaivaannuttavia kohtia, joissa osallistujan esittämät kysymykset sivuutetaan täysin. Osallistuja saattaa esittää kysymyksensä uudelleen, muotoillen sen eri tavalla, joka tapauksessa jääden ilman vastausta.

Lapsen edun käsittely jää LMA -ryhmässä pintapuoliseksi. Lapsen ja perheen asian käsittely perustuu kyselytuntiin, jossa asiantuntijat haastavat sosiaalityöntekijän hänen tekemästään työstä ja kyselevät perheen tilanteesta ja taustoista. Keskustelu ei ole ratkaisukeskeistä, eikä siinä keskitytä realistisiin muutoksiin. Etenkin toisen tapauksen käsittelyssä puhutaan ohi aiheen, pohtien mistä lapselle saataisi seurustelukumppani, joka auttaisi sitoutumaan koulunkäyntiin. Osallistujat itse turhautuvat toiminnan rakentumattomuuteen, mikä käy ilmi esimerkiksi silloin, kun osallistuja N2 neljännellä tapaamisella kysyy 34 minuutin jälkeen mikä käsittelyssä on kysymyksenä. Tapaamisella lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on aluksi pitkään puhunut perheen taustoista ja äidin tilanteesta. Osallistujat ovat esittäneet tarkentavia kysymyksiä ja N2 on puheenvuoroillaan jo aiemmin kysynyt toiminnan tavoitteesta ja sosiaalityöntekijän käsityksestä koskien isän päihteidenkäyttöä.

N2: *mikäs täs nyt oli se kysymys ku (--)* mun on pakko lähtee nimittäin neljältä. [0:34:44]?

N1: *Kysymys ihan se että ollaanko me nyt, tää on nyt tässä vaiheessa me ollaan tässä että onko tää nyt ihan, ollaanko me ihan hakoteillä vai.. Onko tää ihan ok että nyt jatketaan näin ja.. toisaalta meil ei oo mitään muuta.*

Keskustelu jatkuu tämän jälkeen kyselevän diskurssin mukaisesti. Keskustelussa seuraa myöhemmin ehdotus laitosperhekuntoutuksesta, jolloin N1 toteaa, että jää seuraamaan suunniteltujen asioiden toteutumista. N4 kyseenalaistaa näkemyksen kysymällä riittääkö se, että suunnitellut asiat toteutuvat. Tällainen sosiaalityöntekijän päätöstä kyseenalaistava kommentti on aineistossa harvinainen, sillä se herättää kysymyksen lapsen edun mukaisesta päätöksenteosta.

Lapsen edun sisällöllisten teemojen rinnalla asiantuntijaryhmä käsitteli hyvin niukasti lapsen oikeuksien teemoja. Lasten oikeuksien sopimuksen mukaan määritellään, että lapsen edun arvioiminen ja lapsen osallisuuden mahdollistaminen on välttämätön osa päätöksentekoa lapsen

asioissa. Lasta tulee kuulla ja hänen näkemyksensä ja toiveensa täytyy ottaa huomioon, vaikka asiantuntija tekeekin päätöksen asiassa (ks. luku 2.1.1). LMA -ryhmän keskusteluissa lapsen osallisuutta ja näkemyksiä esiin tuovat puheenvuorot ovat vähäisiä ja käsittelevät aineistoni mukaan pääsääntöisesti sitä, ettei lasta ole kuultu tai lapsen mielipidettä ei tiedetä sillä hetkellä. Keskustelu lapsen osallisuudesta käydään lähinnä kyselevän diskurssin mukaisesti silloin, kun asiantuntija pyytää tietoa lapsen näkemyksestä tai toiveista. Osallisuus teemana sitoutuu enemmän vanhemman näkemyksiin perheen ja lapsen tilanteesta. Nämä näkemykset tuodaan esiin lainatun puheen muodossa silloin, kun asiantuntija puhuu asiantuntijaroolia pakenevan diskurssin mukaisesti käyttäen vanhemmalta kuulemiaan sanoja vastauksena LMA -ryhmän esittämiin kysymyksiin. Analyysini myötä on tunnistettavissa, että lapsen edun kategoriat ovat asiantuntijoiden arkisessa puhutavassa läsnä ja, että lapsen edun määrittely kuuluu osaksi kulttuurista normiajattelua siitä, mitä elementtejä sisältyy hyvään lapsuuteen.

Tunnistan tutkimuksessani lapsen etuun viittaavaa keskustelua, vaikka sellaista ei julkilausutun käsitteen avulla käyty. Sain teemojen poimimisen ja tulkintatyön avulla hyvin otteen lapsen edun käsitteen esiintymisestä keskustelussa. Valitsemani aineiston analyysimenetelmä aiheutti minulle kuitenkin tutkimuksen aikana haasteita. Aineiston ensimmäisessä osassa hyödynsin jäsentämistapaa, jonka avulla tunnistin lapsen edun teeman aineistosta. Aineistoni ensimmäiseen osaan valittu analyysimenetelmä on asianmukainen ja tutkimuksen kannalta olennainen. Aineistoni otanta kuvaa tämän lastensuojelun moniammatillisen asiantuntijaryhmän tapaa keskustella asiakasperheen asioista tapaamisen aikana. Toiminnan tarkkaileminen osoittaa moniammatillisen työskentelyn olevan haastavaa.

Haasteita analyysiin toi diskurssianalyysin periaatteisiin kuuluva sanatarkka sisällön analysoiminen ja ainoastaan sen tulkitseminen, mitä asiantuntijat puheessa todella saavat sanottua. Tavoitteenani oli tunnistaa asiantuntijoiden tapa luoda merkitys lapsen edun käsitteelle vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Koska lapsen etu ei sanavalintoina esiintynyt tekstissä oli tarkasteltavien kohtien määrittäminen muilla tavoin välttämätöntä. Hyödynsin aineistoni ensimmäisessä vaiheessa tehtyä teemoittelua osana toisen vaiheen analyysiä, jossa tarkkailin asiantuntijuuden roolia lapsen edun käsitteen määrittelyssä. Tämä käytäntö ei täysin noudata diskurssianalyysin mukaista toimintaa, sillä tulkitseminen tekstistä asioita, joita ei siinä suoranaisesti sanota. Samalla ajattelen, että diskurssianalyysi toi moniammatillisen asiantuntijaryhmän toiminnan tulkitsemiselle useita näkökulmia, joita ei muilla menetelmillä olisi saanut näkyviin. Diskurssianalyysi oli tutkimuskysymykseni kannalta tarkoituksenmukainen analyysimenetelmä. Diskurssianalyysin

avulla pääsin paikantamaan niitä kohtia, joissa lapsen etua pohdittiin vuorovaikutuksessa asiantuntijoiden välillä.

7 Johtopäätökset

Tutkimukseni tulokset yllättivät, sillä oletin moniammatillisuuden näkyvän aineistossani selkeämmin. Lisäksi ajattelin asiantuntijuuden ja kokemuspuheen olevan suuremmassa roolissa, sillä LMA -ryhmiin valikoituu kokeneita työntekijöitä, jotka ovat alansa asiantuntijoita. Kyselevän diskurssin osuutta voi selittää se, että taustatietoa tapauksista jaettiin niukasti tapaamisten alussa. Oletin kuitenkin kysymysten rakentuvan dialogisemmaksi keskusteluksi, jossa asiantuntijat rakentaisivat yhteisen näkökulman lapsen edun mukaisesta päätöksenteosta. Päätöksenteko tai erilaisten toimintavaihtoehtojen paikantaminen ei kuitenkaan noussut tapaamisilla keskeiseen asemaan vaan keskustelu pysyi lapsen tilannetta kuvailevana.

Saattaa olla, että Vierulan ym. (2019) ja Niemisen ym. (2020) tässä aineistossa tunnistamat asiantuntijaryhmän toiminnan haasteet tuovat mukanaan epävarmuutta, joka aiheuttaa asiantuntijaroolia pakenevaa puhetapaa. Vierula ym. (2019) tunnistavat, että asiantuntijuuden toteutumista estää ja hankaloittaa tiedon puutteet työskentelyä ohjaavasta lainsäädännöstä sekä erilaiset ongelmanmäärittävät. Tiedonpuute esiintyy asiaan soveltumattomina ehdotuksina sekä toisten toimijoiden osaamista kyseenalaistavana toimintana. Lopputulos jää ristiriitaiseksi. Aineistossani esitetyt asiakastapaukset käsitelivät perheitä, joissa lastensuojelun tukitoimien määrä on suuri ja uhka lapsen laiminlyönnille tai kaltoinkohtelulle kohonnut. Aineistoni asiakastapaukset määriteltäisiin lastensuojelun vaativan toimikentän mukaisiksi, käsitellen kysymyksiä huostaanotosta, kiireellisestä sijoittamisesta ja huostaanoton purkamisesta. Lastensuojelun moniammatillisen ryhmän tapa keskustella lapsen edusta ei ollut päätösorientoitunutta. Lapsen edun käsitteellistäminen oli jäsentymätöntä eikä näkökulmia aktiivisesti haastettu. Toiminnan tavoitetta ei sanoitettu selkeästi tapaamisten aikana ja jää epäselväksi oliko tavoite toimijoiden välillä yhteinen. Aineistoni taustoista tiesin, että kyseisen maakunnan toiminta on ollut kehitysmuonteista ja aktiivisesti muuttuvaa 2000-luvun aikana. Olin tietoinen siitä, että asiantuntijaryhmä on kunnassa toiminut osana lastensuojelun toimikenttää jo lakiuudistuksen alusta alkaen, vuodesta 2008. Lisäksi kunnassa on ennen tätä toimittu moniammatilliseen työhön panostaen, erilaisin omin verkostoin. Kunta on ollut kehitysmuonteinen ja ottanut vastaan hankeapua muun muassa sosiaalihuoltolaki (SHL 1301/2014) uudistuksen myötä, kehittääkseen moniammatillista toimintaa lapsi- ja perhepalveluissa. Odotin kehittämistyön tulosten näkyvän aineistossa. Ajattelin, että pienen kunnan tuomat edut näkyvät siinä, että työntekijät tuntevat toisensa ja erilaiset työtehtävät.

Lastensuojelun moniammatillisen asiantuntijaryhmän toiminnan tavoitteena on tarjota lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle päätöksenteon tueksi tarvittavaa tietoa ja tukea tekijöistä, jotka voivat vaikuttaa lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja kehitykseen. Lainsäädännössä asetetut tavoitteet ryhmälle ovat korkealla (ks. luku 2.1.2). Tulosten perusteella tunnistan kehittämistarpeita etenkin koskien toiminnan tarkoituksenmukaisuutta. Moniammatillisen osaamisen jakaminen vaatii osakseen hyvää toiminnan ohjausta ja vuorovaikutustaitoja, joilla lapsi saadaan pidettyä keskustelun kiinnepisteenä ja lapsen edun käsittely keskeisenä osana toimintaa. Tärkeää olisi, että vuorovaikutuksessa avoimesti haastetaan näkökulmia ja keskustellaan asioista niiden oikeilla termeillä perustellen omia ajatuksia.

Keskeisenä tavoitteenani oli tunnistaa, kuinka lapsen etu käsitteellisestään LMA -ryhmän tapaamisen aikana. Lisäksi halusin tietää, miten jaettu tieto lapsen edusta tuotetaan tapaamisen aikana. Lapsen edun käsite ei näyttäydä keskeisenä keskustelua ohjaavana periaatteena lastensuojelun moniammatillisen asiantuntijaryhmän toiminnassa. Käsitteelle ei aktiivisesti tuoteta merkitystä tapaamisella. Lapsen edun sisältö on kuitenkin läsnä, mikä osoittaa, että aihepiiri on olennainen palvelutarvetta arvioitaessa. Olisi syytä tarkemmin määritellä ryhmän haasteet toiminnan tavoitteiden saavuttamisessa, sillä tietoa ei jaeta selkeällä tavalla. Lisäksi olisi mielenkiintoista tietää, miten lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä koki hyötyvänsä LMA -ryhmän konsultoisesta. Olisi mielenkiintoista tietää hyödynnettiinkö ryhmässä esitettyjä näkemyksiä lapsen asian päätöksenteossa. Jäin myös kaipaamaan vastauksia moniammatillisuuden näkökulmaan ja siihen, miten eri alan asiantuntijat määrittelevät lapsen edun haastavissa tilanteissa, joissa päätöksenteko edellyttää eettistä harkintaa ja toimintamahdollisuuksien priorisointia. Tutkimukseni herättää useita kysymyksiä, joiden selvittäminen olisi tarpeen jatkotutkimuksessa.

Lähteet

- Aaltio, Elina & Isokuortti, Nanne (2019) *Systemisen lastensuojelun toimintamallin ydinelementit. Kuvaus asiakastason ydinelementeistä, tavoitteista ja toimintamekanismeista. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työpaperi 33/2019. Helsinki.*
- Archard, David & Skivenes, Marit (2009) *Balancing a Child's Best Interests and a Child's Views. International Journal of Children's Rights 17, 1–21.*
- Burr, Vivian (2015) *Social Constructionism. 3. Painos. London: Routledge.*
- D'Amour, Danielle, Ferrada-Videla, Marcela, San Martin Rodriguez, Leticia & Beaulieu, Marie-Dominique (2005) *The conceptual basis for interprofessional collaboration: Core concepts and theoretical frameworks. Journal of Interprofessional Care. 19(S1), 116–131.*
- Enroos, Rosi, Heino, Tarja & Pösö, Tarja (toim.) (2016) *Huostaanotto – Lastensuojelun vaativin tehtävä. Tampere: Vastapaino.*
- ETENE, Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta (2011) *Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta. ETENE-julkaisuja 32. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.*
- Forsberg, Hannele & Autonen-Vaaranieniemi, Leena (toim.) (2012) *Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily ja sosiaalityö. Tampere: Vastapaino.*
- Goldstein, Joseph, Freud, Anna & Solnit, Albert, J. (1973) *Beyond the Best Interest of the Child. Käännös Hellström Anita & Persson Jerker (1978) Barnets rätt – eller rätten till barnet. Stockholm: Natur och Kultur.*
- Hietämäki Johanna, Kuusinen Veera, Pursi Katarina & Rajala Rika (2017) *Lastensuojeluilmoitusprosessi moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta. Yhteiskuntapolitiikka 82(4), 417–429.*
- Hodgson, David (2007) *Ethics: caring for children and young people. Teoksessa Audrey Leathard & Susan McLaren (toim.) Ethics. Contemporary challenges in health and social care. Bristol: Policy Press, 213–228.*
- Isoherranen, Kaarina (2012) *Uhka vai mahdollisuus – moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 18. Helsinki: Unigrafia.*

Jokinen, Arja (1999) Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Jokinen Arja, Juhila Kirsi & Suoninen Eero (toim.) Diskurssianalyysi liikkeessä. Vuorovaikutus, toimijuus ja kulttuuri empiirisen tutkimuksen haasteina. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2016) Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja (2016) Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero. Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere: Vastapaino. 337–368.

Kenny, Gerard (2002) Children's nursing and interprofessional collaboration: Challenges and opportunities. *Journal of Clinical Nursing*. 11(3), 306–313.

Lahtinen Pia, Männistö Leena & Raivio Marketta (2017) Kohti suomalaista systeemistä lastensuojelun toimintamallia: Keskeisiä periaatteita ja reunaehtoja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki: Juvenes.

Lastenoikeuksien sopimus (60/1991) Finlex

https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2 Viitattu 24.6.2020.

Lastensuojelulaki (417/2007) Finlex

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417> Viitattu 24.6.2020.

Malja, Marjo, Puustinen-Korhonen, Aila, Petrelius, Päivi & Eriksson, Pia (toim.) (2019)

Lastensuojelun laatusuositus. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö ja Suomen Kuntaliitto.

Nieminen, Irja, Vierula Tarja, Pösö Tarja ja Paavilainen Eija (tulossa 2020) Moniammatillinen palvelutarpeenarviointi muutoksessa ja muuttuvassa ympäristössä: lapsi- ja perhepalveluiden ammattilaisten näkemyksiä. Helsinki: Janus.

Nijstad, Bernard A. (2009) *Group Performance*. East Sussex: Psychology Press.

Payne, Malcolm (2005) *Modern Social Work Theory*. 3rd Edition. Basingstoke: Palgrave Macmillian.

Pösö, Tarja (2012) Lapsen etu, oikeudet ja näkökulma moraalisisina kannanottoina. Teoksessa Forsberg, Hannele & Autonen-Vaaraniemi, Leena (toim.) Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily ja sosiaalityö. Tampere: Vastapaino 75–97.

Pösö, Tarja, Toivonen, Virve & Kalliomaa-Puha, Laura (2019) ”Haluaa kotiin äidin luo” – erimielisuudet ja lapsen etu huostaanoton jatkamista koskevissa valituksissa ja hallinto-oikeuden ratkaisuisissa. Oikeus 48(3), 226–243.

Raitasalo, Kirsimarja & Holmila, Marja (2012) Äidin päihteiden käytön yhteys lapsen kokemiin haittoihin. Rekisteritutkimuksen tuloksia. Yhteiskuntapolitiikka 77(1), 53–62.

Skivenes, Marit & Sørsdal, Line Marie (2018) The Child’s Best Interest Principle Across Child Protection Jurisdictions. Teoksessa Falch-Eriksen, Asgeir & Backe-Hansen, Elisabeth (toim.) Human Rights in Child Protection. Implications for Professional Practice and Policy. Switzerland. Palgrave Macmillan 59–88.

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) Finlex

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301> Viitattu 18.6.2020.

THL, Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (2019) Lastensuojelun asiantuntija-apu ja asiantuntijaryhmä. Lastensuojelun käsikirja. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/toimijat-tyon-tuki-hallinto/hallinto/lastensuojelun-asiantuntija-apu-ja-asiantuntijaryhma> Viitattu 8.6.2020.

THL, Terveiden ja hyvinvoinninlaitos (2020) Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE). Tutkimukset ja hankkeet. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/lapsi-ja-perhepalveluiden-muutosohjelma-lape-> Viitattu 1.6.2020.

Toivonen, Virve, Kalliomaa-Puha, Laura, Muhonen, Jatta & Haarala-Muhonen, Anne (2019) Ammattilaisten yhteistyö huostaanottoasioissa. Defensor Legis 1, 44–57.

Tulensalo, Hanna (2016) Moniammatilliset asiantuntijaryhmät lastensuojelussa. Selvitys toiminnasta ja kehittämissuhteet. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen työpaperi 2016:16. Helsinki: THL.

Vierula, Tarja, Pösö, Tarja & Paavilainen, Eija (2019) Moniammatillisuus ja palvelutarpeenarviointi lapsi- ja perhepalveluissa: Ammattilaisten näkemykset pulmakohdista. Yhteiskuntapolitiikka 84(3), 292–300.

Walker, Gary (2018) Working together for children: A critical introduction to multi-agency working. London: Bloomsbury Publishing.